De bloemschilderes Maria van Oosterwijk

A.L.G. Bosboom-Toussaint

bron
A.L.G. Bosboom-Toussaint, *De bloemschilderes Maria van Oosterwijk*. A.W. Sythoff, Leiden 1862

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/bosb002bloe01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

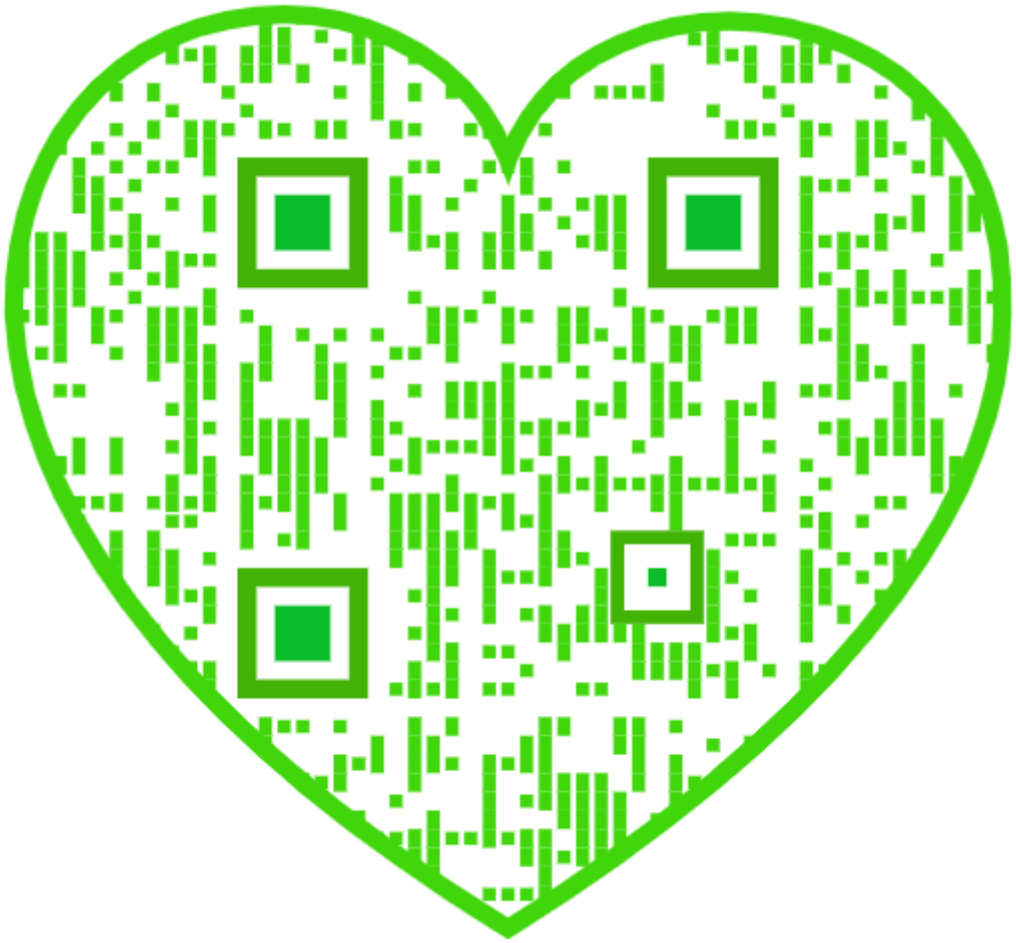

I.

Wij romanschrijvers hebben vrij algemeen de gewoonte aangenomen, om bij het begin van ons verhaal den lezer naauwkeurig te onderrigten van de weêrsgesteldheid op dien dag en in dàt uur, waarop het merkwaardig feit gaat voorvallen dat wij meenen te schetsen, of waarop de ontmoeting plaats vindt, die voor onzen held of heldin van beslissenden invloed zal zijn. Ter wille van de afwisseling zou het zeker niet kwaad wezen eens met die gewoonte te breken, die bij sommigen onzer eene hebbelijkheid is geworden, waarvan zij zich niet weten los te maken en die tegen zich heeft, niet enkel haar gebrek aan nieuwheid, maar bovenal de waarschijnlijkheid, dat de lezer, om wiens belangstelling te winnen men zich zooveel moeite geeft, zulke mededeeling met dezelfde onverschilligheid zal opnemen, als waarmede weêrpraatjes in 't algemeen worden aangehoord. Maar al is de behagelijkheid van eenige variatie in dezen door mij erkend en al zou mijne mededeeling ook geen beter onthaal vinden of verdienen, toch ben ik ditmaal in de noodzakelijkheid om mij aan het traditioneele

wêerberigt te houden en den luisterenden of ook niet luisterenden lezer te verkondigen, dat de 12de November 1693 een van die heldere, frissche, maar toch zonnige herfstdagen was, die te allen tijde in ons vaderland als jonstelijke toegift op het verloopen schoone saizoen worden beschouwd, en die men daarom des te meer dankbaar geniet en te hooger waardeert. Men weet het, een enkele omzwaai van die gracelijke luim der natuur en - men heeft het voorspel van den winter, dat schrikkelijk barre voorspel, met stortregens en hagelbuijen en gierende rukwinden, die in guurheid en ruwheid het statig en ernstig drama zelf overtreffen, dat die strenge grijsaard met zijn donzen sneeuwpels en zijn baard van glinsterende ijskegels ons gaat vertoonen. Over z i j n hoofd welft zich nog een heldere hemel met millioenen diamanten; z i j n ijzig pad wordt nog beschenen door de stralen eener bleeke zon, die àl doet wat zij kan, om licht en gloed te werpen over het witte sneeuwkleed, dat zij niet vermag te smelten; maar het najaar, het nukkige najaar, weet slechts boomen kaal te stroopen, met dorrende bladen te stoeijen en het landschap in mist en dampen te hullen, die wreedelijk spotten met de pogingen der vriendelijke zon; tenzij dan dat zij in goêlijke luim het rillend menschenkind nog eene poos wil verheugen en hare wolkensluijers opheft, om die liefelijke, gloedvolle kracht te laten oefenen. Dan gebruikt die milde koninginne des lichts dit gunstig oogenblik om alles sneller en scherper af te teekenen; de schaduwen worden breeder en dieper, de lichttinten heller en krachtiger, en treffen het oog van den schilder, die in zijne ver-

rukking naar palet en penseelen grijpt, om het gelukkig moment waar te nemen; maar te midden zijner inspiratie het wanhopige van zijne poging beseft en de smartelijke worsteling moet aanvangen om de natuur op de daad te betrappen en na te scheppen in idealische waarheid.

Voor ieder ander die open oog en open zin heeft voor zulk genot, zonder de verpligting tot zulken arbeid, ligt er dan over de gansche natuur iets feestelijks en plegtigs dat opheft en roert, dat tot genieten uitlokt en toch tot zachten weemoed stemt. Zulke graciedagen van het najaar dat ons vaarwel zegt, doen ons denken aan den vrome, die nog eens blijmoedig glimlacht eer hij juichend sterft, en wiens brekend oog nog even verheerlijkt wordt door een afschijnsel van het hemelsche leven, eer hij dat voor het aardsche sluit!

Zie! daarom stellen wij ons dien 12^{den} November 1693 liefst voor als zulk een helderen, zonnigen najaarsdag, omdat het de laatste is geweest van een leven, dat liefelijke bloesems toonde in de lente, in den zomer schoone bloemen gaf, in den herfst rijke vruchten had geleverd en nu werd afgesneden vóór den barren najaarstijd, om in te gaan in de winterrust des grafs. Zie! daarom wilden wij ons ditmaal van het verouderde weêrberigt niet losmaken, omdat wij meenen dat er iets aandoenlijks, iets dichterlijks ligt in de mededeeling, dat de bloemschilderes MARIA VAN OOSTERWIJK is heengegaan op zulk een feestdag der natuur, te gelijk met de laatste herfstbloemen; dat haar heengaan is geweest niet een bittere strijd, eene worsteling met den dood voor wie 't leven wenscht vast te houden,

maar een heengaan in vrede, een zachtkens neêrbuigen van het hoofd als eene verwelkende bloeme op haren steel, die welhaast ter aarde gebogen, zich met het stof der aarde zal vermengen om, prachtige zaaiplante als zij is, in de lente der eeuwigheid verjongd en verheerlijkt te herbloeijen.

Toen des anderen daags tot de buitenwereld de nieuwsmare kwam, dat de bloemschilderes MARIA VAN OOSTERWIJK overleden was ten huize van haren neef DS. JACOBUS VAN ASSENDELFT, in den ouderdom van drie-en-zestig jaar, was men er zeker niet bijzonder over getroffen; men vond het ‘een bekwamen ouderdom’; ‘'t was maar een oude vrijster’; hare nalatenschap was niet groot genoeg om de begeerlijkheid van vreemden op te wekken, of twist te stichten tusschen verwanten bij de verdeeling. Daar was gansch geene stof tot opspraak, geene tot vreemde geruchten naar aanleiding van dit sterfgeval. De overledene had voormaals in de kunstwereld een goeden roep gehad, en zij was blijven werken tot in 't laatste jaar haars levens; maar haar talent was toen reeds overschaduwd door het opkomen van andere kunstenaars en kunstenaressen in haar g e n r e , bij jeugdiger kracht, met schooner en rijker gaven bedeeld. Het verledene moest wijken voor de toekomst. RACHEL RUISCH was opgetreden, terwijl MARIA VAN OOSTERWIJK zachtkens wegkwijnde. Zoo bragt haar aftreden de kunstwereld niet in beweging; enkele kunstkoopers die in 't bezit waren harer voortbrengselen, mogten wat gewag maken van dit sterfgeval om de prijzen harer bloemstukken te verhoogen; ettelijke liefhebbers zich verblijden nog bij tijds eene schilderij van hare hand in hunne verzameling opgenomen te

hebben, dat was ook àl het gerucht dat haar overlijden maakte in haar vaderland. Zij was eene stille in den lande geweest, zij had niemands benijding opgewekt, niemand tot haat en bitterheid geprikkeld, hare vrienden hadden niet voor haar behoeven te strijden, geene vijanden hadden zich tegen haar behoeven te wapenen; zij had geleefd in den engen huiselijken kring en van daar uit had zij haar werk verspreid als de r e s e d a hare liefelijke geuren, zonder door uiterlijke pracht de aandacht op te wekken. Schoon zij niet zonder roem en voorspoed had gewerkt, had de tijd over dien vroegeren glans zijne nevelen gespreid, en hare tijdgenooten, die REMBRANDS graf zonder gedenkteeken konden laten, dachten er wel niet aan het hare door een monument te sieren!

Of ze zelfs in onze dagen geacht zou worden te behooren tot de regthebbenden op een standbeeld zou ik niet durven beslissen. Alleen durf ik verzekeren, dat zij zelve er geene de minste aanspraak op gemaakt heeft, en dat haar de kleine spanne gronds op het dorpskerkhof te Uitdam altijd eene voldoende rustplaats was toegeschenen voor haar stoffelijk overschot; gelijk de eenvoudige zerk, waarmeê haar bloedverwant die plek liet dekken, het aanspraaklooze opschrift waarmeê hij vermeldde wier stof daar rustte, alles was wat zij zelve zou hebben gewenscht. Het kwam ook in niemands gedachten op dat er meer behoorde gedaan te worden. De maatschappij leed hier immers geen verlies; sinds vele jaren verliet zij nooit meer het Noord-Hollandsche dorpje; in de gezellige kringen daar buiten, noch in den cirkel der fraaije geesten en abele kunstenaars zou zij ge-

mist worden. Het is waar, op het dorpje zelf waren er armen die vele tranen stortten en den naderenden winter met meer kommer tegengingen, sinds de hand gesloten was, die zich helpend naar hen uitstrekte; maar toch.... de dominé bleef, en die was ook goed en weldadig.... en overigens, geene kinderen hadden hunne moeder te beschreijen, geen treurend echtgenoot bleef weduwnaar achter. Een neef slechts - de eenige bloedverwant - had eener oude tante de laatste eer bewezen; derhalve was er door niemand zulk een verlies geleden, waarvan de schokkende mare onder weeklagt en tranen door ieders mond werd vermeld.

Geen verlies geleden! 'Maar eene oude vrouw, maar eene oude vrijster!' Hoe vreemd zouden zij hebben opgezien, die zoo spraken, zoo men hun verzekerd had, dat het hart van een jong man bijkans gebroken was onder de zwaarte van dat verlies, dat zij zoo ligt achtten; dat het althans tot in de diepste vezelen was geschokt, dat de teederste snaren van zijne ziel op het pijnlijkst hadden getrild, en dat al de kracht van het geloof hem noodig was geweest, om vrede te vinden met eene uitkomst, die hij lang reeds had kunnen voorzien, dat is waar, maar waarop hij nooit den moed had gehad de oogen als nabij zijnde te vestigen. 'Dat is dom en dwaas', werpt een lezer mij tegen, die zich in eene groote mate van koel gezond verstand mag verheugen; 'een jongman van acht-en-twintig jaar, zoo als dominé JACOBUS VAN ASSENDELFT was, kon vooruit berekenen dat hij eene vrouw zou overleven die meer dan tweemaal zijn leeftijd had.' Zeer zeker, die berekening was al heel gemakkelijk te maken, maar - als men een hart heeft zoo als DS.

JACOBUS VAN ASSENDELFT bleek te bezitten, dan komt men niet ligt tot zulke berekeningen, en dan blijft men liefst op zekere teedere punten bij den dag leven, in de hope dat die slag, waarvoor ons geheele zijn inwendig terugsiddert, nog zal uitblijven, zeer lang uitblijven, zoo lang als ons gevoel wenscht dat die zal marren.

Dat is zeker heel onverstandig, maar.... onze jonge man was nu eenmaal van zulke dwaze liefhebbende natuur en wij.... kunnen noch willen hem uwe koele wijsheid toebedeelen. Waren die overvloedige tranen mogelijk niet dan vertooning, was het ook de conventioneele rouw van den neef die erft? vraagt een andere lezer die veel ervaring heeft van sociale huichelarij en wiens wantrouwen wij hem naauwelijks ten kwade kunnen duiden, als wij denken aan de plotselinge waardeering die er soms plaats vindt van nooit geliefde of geëerde personen, terstond na hunnen dood, bij de begrafenisplegtigheid of bij condoleantie-bezoeken. Wij kunnen de vraag echter beantwoorden met de verzekering, dat DS. JACOBUS VAN ASSENDELFT juist niet zoo overvloedige tranen vergoot ten aanschouwe van het publiek; dat zijn uiterlijke rouw stil en geruchtloos was, als het voorwerp dat hij betreurde.

Er is een rouw die niet te rouwen pleegt;
Een stille smart, des dooden hoogste hulde;
De tranenvloed wordt ijlings weggeveegd,
In 't binnenst b l i j f t wat heel het hart vervulde.

En.... wat de erfenis betrof, sinds zeer lang was al het

hare het zijne, gelijk ook al het zijne haar ter dienst was geweest. Dat men zich overigens van de werkelijkheid dier innige en innerlijke rouwe had kunnen overtuigen, als men den neef en de moei had gadegeslagen, zoo als ze daar zamen leefden in die rustige, vriendelijke pastorie; zoo men had kunnen gadeslaan - niet één dag van hun leven - maar al die reeks van levensjaren die ze te zamen hadden gesleten; zoo men had kunnen opmerken die zich nooit verloochenende teederheid van zijne zijde, teêrder dan die van een zoon, ernstiger dan die van een gade; die fijne opmerkzaamheden, zoo als alleen het raadvermogen der liefde ze uitvindt en hare volvaardigheid ze kan volvoeren; die zorgen voor het kleine als voor het groote, dat vreezen te kwetsen, die sparende goedheid - dit alles beteekende meer dan tranen, als waterbeken geschreid voor het oog der menigte; het beteekende de toewijding van het hart, en met dat harte de toewijding van geheel het leven. ‘Hoe aandoenlijk zal die zelfverloochenende trouwe zich getoond hebben in de zorge, waarmeê hij haar ziekbed zal hebben omringd, in die onrust, waarmede hij hare laatste uren zal hebben bewaakt’.... spreekt eene lezeres, wier d e v i n a t i o n s g a b e hier echter feilt, door de bijzonderheid, dat juffer MARIA VAN OOSTERWIJK in eigenlijken zin geen ziek- of sterfbed had gehad. Slechts was zij in de laatste maanden zwakker geworden, altijd zwakker, zonder dat er sprekende vermindering op haar wezen, in hare houding, in hare wijze van zijn was waar te nemen geweest. Ze mogt het zelve gevoelen, ze deed het mogelijke dat h i j althans het niet bespeurde. Iederen dag werd het zilvergrijze haar

nog keurig opgestreken onder het stijfstaande mutsje, waaraan de zwartkanten fanchon, ook wel Bourdaloue genoemd, losjes onder de keel toegeknoopt, al de deftige pracht verleende die tot haar leeftijd behoorde. Iederen dag werd het keurslijf nog aangegord; regtop zitten was de coquetterie onzer overgrootmoeders, en de klem van het balein scheen de teêre leest niet te deeren, maar te steunen. Iederen dag werd de fijne kamerijksche halsdoek nog met keurige netheid om den hals geplooid, en de lange slippen, van akertjes voorzien, hingen neder over het gladde puntlijf der zwarte damasten samaar, waarvan de enge mouwen, slechts tot den elleboog reikende, armen lieten zien, die nog vrij blank en goed gevuld waren; maar het warme met bont gevoerde casakje met wijde mouwen dekte ze voegzaam, en een paar zwarte zijden polsmofjes lieten slechts iets zigtbaar van de fraai gevormde hand, wier kunstvaardige vingeren nog met ijver iederen dag naar de teekenstift grepen, sinds zij zich getroosten moesten het penseel neêr te leggen; want het laatste jaar haars levens schilderde zij niet meer, zoo als zij voorgaf omdat zij aan hare meerderen nu de konst wilde overlaten, maar inderdaad omdat zij zich niet meer bekwaam voelde voor de krachtinspanning die de arbeid vorderde. De neef had haar vroom bedrog niet doorzien. Het verheugde hem dat ze niet meer werkte: dat zou haar vermoeijenissen besparen, en bij gevolg hare gezondheid bevestigen, haar leven rekken, oordeelde hij; zoo wat bloemekens malen op 't papier - met potlood of waterverw - was eene aangename bezigheid, die ze als spelende kon verrigten, en waarmeê

de tijd zoetelijk omging, zonder dat de kwellingen der verveling haar naakten, meende hij, en zoo bragt het terzij zetten van het palet geen al te schokkenden overgang te weeg. Iederen dag, ieder uur met haar zamen zijnde, had hij het afnemen harer krachten, het allengskens verouderen harer trekken niet juist kunnen waarnemen. Wel had het hem in de laatste dagen toegeschenen, dat zij wat zwaarder op zijn arm leunde, als hij haar van uit hare slaapkamer naar het huisvertrek leidde, en dat haar gang iets mats en slepends kreeg, dat hij voorheen nooit had bespeurd; maar als hij dan fluks den grooten leuningstoel voor haar had aangeschoven, het losse kussen had opgeschud, dat den leêren zetel wat zachter deed zijn, en zij dan weêr tegen hem over zat aan de tafel, te midden van hare bloemen, die zij altijd zoozeer bleef liefhebben, en die hij voor haar kweekte en koesterde tot in 't verre najaar; en zij met zoo kennelijken lust en met zooveel goeden smaak een ruiker rangschikte of den krans zamenlegde, dien zij meende na te bootsen, - dan kon hij zich niet verbeelden dat dit stille, bezige leven niet nog jaren lang op diezelfde wijze door haar kon worden voortgezet. In 't eind, ze was toch nog pas drie en zestig jaar, waarom zou zij geen tachtig worden zoo als haar grootvader - waarom geen zeventig voor 't minst als haar vader?.... was dan de zwevende gedachte zijner ziel. En of zij die vatte? de zachte blijmoedige glimlach waarmeê zij hem dan toelachte, de helderheid van blik die er nog lag in dat ingezonken oog, waarmeê ze hem zoo vriendelijk weemoedig aanzag, de zuivere klank der stem die hem dan afleidde door eene fijne op-

merking of een vrolijk woord - alles versterkte hem in die zoete dwaling, dat ze nog zoo'n vaste oude vrouw was, die niet haastelijk en niet onverwacht van hem zou heengaan.

Als de boeren dominé vleijen wilden, verlieten ze nooit de pastorie zonder te zeggen, ‘dat de jufvrouw zich maar kras hield’, en toen een onhandige eens plompweg tot hem gezegd had ‘dat de jufvrouw d'er jaren had, en dat de dominé er op achten moest, dat ze hem zoo ras ontvallen kon’, had zijn gelaat zulk eene pijnlijke uitdrukking aangenomen, en was hij ‘zoo miserabel bleek’ geworden, dat de linkert zelf spijt had van zijn uitval, en ieder zich daarna bevlijtigde deze onrust te doen indommelen. En men slaagde maar al te goed: het hart gelooft zoo gaarne wat het vurig wenscht!

Zoo trof hem de slag van den 12^{den} November wel zeer onvoorbereid. Zij was dien dag nog opgestaan en gekleed als gewoonlijk, maar in plaats van naar haar werk te vragen, had zij met gevouwen handen en peinzenden blik naar de scherp blaauwe lucht zitten uitzien. VAN ASSENDELFT haar dus ziende zitten, dieper dan gewoonlijk in haren leuningstoel gedoken, vond dat zij bleeker zag dan anders, en met eene onuitsprekelijke smart merkte hij in haar voor het eerst dat oudsche en vervallene, dat hem tot hiertoe nog nooit getroffen had.

Blijkbaar in hare gepeinzen gestoord door zijn binnenkomen, keerde zij zich tot hem en zag hem aan met een zachten glimlach. - Ik zit mij te koesteren in die lieve laatste zonnestralen, JACOB, en onder dat peinzen vliegt de geest verre weg van hier naar die zalige gewesten, waar

uw vader en uwe moeder zijn heengereisd, en werwaarts ik ze welhaast hoop te volgen. - ‘Moei! lieve moei! spreek zoo niet, riep hij met tranen in de oogen, wat zoudt gij haasten.... gij zijt hier, gij zijt mij nog zoo noodig. Zij glimlachte zacht. - ‘Noodig mijn kind! ik die wete nut te zijn tot niets?.... Maar het zij; uw hart, uw liefhebbend hart heeft zich aan mij verhecht, wees er voor gedankt; wees gedankt voor uwe liefde, die mij zooveel heeft vergoed.... Alleen wat mij aangaat, ik heb altijd leeren afstaan wat mij het liefste was, en.... en.... het kon wel zijn dat de Heer u dat ook wilde leeren, JACOB.... het kon wel zijn dat die les spoedig volgde, zeer spoedig....’ Ik kan 't nu nog niet dragen! snikte hij, en zich neêrbuigende aan hare knieën, verborg hij zijn gelaat in haren schoot. - Moeije mijne! laat ons bidden dat dit van mij geweerd worde - ik voel mij zoo zwak! Nu dan! sprak zij met eene zachte stem, maar toch met al de klem van toon, die men leggen kan in een woord, zoo wil ik u niet afmatten door de vreeze voor hetgeen komen kan. Ik.... voel mij zeer sterk en gesterkt - in den strijd, JACOB, verkrijgt men de sterkte. Geloof mij, als ik heenga, zult gij kracht hebben en rust vinden ook. Wij hadden elkander lief, en de liefde is eeuwig! En zij drukte zachtkens beide handen op zijne schouders en boog zich over hem heen, en kuste hem het voorhoofd.

‘Wil opstaan, JACOB, en laat GEERTJE hier komen, ik heb hare hulp noodig.’ Hij stond op en bleef haar lang en aarzelend aanzien; daar was iets ongewoons in de uitdrukking van haar fijn en edel gelaat; daar sprak zulke tee-

dere deernis uit den blik dien zij op hem vestigde, dat hij niet besluiten kon heen te gaan. Kan ik.... ik zelf u die hulp niet reiken?

- Het belangt oude schetsboeken - het belangt papieren - die zij alleen weet te vinden.... Ik verlang ze in te zien... heden.... 't is de twaalfde November - niet waar, JACOB - de verjaring van den trouwdag van uwe ouders.... toen, een zware, een schoone dag voor mij....

Ja lieve MARY-moei, zoo hebt ge mij altijd gezegd, hernam hij rustiger, want hij dacht dat de gemoedsbeweging, door herinneringen in haar opgewekt, haar zoo ongewoon had gestemd; zij had het altijd gemeden hem van scheiden te spreken.

- Ik heb zekere papieren, waarin gij het later zult kunnen lezen, JACOB.... en die wilde ik.... ordenen weet gij.... daarom roep GEERTJE, en dat zij mij de teekening brenge waaraan ik bezig was.... ik verlang....

- Er de laatste hand aan te leggen?

- Juist de laatste! sprak zij met een fijne intonatie en weêr viel de blik van diepe deernis op hem.

- Ik heb nog asters en de laatste versche roos! Die ga ik plukken.

- Doe zoo JACOB.... maar neen, laat me een wijle zamen met GEERTJE....

Hij ging en deed wat zij verlangde; naauwelijks was hij weg of zij liet zich doodelijk mat neêrvallen in haren stoel en sloot de oogen. GEERTJE PIETERS bleef een half uurtje met haar alleen. Toen kon JACOB VAN ASSENDELFT het niet langer uithouden; eene bange beklemdheid had hem bevangen,

daar ging iets om dat hem treffen moest, voelde hij; in hare nabijheid zou het hem beter zijn.

In allerijl plukte hij zijne bloemen, zijn voorwendsel om terug te komen.

MARIA VAN OOSTERWIJK lag bezwijmd in de armen van hare getrouwe dienstmaagd, zoo het hem toescheen. Helaas! het was meer dan eene bezwijming; toen hij nader kwam slaakte hij een kreet. Dit was sterven.... maar het was geen harde bange doodstrijd, het was ophouden te leven, stilstand van die lange en bange kloppingen des harten, die men leven noemt; het scheiden van de ziel uit het kleed des stofs, dat haar niet langer houden kan. Bij den smartkreet van JACOB opende zij nog even de oogen; de handen strekten zich uit naar hem, naar de bloemen die hij bragt. Zij greep ze zoo als ze met hare volle bewustheid wel nimmer eene zoo frissche bloem zou hebben aangevat; maar toch, zij drukte die aan de lippen, en zij stamelde een fluisterend en voor hem alleen verstaanbaar: ‘wees gedankt, JACOB, wees gedankt voor alles!’ en zij sloot de lippen, en zij bleef hem aanzien, met een strakken, matten blik. Op eens, daar glansden die oogen als van hemelsche verrukking, zij bragt de hand aan het hart, zij opende nogmaals den mond, de poging om te spreken, eindigde in een doffen snik; dat was de doodsnik zoo als de wereld het noemt; dat was de verlossingskreet der bevrijde ziel, zoo als de christen zegt.

Had JACOB VAN ASSENDELFT het denkbeeld van zijn verlies vooruit niet kunnen dragen - nu het geleden was droeg hij het waardiglijk, schoon zijn hart bijkans bezweek onder

den ongewachten schok. Mogelijk wordt hij niet door al mijne lezers begrepen in die diepte van smart, bij een verlies dat zoo vaak ligt wordt geacht: maar een oude tante! Zeker, er was iets ongewoons geweest in die teedere aanhankelijkheid van dien jongen man voor die bejaarde bloedverwante, maar heeft zij niet iets eerwaardigs dat onze sympathie vraagt? Prijst men reeds kinderen, die niet dan hunnen pligt doen, waar ze de grijsheid van hunne ouderen met liefderijke zorgen omringen, hoe treffend moest het dan niet zijn, kinderlijke gehechtheid te zien bewijzen door een jong man aan eene oude vrouw, waar zoo naauwe band der natuur niet bestond; waar de pligt kon gebieden te steunen, te verzorgen, maar niet dringen tot dien koesterenden gloed der liefde, die zich zelve verzaakt. En waar zulke liefde toch bestond, daar moest niet slechts hij die haar wist te voelen edel en onbaatzuchtig van gemoed zijn, maar ook zij die zulke genegenheid had weten in te boezemen, moest die waardig zijn, of verdiend hebben door het voorbeeld te geven van eigene zelfopofferende teederheid. En zoo was het ook: de betrekking van de bloemschilderes MARIA VAN OOSTERWIJK tot haren neef Dominus JACOBUS VAN ASSENDELFT was veel inniger en dieper dan die van moei en neef, en al was het oordeel der wereld waarheid, dat hier geen zoon behoefde te treuren om zijne moeder, meer dan eene moeder was zij voor hem geweest. Onverpligte moederzorge had zij hem bewezen van zijne jonkheid af. Het teêre weesje had zij opgekweekt, den bloeijenden knaap had zij zorgelijk ontwikkeld, des jongelings zucht naar kennis en wetenschap had zij weten te voldoen door

opofferingen, waarvan zij alleen het geheim had. Met kinderlijke dankbaarheid meent men, had hij hier kunnen volstaan voor deze weldaden; maar berekent het hart met hoe weinig het de schuld der liefde kan afdoen? Het zijne althans kende zulke berekening niet; bij hetgeen hij tot man gerijpt voor die vrouw voelde, stond hem niet alleen voor oogen hetgeen zij voor hem was geweest, maar wat zij zelve was, en dat was naar zijn gevoelen iets zoo edels en waardigs, iets zoo beminnelijks tevens, dat zij hem niet slechts weldoenster bleef, maar vriendinne werd en eene geliefde gezellin voor het leven, die hem hetgeen men zijne eenzaamheid noemde, volkomen vergoedde. En terwijl de wereld daar buiten mogelijk oordeelde dat hij van een groote zorg, van een moeijelijken last ontheven was door het overlijden van de bejaarde tante, voelde hij zelf allermeest de pijnlijke berooving.

'Nu de oude jufvrouw is gerust, zal de dominé wel eene vrouw nemen!' beslisten de Uitdamsche boerinnetjes als ze dit punt met elkaâr in overweging namen. Dat vermoeden scheen klem te krijgen toen men GEERTJE PIETERS, de getrouwe dienstmaagd van 'de jufvrouw' de pastorie zag verlaten 'goed bezorgd voor haar leven' zoo als de nieuwsdragers durfden verzekeren, maar toch.... ze bleef niet in de pastorie; dat kon natuurlijk om geene andere reden zijn, dan omdat dominé JACOBUS VAN ASSENDELFT eene jonge vrouw meende te trouwen, die het met de huishoudster van de oude tante niet zou kunnen vinden. De dorpsmeid, die het huiswerk plagt te verrigten, en die bleef, wist er wel niets van te zeggen, maar die was ook oliedom, ieder

andere had in hare plaats er het naaste van geweten. Met gespannen verwachting bleven dus de dorpelingen toezien op hetgeen er verder zou voorvallen in de pastorie.... maar.... de gissingen bleken onjuist en de profetie werd niet bewaarheid.

Dominé JACOBUS VAN ASSENDELFT nam geene vrouw, en de ledige plaats in zijn huis ontstaan werd niet weder bezet; de ledigheid die hem bleef in het harte trachtte hij aan te vullen door zich bezig te houden met de gedachtenis van haar die geheel zijn leven had bezield. Hij ving aan met het nazien, uitschiften, ordenen van zekere geschriften, brieven, korte aanteekeningen, die zij 'hare papieren' had genoemd, en hij ondernam met behulp dier bronnen, verrijkt met alles wat zijn eigen geheugen en ervaring er had bij te voegen - het beeld te schetsen van haar die hij had lief gehad en vereerd, met andere woorden: hij zette zich aan het zamenstellen van hare levensbeschrijving.

Maar had zij dan waarlijk zoo bijzondere lotgevallen gehad? wordt er met een ongeloovig hoofdschudden gevraagd. Wat kon er dan toch merkwaardigs zijn voorgevallen met die MARIA VAN OOSTERWIJK, eene ongehuwde juffer, die, al was zij dan ook kunstenaresse geweest, toch geen eigenlijk kunstleven heeft geleid; die, geboren in een klein dorpje van de provincie Zuid-Holland, in een even klein dorpje van Noord-Holland eenzaam en roemloos is gestorven; die nooit had gereisd, nooit aan vreemde hoven was gevierd, die niet eens door de dichters van haren tijd is bezongen geworden, of door de letteroefenaren vergood (en men weet hoe mild beiden te dier dagen waren met berijmde

en onberijmde vleitaal) - wat kan van een zulke verteld worden, dat het publiek belangstelling zou inboezemen? Om de waarheid te zeggen, dominé JACOBUS VAN ASSENDELFT was ook niet voornemens het leven zijner moei te beschrijven voor het publiek; - aan personen die zich tot hem wendden ‘om levensbijzonderheden van de bloemschilderes’ daar ze toch in de rij der Hollandsche kunstoefenaren haren rang had, vond hij goed niets anders op te geven dan hetgeen bij HOUBRAKEN staat vermeld. Geboren te Nootdorp nabij Delft, den 20sten Augustus 1630, onderwezen door den vermaarden bloemschilder JOHAN DAVIDSZ. DE HEEM van Utrecht, oefende zij hare kunst niet zonder roem en met geen gering voordeel in de stad Delft, tot op den tijd dat zij zich terugtrok naar Uitdam, om er zamen te wonen met haren bloedverwant, die daar predikant was. De prijs die er in den bloeitijd van haar talent werd betaald voor hare bloemstukken, en de personen, waaronder hoog aanzienlijken, zelfs buitenlandsche vorsten, die zich in 't bezit gesteld hadden van hare kunstproducten en haar met geschenken vereerden, mogt er dan te zulker gelegenheid worden bijgevoegd, maar dat was ook alles wat een officiëele levensbeschrijver noodig had van haar te weten, alles ten minste waarop hij aanspraak kon maken die alleen naar uiterlijke omstandigheden mogt vragen; maar onder dit eenvormige, min beduidende uiterlijke leven lag het diepere innerlijke dat gansch niet zonder beteekenis was, en dat rijke stof kon opleveren tot nadenken en medegevoel voor wie niet het meest naar belangrijke feiten vroeg of naar wondervolle gebeurtenissen.

Wij voor ons meenen althans dat het beeld van MARIA VAN OOSTERWIJK, zoo als het door dominus VAN ASSENDELFT werd geschetst, zoo min eene onbeduidende als onbehagelijke figuur is geweest, en zoo het tegendeel blijken mogt uit de bladen die nu volgen, moet het o n s geweten worden die hem nàvertelden en niet aan haar die wij kozen tot heldin van onze novelle. Haar regt om het te zijn ligt niet in de vele merkwaardige avonturen waarvan zij de Amazone was, maar in den stillen verborgen levensstrijd der vrouwe, die wel hare belangrijkheid heeft voor den opmerkzamen blik. Wat de kunstenares betreft, hopen wij het voorbeeld van HOUBRAKEN te volgen, die op haar doelende zegt: 'De zedigheid die in haar uitblonk, duldt niet dat ik de waarde van haar konst door een langdradigen letterklank uitschater, of haren roem door een bogtigen bazuinklank uitbrom.'

II.

In den jare 1652 op den 12^{den} November, noteerde dominé VAN OOSTERWIJK, predikant te Nootdorp, in zijn kerkregister, dat zijne jongste dochter ADRIANA dien dag in den echt verbonden was met HENRICUS JOHANNES VAN ASSENDELFT, dokter in de Godkunde, beroepen predikant te Uitdam in Waterland; en toen hij later dit feit onder de gedenkwaardige familiegebeurtenissen in zijn huisbijbel opteekende, voegde hij er nog als opmerkelijke bijzonderheid bij, 'dat de grootvader der bruid, dominus JACOBUS VAN OOSTERWIJK, predikant bij de Gereformeerde gemeente tot Delft, door Gods singuliere gonste het voorregt had gehad, zijne kleindochter zelf in den echt te verbinden in de kerk te Nootdorp, wezende de bruidegom een zoon van meester NICOLAAS VAN ASSENDELFT, konstig bouwmeester in de stad Delft, dezelfde die het fraaije koorhek in de Nieuwe kerk aldaar zoo treffelijk had geordonneerd en geëxecuteerd.'

De uitvoerigheid en het blijkbaar welgevallen waarmeê de kronijkschrijver der familie deze bijomstandigheden vermeldt, geven ons niet slechts de zekerheid dat het hu-

welijk met volkomen genoegen der wederzijdsche betrekkingen was aangegaan, maar ook, hetgeen minder alledaagsch was, dat de ‘fraaije konsten’ en de roem dien zij schenken kunnen, gansch geene onverschillige zake werd geacht in deze predikantenfamilie. Er was eene reden voor die gezindheid.

De oudste dochter van den Nootdorpschen predikant, juffer MARIA VAN OOSTERWIJK, hoewel toen pas den leeftijd van twee-en-twintig jaren bereikt hebbende, was reeds als ‘konstrijke’ bloemschilderes bekend in een ruimen kring van liefhebbers en kunstoefenaars, en had dus alle regt om zich schoone voorstellingen te vormen van toekomstige vermaardheid en fortuin. In hoever deze vooruitzigten bij haar hoofdgedachte waren geworden op dit tijdstip, kunnen wij nu nog niet beoordeelen, maar zeker hadden zij op de zienswijze der familie omtrent de beeldende kunst en aanverwante vakken een gunstigen invloed geoefend en de vooroordeelen zegevierend bekampt, die er te dier tijde heerschen moesten in een deftig stemmig streng kerksch geslacht, tegen de wilde en woelige schildersbent die voor menigeen d e k u n s t vertegenwoordigde. Het was dan ook niet zonder schroom en aarzeling geweest, dat men de vijftienjarige MARIA aan de lessen van den beroemden bloemschilder JOHAN DAVIDSZ. DE HEEM had toevertrouwd; maar de sprekende bewijzen van haren zeldzamen aanleg en de drang harer onweêrstaanbare voorliefde hadden alle bedenkingen overwonnen, en nu, waar men ze feitelijk wederlegd zag door de schoone uitkomst, was het vooroordeel ter neergeveld, als de draak in de legende. MARIA als de aanvankelijke

illustratie der familie, reeds geëerd en ontzien, oefende in het gezin haars vaders en op de verdere betrekkingen eene mate van invloed, die zich zeer goed laat verklaren uit haar vroeg gerijpt oordeel en beminnelijk karakter; want ondanks de verlokking die zulk eene stelling te midden der haren met zich bragt, was zij even vreemd gebleven aan onvrouwelijke heerschzucht als aan overmatigen eigendunk, het kenmerk der beperktheid. Integendeel, men prees haren eenvoud, hare bescheidenheid, hare zedigheid, die naar veler oordeel overdreven werd, bijkans tot schuchterheid toe. Men vergat bij zulk oordeel dat het innerlijke zelfbewustzijn der waarachtige kunstenares zich het liefst uitdrukt door terughouding, waar het half talent driest en onwijs vooruit dringt. Dat er tusschen kieschen schroom en laffe blooheid een zeer wijd verschil is, al dragen beiden uiterlijk een zelfden stempel, en dat in de stilheid van een diep tot zich zelv' ingekeerd gemoed een vaste onafhankelijke geest kan zetelen, die de krachten niet nutteloos verspilt in uiterlijk vertoon van moed, maar zich niettemin vaardig houdt tot elke worsteling en iederen strijd waar het beginselen geldt, viel niet onder de berekening der zulken. En toch, hare beminnelijke zedigheid omsluijerde zulk een geest! Wel was die nog niet ten volle gerijpt in het tijdperk dat wij nu met haar intreden, maar de kiem lag er toch en wachtte slechts op volledige ontwikkeling door zonnegloed en zomerregen, of, om zonder beeld te spreken, die geestkracht moest al strijdende gesterkt worden in den zwaren kamp des levens.

Die mannengeest waarvan VAN DER PALM zegt, dat hij der

teederste vrouwen eigendom kan zijn zonder het echt vrouwelijk karakter te misvormen, zou haar te stade komen; want het voorhoofd door den Genius der kunst met zijn stralenkrans omgeven, is vaak terzelfde ure gestempeld om getroffen te worden door de bliksemschichten van den rampspoed, of aangewezen om zich te groeven onder de bitterste zielesmart en de pijnlijkste beproeving. En geen wonder, groote gaven hebben heiliging noodig, en hoe zal die verkregen worden zonder een doorgaan van de diepten die naar boven voeren? Om van geen geniale lijders uit vroegere eeuwen of uit den vreemde te spreken: onze REMBRAND, onze VONDEL, onze BILDERDIJK, onze DA COSTA, ze hebben allen geleden, geleden naar het harte, ze zijn getroffen geworden in het teêrste, het liefste, het hoogste dat zij hadden om te beminnen; zij zijn miskend geworden, verguisd, vervolgd, gelasterd - en tweesnijdende zwaarden der bitterheid hebben hunne diep voelende harten doorvlijmd; maar nu, zoo men ze vragen kon of ze die smarten, dat lijden, die vervolging uit hun leven hadden willen missen, wat meent gij dat hun antwoord zou zijn? Zie! en lees het uit hunne werken.

Het hoofd van MARIA VAN OOSTERWIJK was niet omgeven met dien luisterrijken straalkrans van 't genie; zij had slechts een bevallig talent, maar zij had daarnevens gaven van hart en gemoed, die in gehalte hare hooggeprezen kunst verre te boven gingen.

Nog een voorregt was haar geschonken, door de meerderheid harer zusteren wel het meest gewaardeerd, en dat toch het mindere is te achten en waarvan de gevaren niet

te miskennen zijn: het voorregt van een schoon uiterlijk. Niet juist dàt schitterend schoon van levendig rood en teeder wit, op het schilderachtigst dooreen gemengeld; noch van zuivere lijnen en geregelde trekken en volmaakte proporties, die een klassiek schilder eischt eer hij den palm der schoonheid aan het vrouwebeeld zal toereiken; noch dat lustig, blozend, lagchend mooi, waar een drom gewone mannen hunne bewondering luide over uitroepen - maar die edele bevalligheid van fijne, schrandere gelaatstrekken, van heldere sprekende oogen, waar licht en leven uit straalden, en waardoor de ziel zich uitsprak - maar de schoonheid van eene rijzige slanke gestalte, wier majesteit aan de buigzaamheid niet schaadde.

Het gevaarlijke voorregt om in een' wuften, bonten, woeligen kring aller oogen te boeijen, aller harten met een oogwenk tot zich te trekken, was harer niet; maar, wie haar eens met den blik der belangstelling had gadegeslagen, had moeite zich van dien indruk los te maken en vergat haar niet ligt weer.

Misschien leeren wij haar nog beter kennen door haar te hooren spreken en te zien handelen, dan door o v e r haar te praten. Daartoe moeten wij haar een weinig ter zijde blijven op dien trouwdag harer zuster, die met zooveel kennelijke voorliefde door haar vader in 't geslachtregister was vermeld. Wij moeten haar gadeslaan, waar zij nederzit onder 't gehoor van den grootvader en met stille weemoedige belangstelling het oog gerigt houdt op het jonge paar. Op dat allerliefste bruidje in het stemmig kerkelijk trouwgewaad, wel wat in strijd met hare achttien jaren en met

haar teeder kinderlijk mooi, dat rozen en leliën zou gevraagd hebben in stede van den zedigen zwart greinen kerkkap met kanten slippen. Op dien jeugdigen bruidegom, wiens zachte melancholische ernst, mogelijk van inniger geluk, maar zeker van dieper pligtbesef getuigde, dan uit de vrolijke oogen van 't onnoozele bruidje te lezen was, die alleen zich met een helder traantje vulden als grootvaders rede van de vele scheidingen gewaagde, door deze ééne vereeniging gevraagd; maar dat overigens met de onbezorgdheid der onwetenheid en der jeugd de nieuwe toekomst tegenging. Het was een belangwekkend jongman, die bruidegom in zijn stijf kostelijken hoogtijdsdosch, met fijne geregelde gelaatstrekken en ligtbruin haar, dat naar de mode van het tijdperk in het midden gescheiden, ter weêrszijden van de slapen nederhing in losse sierlijke lokken; met den zwaarmoedigen oogopslag zijner donkerblaauwe oogen; met fijne roode lippen en paarlwitte tanden, en een zoo schilderachtig wit en rood, dat het voor een man bijkans te mooi zou zijn geweest, zoo het vel niet hier en daar ware doorploegd door de merkteekenen der kinderziekte; maar toch, dat matte wit, dat fijne rood, die glanzende oogen, ze waren wel wat verdachte symptomen in het koortsachtig en teringachtig Noord-Nederland, en het was vermoedelijk eene bekommering van dezen aard, die MARIA'S ernstig en sprekend oog soms zoo zorgvol onderzoekend op hem deed rusten, dat het was of hij dien blik voelde en haast had dien geruststellend te beantwoorden. Maar niet zoo ras rigtte hij het oog op haar, of zij hield het hoofd afgewend van het bruidspaar en scheen geheel hare aandacht op den

predikant gevestigd te hebben, die met al de breedsprakigheid en gerektheid van den toenmaligen kanselstijl galmend en daverend zijne feestrede voortzette.

Dan scheen het wel dat juffer MARIA al luisterend naar dien eentoonigen dreun in hare eigene gepeinzen verviel, waaruit ze wel ietwat verschrikt zich ophief, toen zijn plotseling zwijgen haar te kennen gaf dat hij genaderd was tot de plegtige voorlezing van het formulier, waaraan naar de verpligte getrouwheid die de staatskerk vorderde, titel noch jota werd te kort gedaan, doch waaraan de trillende en toch dreunende stem van den grijsaard geheel de aandoenlijke statigheid ontnam. Was het om deze oorzaak of om eene andere, dat juffer MARIA eenige blijken gaf van ongeduld of verstrooidheid? Zeker liep er bezorgdheid onder voor het lieve bruidje, wier blosje verschoot onder vermoeijenis en aandoening. En die bekommering was niet zonder grond. Op het bevallig paartje was maar ééne aanmerking te maken, eene al te teêre gezondheid; want ook van het blonde bruidje, met haren fijnen ranken hals en bijna doorzigtige blankheid, oordeelden zwaartillende bloedverwanten, ‘dat zij wat zwakjes was’ en wel wat jong om te trouwen; gelijke onrust bestond er in de familie VAN ASSENDELFT omtrent zeker kuchje, dat de bruidegom met volharding trachtte te ontveinzen, maar dat voor hem een ander beroep zeker meer wenschelijk zou gemaakt hebben dan dat van predikant; doch, hij had het gekozen, uit aandrang des harten, hij achtte het zijne roeping en wilde van geene andere levensbestemming hooren, hij spotte met de vreeze zijner verwanten, en betoogde op welsprekende

wijze met zijne zachte, maar welluidende stem, dat men ijdele onrust voedde, dat hij een goed herder en ijverig leeraar zou kunnen zijn, al zou hij als redenaar de kerkwanden niet doen dreunen; dat het juist niet het meest de vraag was de gehoorvliezen der gemeente te doen trillen, dat er fijnere snaren waren te treffen; met één woord, hij overreedde wie hij niet overtuigde, zijn vader het allereerst, die hem volgaarne in zoo eervol ambt zag treden, en die zich gerust stelde met de bewering, 'dat hij zelf jong zijnde, ook niet sterk was, en dat zijn zoon op later leeftijd wel krachtiger zou worden.' Zoo liet men hem zijne geliefde studiën voortzetten; toen ze voltooid waren prees professor VOETIUS hem als een zijner treffelijkste leerlingen, en zijne vooruitzigten waren te schoon om ter wille van ingebeelde gevaren te worden opgegeven; dat was ook wel het laatste waaraan de jonge dokter dacht, die niet geaarzeld had de kleine standplaats aan te nemen, waar men hem riep; hij was dus predikant ondanks het bedenkelijk hoofdschudden van angstvallige vrienden, en, hij was nu ook echtgenoot, want het plegtige 'ja' was gezegd en het jonge paar was voor het leven vereenigd! Men ziet het, er was juist zooveel zorge gemengd voor de toekomst, in de bruiloftsvreugd, in de pastorie, als er noodig kon zijn om het genot van het heden te overschaduwen met wat zachte zwaarmoedigheid, vooral ter dienste van zoodanige gasten die tranen beschouwen als de onmisbare a c c e s s o i r e s van een trouwverbond; maar wat juffer MARIA betreft, zij scheen alles wat haar innerlijk ontrust of ontroerd had, zegevierend bestreden te hebben, want toen het gebed voor

de echtelingen was uitgesproken, stond zij op, kloek en kalm, en daar lag zachte blijmoedigheid op haar gelaat, daar straalde reine vreugd uit hare sprekende oogen, toen zij na de terugkomst uit de kerk de schoone bruid naar de kamer voerde, die de zusters tot hiertoe gedeeld hadden, en waar zij haar nu behulpzaam zoude zijn om het statig kerkgewaad met een zwieriger en vrolijker bruiloftskleed te verwisselen, om straks meê ten feestmaal te verschijnen, dat volgens het gebruik omslagtig en uitvoerig moest zijn, zelfs in eene dorpspastorie. Het waren beiden deftige welgestelde familiën, de OOSTERWIJKS en de ASSENDELFTS; er waren gasten genood die er om uit de stad moesten komen; men kon niet minder doen dan een voegelijk bruiloftsmaal te geven, al wilde dominé VAN OOSTERWIJK niet weten van 'onchristelijke danserijen, noch wulpsche overdaad'; de bruid moest 'omgekleed' worden, maar niemand, dit had MARIA begeerd, mogt haar het feestelijke hijlikskroontje op de blonde lokken schikken dan zij zelve, zij alleen; was zij niet als de moeder harer jongere, moeder in zorge, moeder in liefde, sinds de eigene moeder ontslapen was... en daarbij, zij wilde nog dit laatste half uur rustig met haar zamen zijn.

- Kom zoete bruidje! sprak zij met een zachten glimlach, ga nu even rustig zitten, ik heb u eene hijliksgift te reiken van wege onze zalige moeder. Zie! dit snoer paarlen met het juweelen hartje, dat zij op haren eigen trouwdag heeft gedragen, en dat zij bestemd heeft voor de eerste harer dochteren die trouwen ging.

- Die eerste hadt gij moeten zijn, MARIA! gij! riep

het bruidje oprijzende en beide armen om haren hals slaande.

- Ik, liefste, ik! wat bedoelt gij daarmede, waarom ik? vroeg MARIA eenigzins ontdaan bij die hartstogtelijke beweging.

- Ja zeker, dat behoort zoo, de oudste dochter moest eerst worden uitgehijlikt....

- O zoo! is dat de meening, hernam MARIA rustiger, maar gij weet toch wel ADRIANA, dat een meisje niet hijlikt, tenzij ze gevraagd wordt....

- Nu wat dat belangt, MARIA, aan vrijers behoeft het U niet te gebreken, denk maar aan dien voornamen Heer uit Delft.

- De jonker VAN KONINGSFELD! viel MARIA in met een gullen lach, een fraai partuur voor een simpele predikantsdochter. Om in eene familie te komen die mij met den nek zoude aanzien, en mij mogelijk wel de oefening der konste tot een verwijt maken, de konste die mijn lust is en mijn leven! Fij van de ijdelheid die in zulke verheffing hare glorie zoekt.

- Als gij zoò spreekt hebt ge hem gansch niet lief gehad.... sprak ADRIANA, met een tintje van zwaarmoedigheid in den toon.

- In 't minste niet, kindlief. Gij weet wel ik ben ganschelijk niet trouwensgezind, de schoone konste is mij genoeg, en daarbij, zou vader te veel hebben aan ééne dochter in huis?

- Neen, dat is waar! als ik aan vader denk, wordt het hart mij bang.... en ik achte het als ontrouw dat ik

hem zoo vroeg verlaat, maar ziet gij, MARIA! hervatte zij met hartstogtelijkheid, ik, ik, heb HENDRIK zoo lief! zoo lief.... ik zou zeker van hartzeer gestorven zijn als ik met hem had moeten breken....

- Maar lieve, lieve! hoe komt zoo dwaze gedachte in u op! Gij hebt het zoo pas in des Heeren huis gehoord, noch Gods geboden, noch eenig menschelijk voorschrift kunnen zulk een offer vergen van u....

- Och wat het mij goed doet dat van u te hooren, riep ADRIANA, haar aanziende, terwijl tranen in hare schoone oogen opwelden, dat verheugt mij, dat geeft mij ruste, MARIA!

- Hoe hebt gij op dit punt een oogenblik twijfel kunnen voeden? vroeg MARIA, met zachte ernst haar uitvorschend in de oogen ziende.

- Ik zal 't u zeggen, ja! ik zal 't u uitzeggen en in alle opregtheid; morgen ga ik van u weg om u in lange niet weer te zien, maar.... word niet boos om mijne dwaasheid, want.... ik lijde er smarte door, en sinds het in mij opkwam heb ik het niet weêr kunnen verzetten.... en de traantjes vloten op nieuw.

- Wat kwellingen zijn dit, wat zal ik hooren! spreek toch, drong MARIA in gespannen onrust.

- Het is mij ingevallen MARIA, dat.... dat HENDRIK u bedoeld had, eer hij mij heeft gevraagd! was het antwoord dat de bruid gaf op een toon van gejaagdheid; maar toen zij het uitgesproken had, bedekte zij het gelaat met beide handen, als beschaamd over het vermoeden dat zij lucht had gegeven.

Gelukkig voor haar zelve, voor MARIA, dat zij deze niet aanzag, want zij werd bleek als eene doode, en had zij haar toon, had zij hare woorden in hare magt, toen zij antwoorden moest: over dit uiterlijk teeken van schrik heerschte zij niet.

Na de eerste verrassing toch was zij ras bekomen, en sprak wel wat gedwongen, maar toch opgeruimd:

Dat's nu een inval bijkans te dwaas om op te antwoorden.... en hebt gij misschien HENDRIK met die fraaije inbeelding gekweld....?

- De vraag mogt me niet over de lippen....

- Dat is heel gelukkig, hij zou u hartelijk hebben uitgelagchen of wel.... gij zoudt hem pijn gedaan hebben met die verdenking van zijn hart....

- Ja! als ik u hoor, voel ik dat zelve, het was dwaasheid van mij, maar ik dacht dat gij den jonker VAN KONINGSFELD hadt afgewezen om zijnentwille....

- Gij vergist u, ADRIANA, hernam MARIA, met vastheid, niet om HENDRIKS wille, maar op HENDRIKS r a a d maakte ik een eind aan eene verkeering, waarvan ik de mogelijke gevolgen niet zoo wel had vooruit gezien. Ik sloeg naauwelijks acht op den jonker, maar HENDRIK had hem gadegeslagen, en deed mij inzien dat zijne hoop groeide met mijne lankmoedigheid, dies moest er een kloek besluit worden genomen en.... ik wees hem af; maar dit bewijst immers niets dan dat HENDRIK mij een goeden raadsman was, in afwachting dat hij mijn broeder zou mogen zijn.

- Zijn eerste bezoek in de pastorie gold toch u, ik had daar vroeger nooit aan gedacht....

- En sinds mijn allerliefste zusje zich met zottelijke fantasiën ging kwellen, was dat zeker heel ergerlijk; maar herinner u, liefste, waarom hij herwaarts kwam. Hij hield van de konste, en wilde mijne bloemstukken zien die door zijns vaders bentgenooten geprezen werden. Hij kwam, en zag.... hier eene levende bloeme, wier gelijke onder geene van de mijne te vinden was.... De blosjes op de konen mijner ADRIANA schenen hem frisscher dan mijne rozen, en de leliën in mijne vazen waren hem niet dan een zinnebeeld van de blanke onschuld en liefelijkheid, daaraf uw wezen hem de werkelijkheid toonde.... dus zag hij u, dus waart gij, een rozenknopje, een gesloten leliekelk, die zich langzaam en zachtkens ontplooide onder den zonnegloed zijner liefde, onbewust van zich zelve, maar toch... door mij verstaan.... daarom ontraadde ik hem niet u te vragen, wetende dat hij kans had verhoord te worden... want het is waar, hij heeft zich het eerst tot mij gewend eer hij u aansprak, hij wist dat de oudere zuster in dezen de moeder moest vervangen....

- Zoo is dit dan alles! hernam ADRIANA langzaam, en zoo was dit het groote geheim dat gij zamen hadt?

- Zoo hier sprake mag geweest zijn van een geheim tusschen HENDRIK en mij - ja - dan was het dit, sprak MARIA met kalmte en vastheid.

- En daarbij gij, die reeds aanvangt eene vermaarde konstenares te worden, wat zoudt gij er aan hebben m a a r de vrouw te zijn van een dorpsdominé, niet waar? hervatte weêr het bruidje, haar goêlijk maar toch vragend in de oogen ziende.

- Wel zeker! hier tot Nootdorp ben ik als bij de poorte van Delft, en leef in stad zoo vaak het mij lust; maar wat zou ik onder die Waterlandsche boeren met mijn palet en verwe? was het luid en lustig antwoord van de oudere zuster.

- Dat zal HENDRIK ook hebben begrepen, en daarom....

- Luister melieve! viel MARIA nu in met eene rasheid, die bewees dat dit aanhouden op eenige wijze hare zenuwen prikkelde - luister: zoo het HENDRIK om mij ware te doen geweest, zou hij zeer zeker niet met zulke overleggingen zijn te rade gegaan; maar zeg mij eens, zoo hij mij had gevraagd, wat dwang ter wereld had hem er dan toe kunnen brengen u ter vrouw te nemen?

- Dat is waar! ja dat is waar! riep ADRIANA levendig en opgeruimd.

- En nu, gij zijt zijne vrouw, zijne eigen gelukkige vrouw voor het leven, vervolgde MARIA met vuur....

- Ik kan het mij zelve naauwelijks verbeelden.

- Gij zult u aan die schoone werkelijkheid leeren gewennen, dus bedenk het, ook aan uwe zijde zijn pligten; gij hebt hem heden niet slechts trouw gezworen, maar ook vertrouwen. Geef hem dat in volle ruimte, en haal u geene fantasijen in het hoofd, die hem krenken zouden en smarte geven, als hij ze konde raden. Als gij mij dat belooft, heb ik hier nog iets fraais voor u; en een schildpadden toiletkastje openende, liet zij haar een portret zien in ronde ebbenhouten lijst: het portret van den bruidegom!

- O MARIA! MARIA! riep nu de jeugdige bruid met tranen in de oogen. Gij weet niet hoe mij dàt verblijdt en....

verligt.... dat gij mij dit toont.... Ik wist.... ik wist bij toeval dat het in uw bezit was.... ik begreep niet waarom....

- Wantrouwende! Bekijk het eens goed, dan zult gij niet meer vragen: waarom?

Een krans van bloemen omgaf naar den wel wat gemaniereerden smaak van het tijdvak de beeldtenis, maar dat bijwerk was geschilderd met zooveel talent en met zooveel frischheid, zuiverheid en kracht, dat men den wansmaak niet meer kon misprijzen, en, om de waarheid te zeggen, de hoofdfiguur voor het ornament overzag!

- Niet alzoo ADRIANA, die door 't geheel in verrukking was gebragt. Wat is dat konstig! wat is dat allerliefst! riep zij, de handen ineen slaande, ‘is het portret ook van uwe hand?’

- Wel neen! dat is mijn vak niet. HENDRIK heeft het meêgebragt u ter verjaring, vòòr zijne ziekte....

- O! aan dien kwaden tijd wil ik niet gedenken, viel zij in met eene huivering.

- Daarom heb ik het ook gehouden tot nu toe, en ik heb het gesierd met een staaltje van mijne konst, opdat gij ook m i j n e r zoudt gedenken als gij het aanzaagt in uwe nieuwe woning....

- Alzoo.... staat gij het mij af? vroeg ADRIANA levendig.

- Het is mijne hijliksgift aan u!

Op nieuw wierp zich ADRIANA in de armen harer zuster, niet om zich schreijend aan hare borst te verbergen, maar om haar met een hartelijken zusterlijken kus te danken.

Dien dank had zij wel verdiend, zoo als wij later zullen zien. Maar zij werden gestoord, er werd aan de deur ge-

tikt, en eene zachte stem liet zich hooren met de vraag of de bruid gereed was, daar de genooden uit Delft waren aangekomen.

Het was de stem van den bruidegom!

Gelukkig hadden de juffers de handen gerept ondanks de drukte en de belangrijkheid van haar gesprek.

Het bruidstoilet van ADRIANA was zoo goed als voltooid, en de jonge man werd toegelaten.

Hij zag zijne bruid met het portret in de hand, en zijn fijne blos verschoot tot een vaalbleek toen zij het hem toonde, maar zij merkte het niet op, daar zij er slechts op bedacht was om hem de versiering zijner beeldtenis te doen opmerken. Zie toch HENDRIK! riep zij vrolijk, welk eene lieve verrassing van onze MARIA!

- Eene verrassing ook voor mij! sprak HENDRIK, een blik vol diepe smartelijke beteekenis op MARIA werpende, die er echter niet door getroffen werd, want zij had zich snel voorover gebogen om de kanten manchetten harer zuster vast te hechten, en een antwoord gaf zij ook niet, want haar verlangen dat de welwaarde Heer ook eens een handje helpen zou, en den armband zijner bruid mogt toehaken, terwijl zij het paarlenhalssnoer vastmaakte, kon toch wel niet als een antwoord beschouwd worden. Niettemin voldeed de jongman aan haren eisch, en hetzij hij den teêren blanken arm niet straffeloos zòò van nabij kon bezien, hetzij hij het courtoisie achtte zijne belooning te vragen - toen hij de dienst had verleend nam hij de vrijheid even de lippen te drukken op ‘het gevormd albast’ zoo als VONDEL zou zeggen.

ADRIANA deed haar best om een pruilend gezigtje te trekken en greep haren waaijer om de stoutheid met een tikje te bestraffen, terwijl MARIA, die intusschen hare taak had verrigt, met een triomfantelijk glimlachje tot HENDRIK zeide: Ik zal u maar niet vragen wat gij zegt van uw blonde bruidje in 't zacht blaauw damast! Doen de kanten niet fraai met die strikken van zilverlint daar tusschen?

- Mijne ADRIANA heeft niet noodig dus opgetooid te zijn om liefelijk te wezen in mijne oogen! hernam HENDRIK op koeler toon dan aangenaam kon zijn voor het lieve kind, dat wel geprezen wilde worden over haren opschik; MARIA echter leidde snel den indruk af; ‘dat's een zegen, HENDRIK! voegde zij hem toe op lossen toon, want een dominé's vrouw kan 's werkendaags niet in 't satijn gaan; en zich maar één dag van de zeven geliefd te weten zou ons jonge vrouwtje gansch niet aanstaan! Geef nu acht, en steek behendiglijk dit bloemtuiltje tusschen dien strik van de keurs.’ Een verleidelijke taak voor een bruidegom en die hem mogelijk weêr een bestraffenden waaijertik zou hebben waardig gemaakt; maar een luidruchtig gewoel deed zich hooren buiten de deur, en een troepje jolige speelnooten schenen wel lust te hebben die ongenood binnen te dringen, althans men hoorde roepen: kom bruidje, kom! nu niet langer gemard of wij gaan u afhalen....

- Wij komen! riep HENDRIK, die nog niet was geslaagd in het plaatsen van zijn bouquet, en nu zijne jonge vrouw wat overhaast bij de hand vattende, geleidde hij haar naar buiten, waar zij met blij gejuich ontvangen werd door de jeugdige feestgenooten. MARIA volgde niet terstond. Eene

wijle bleef ze staan als in diep droevig gepeins verzonken, de oogen strak gerigt op HENDRIKS beeldtenis, de hand tegen het hart gedrukt, als had zij noodig de pijnlijke kloppingen daarvan te stillen.

Daarop hief zij de oogen ten hemel en sprak met zekere vastheid: 't geschiedde àl om bestwil! Dat God haar zegene en ons beide sterke, en zoo daar schuld zij.... die drukke mij, mij alleen. Toen liet ze nog weer den blik vallen op het portret, en een fluisterend: ‘vaarwel HENDRIK! dat's voor 't leven!’ ontgleed hare lippen. Daar ontwelden geene tranen aan haar oog, en zij zag niet meer om; langzaam en als in nadenken verdiept ging zij heen, met een ernstig maar kalm gelaat. Eerst in het feestvertrek was zij weder geheel zich zelve, dat wil zeggen, diezelfde die zij gewoonlijk der wereld toonde - de vriendelijke zedige jonkvrouw, die met stille blijmoedigheid deelde in de vreugde van anderen, wier geest niemand trachtte te overschitteren, die hare gaven liever liet raden dan er meê te pronken, die met innige blijdschap deelde in het geluk harer zuster, zich zonder eenige gemaaktheid op den achtergrond hield, om der koningin van het feest den voorrang te laten, en die alleen dàn met ernst en beslistheid sprak, als haar zwijgen het kwade had kunnen aanmoedigen, of het goede zou hebben ontmoedigd, en die meêwarig en meêgevend, tot aller smarten scheen door te dringen, in aller vrolijkheid wist te deelen, en slechts dan zich zelfstandig verhief, waar zij anderen zag aarzelen of wankelen; maar daar er tot het betoon van deze kracht in 't gewone gezellige leven slechts zelden aanleiding was, bleef deze geheime magt voor de

meesten eene ongekende. Evenzoo was het met hare pijnlijke zelfverloochening die zij oefende zonder eenig vertoon; noch in hare gedragingen, noch in haar uiterlijk was het merkbaar, dat zij in het diepste harer ziel eene gelofte had afgelegd die zij niet dacht te breken en waarvan menige juffer, in de twintig als zij, innerlijk terugbeefde, terwijl zij die luide en lustig uitsprak: de gelofte van niemand te huwen en niet weêr te beminnen, om het gedenken eener teêre vriendschap trouwe te houden voor altijd. Haar gewaad was eenvoudig maar met smaak gekozen, en getuigde niet van eenige ascetische rigting of de zucht om zich ouder en deftiger aan te stellen dan haar leeftijd. Haar kleed van een zachte, toenmaals onder de benaming g o r g e d e p i g e o n bekende kleur, met zwarte kanten gesierd, hier en daar afgewisseld door een strik of een kleinood, paste in zwaarte van stof en ruimte van plooijen volkomen bij hare rijzige, eenigzins forsche figuur. Zij droeg den hals ontbloot, zoo als de mode dat vorderde, maar de schouders waren zediglijk gedekt door een liggende kanten kraag, met een strik van zilverlint op de keurs vastgehecht, en de opgestrikte wijde mouwen in kanten lubben eindigend lieten het grootste deel van den arm zigtbaar. Aan de polsen schitterden diamanten gespjes aan een zwart fluweelen lint bevestigd; de lelieblankheid harer zuster was haar niet toebedeeld en slechts zelden zag men een blos op hare wangen, maar waar ze het penseel van VAN DIJK niet zou hebben aangelokt, had MICHEL ANGELO haar om edele trekken en vormen zeker tot model gewenscht. En hoe haar donkerblaauw oog dat sprekend gelaat kon

bezielen en als verlichten, hebben wij reeds gezegd en meenen wij nog wel te zullen toonen.

Genoeg van haar uiterlijk, dat wij echter schetsen wilden, opdat onze heldin niet voor u zou zijn als een onbestemd schaduwbeeld, maar als eene frissche, levende, krachtige persoonlijkheid. Genoeg ook van de bruidspartij, met wier aanzittenden wij overigens niet te maken hebben. Met den bruidegom wisselde MARIA verder geen blik, en eigenlijk ook geen woord, want de verpligte algemeenheden waartoe het tafelgebruik of de eisch der omstandigheden hen dwong, kan men in dien zin geene woordenwisseling noemen.

Alleen toen de disch was afgeloopen en grootvader VAN OOSTERWIJK verklaarde dat ‘een eerlijk rondedansje of een patertje hem niet ongeoorloofd dacht, mits de jongelieden zich zonder muziek en speelluî konden behelpen, om de zwakken in de gemeente geene ergernis te geven!’ en zich de speelnooten met hare gelei-jonkers en met de andere jongelieden naar het ruim en ontredderd vertrek begaven, waar in de hoop op zulke uitspraak alles in stilte tot een onschuldig springpartijtje was bereid, gebruikte de bruidegom zijn stand en zijne strengere begrippen tot voorwendsels om zijn innerlijken weêrzin van alle luidruchtige vreugd op dezen dag meê te dekken, en zich in het rustigste hoekje van de huiskamer neder te zetten, in de hoop er alleen te blijven met zijne gepeinzen - toen, eer zij zich mede in het dansgewoel liet rondvoeren (want noch haar jaren, noch haar stand gaven haar regt, zich daarvan te verschoonen) nam MARIA even plaats aan zijne zijde en sprak met diepe ernst door een tintje weemoed verzacht.

- Zoo ik u gegriefd heb dezen morgen, vergeef het mij HENDRIK; dàt wat ik afgestaan heb, mogt ik niet meer behouden, het kwam h a a r toe.

- Neen! riep hij levendig, het behoorde u, het was een pand der dankbaarheid, der vriendschap, het eenige! u geschonken in die.... beslissende ure toen ik mijn wil gevangen had gegeven aan den uwen om daarmede te doen wat u oorbaar dacht.

- Om daarmede te doen wat mijn pligt was, HENDRIK, de uwe, als de mijne.... viel zij in met vastheid.

- Het zij! hernam hij met een zucht, maar sinds wij dien beiden vervuld hebben in alle stiptheid, zie ik niet waarom gij ook dit eenige behoefdet ten offer te brengen....

- Het moest zoo zijn, HENDRIK, geloof mij. Het raadvermogen eener liefhebbende vrouwe is wonder fijn, zij had vermoedens.... aarzelingen, die tot elken prijs moesten bekampt worden; het gold hare rust.... haar geluk....

- Die beiden zijn aan mij wel vertrouwd, dat weet gij, niet velen zouden gedaan hebben wat ik deed ter harer wille.... maar....

- Juist daarom voltooi uw groot en goed werk, 'tgeen ten halve gedaan, beter ware gelaten. Wees sterk, acht op u zelven en bedenk het, zoo zij tot het vermoeden komt dat hier een offer gebragt werd, is het nutteloos geworden, nutteloos niet slechts voor haar, maar dan wordt de stille smart die gij en ik te dragen hebben verzwaard met de verantwoordelijkheid van ons aller verloren levensgeluk! laad die niet op u, neem exempel aan mijne handelwijze van dezen morgen die u verstoord heeft.... werp alle

steenen des aanstoots manmoedig weg, ruk uit alle ergernisse, en kweek zorgelijk de teêre plante door uwe liefde... zoo niet.... zij zal verkwijnen voor uwe oogen....

Zij zal leven en opbloeijen! wees er zeker van, MARIA. Gij zult tevreden zijn! antwoordde hij met levendigheid, terwijl hij haar de hand drukte. Reeds had zij zich van hem afgewend, toen zij zich op nieuw tot hem keerde en hem zachtkens influisterde: acht gij een rondedansje met die overigen zooveel zondiger dan - uwe mijmeringen van daar even?

En met die harpoen in de borst liet zij hem aan zich zelven over. Een oogenblik bleef hij zitten, met de beide handen tegen het hoofd gedrukt; toen, als onder de ingeving van een plotseling besluit, stond hij haastig op en nam den weg naar de kamer waar men danste, om er ontvangen te worden met levendige toejuiching van de zijde der jonge lieden en met een dankbaar glimlachje van zijne bruid, die juist haren Pater moest kiezen. Zij zou toch niet lang meer meêdoen. Het afloopen van zoo'n patertje gaf den bruidegom de gelegenheid om zijne bruid aan het gezelschap te ontschaken, en met haar naar Delft te rijden, waar zij ten huize van meester NICOLAAS VAN ASSENDELFT een paar weken zouden doorbrengen. Eer zij voor goed naar hun Waterlandsch dorpje trokken, werd de pastorie te Nootdorp nog eens door de echtgenooten bezocht. ADRIANA had toen geheel hare jeugdige luchthartigheid herkregen; zij die niet veinzen kon voor eene zuster als de hare, roemde zich eene gelukkige, eene geliefde gade, prees de goedheid en voorkomende zorge van haren echtgenoot, spotte zelve

met de dwaze inbeeldingen waardoor zij zich een oogenblik had laten verontrusten, en gaf aan elk die belang in haar stelde den indruk dien de oude dominé VAN OOSTERWIJK onder woorden bragt met de bewering, ‘dat hij staande zijn veertigjarige leeraarsdienst geen paartje had ingezegend dat beter zamenvoegde dan zijn waardige kleinzoon HENDRIK en zijne lieve kleindochter ADRIANA.’ En MARIA zich een oogenblik zamen vindende met HENDRIK, zeide tot dezen: ‘Ik zie 't u aan, wellieve broeder, gij zijt gelukkig bij 't geluk dat gij schenkt.’

- Zoo is het, MARIA! zijt gij nu gerust en tevreden?

- Ja HENDRIK, ja! zóó is het goed.

- En gij zelve, MARIA? vroeg hij met zachte meêwarigheid.

- Ik! o! heb toch geene zorge voor mij, hernam zij met een rustigen glimlach. Ik heb mijne blijdschap in mij zelve.... en voorts zoo heb ik mijne konste!

Maar zou die innerlijke blijdschap nimmermeer verstoord worden? zou de kunst haar te allen tijde genoeg zijn? - dat waren vragen die de tijd alleen konde oplossen. Dat het volbrengen van hetgeen zij haren pligt achtte, haar n i e t zoo heel ligt was gevallen, hebben wij reeds kunnen zien. Dat hier eene daad van zelfverloochening was volvoerd; dat er een verborgen kamp was gestreden; dat er een offer was gebragt op het huisaltaar der zusterlijke liefde, hebben wij begrepen. Maar om de gehalte van die daad, het smartelijke van dien kamp, de zwaarte van dat offer juist te kunnen waardeeren, moeten wij van hare betrekking tot HENDRIK spreken, op andere wijze dan zij zelve

het deed ter wille van hare zuster, in dat laatste onderhoud. Hare voorstelling was daarbij wat die zijn moest, vlugtig en ontwijkend, meer dan juist.

Wel was het waarheid, dat HENDRIK het eerst tot de kunstenaresse was gekomen uit liefde voor de kunst, maar weldra had de belangwekkende jonkvrouw een indruk op hem gemaakt, zoo ernstig en diep, dat hij er al het omringende bij vergat, en dat hij ADRIANA, het zestienjarig kind, ter naauwernood had opgemerkt.

Hoe kon het ook anders zijn? Wie ziet om naar de digtgesloten rozeknop waar de pas ontloken roos in hare eerste frischheid zich aan het oog vertoont?

Maar in HENDRIKS verbeelding was er een doorn aan die roos die hem voor hare aanraking deed terugschrikken. Om zonder beeldspraak te spreken: de jonker VAN KONINGSFELD stond hem in den weg, niet slechts als een hinderlijk mededinger, maar zelfs als een wiens wenschen verhooring te wachten hadden. Eer hij MARIA ooit had gezien, had het gulgaauwe gerucht reeds in Delft de mare verspreid, dat de adellijke jonkman, die van een schatrijken oom de eenige erfgenaam was, door de schoonheid en het talent der predikantsdochter aangetrokken, in volle ernst naar hare hand dong en zich zoo te Leyden, waar hij heette te studeeren, als te Delft, waar hij inwoonde bij zijn oom, de airs gaf van een gelukkig pretendent; men had te dien tijde nog niet de gewoonte om eene verloving van den eersten dag afaan op de daken te verkondigen; een jaartje in stilte vrijen, al waren de verwanten ook half en half in 't geheim, werd

voegzaam geacht, vooral waar een jongman zoo als hier het geval was nog geen akademischen graad had verworven of eenige positie in de maatschappij verkregen, die hem naar het oordeel der wereld regt gaf om eene vrouw te vragen. Ik beweer niet dat het tegendeel nooit plaats vond, maar behoorlijk werd het diestijds in deftige kringen niet geacht. Daarbij was er nog veel wat HENDRIK in zijne dwaling moest versterken. Vooreerst de vrijheid die de jonker VAN KONINGSFELD nam om in zijn vacantietijd bijna dagelijks zijn rijtoertje uit te strekken tot Nootdorp, waar hij op de pastorie werd ontvangen als ieder ander bezoeker, doch waar hij verlof tot intreden had in de schilderkamer als maar zeer weinigen. De oorzaak van die gunst was toch niet ver te zoeken. De baron VAN KONINGSFELD, des jonkers oom, liet eene 'pronkzaal' verbouwen in zijn prachtig huis, en had door tusschenkomst van zijn neef, juffer MARIA VAN OOSTERWIJK laten uitnoodigen om het schoorsteenstuk en de chassinetten boven de vleugeldeuren met schilderwerk van hare hand te versieren; eene bestelling, die de jonge kunstenares hoogst welkom was geweest. Zij was zelfs eens onder 't geleide van den jonker VAN KONINGSFELD naar Delft gereden, om met den baron te raadplegen over de keuze harer sujetten, en zelve de zaal te bezigtigen om te oordeelen over de grootte der stukken en het licht waarin zij moesten geplaatst worden.

Dat de jonker daarna zijne bezoeken vrij geregeld herhaalde, hetzij om naar de vorderingen van het kunstwerk te vernemen, hetzij om der kunstenares de eene of andere boodschap van zijn oom over te brengen - wie het verwon-

deren kon, op de pastorie, waar men de verklaring van deze belangstelling meende te hebben, werd er niet eens over gedacht.

MARIA werkte ijverig maar langzaam, verschilderde veel, was niet spoedig voldaan, had zich bovenal voorgesteld om bij dit belangrijk werk zich zelve te voldoen, en hoorde bij gevolg de vleijende lofspraken, de aardigheden, de uitroepingen van den jonker aan met een verstrooid oor, en zonder het oog van haar werk af te trekken. Ze zag dus niet zijne blikken die soms met zeer veel uitdrukking op haar gerigt waren, en die naar zijn gevoelen de regte waarde hadden moeten geven aan zijne beleefdheden. Daarbij was hij opgeruimd, niet van geest misdeeld, had den lossen wellevenden conversatietoon der voorname lieden van dien tijd, en àls MARIA naar hem luisterde, was het haar eene aangename verpoozing van den arbeid, en de uitingen van zijne geestdrift voor haar werk, of van 'tendre estime' voor haar persoon, zoò zij ze een enkele maal aanhoorde en beantwoordde, waren voor haar niets dan de gewone complimenten van een hoofschen jongman.

Maar dit alles kon HENDRIK VAN ASSENDELFT niet weten en zelfs niet terstond doorzien, toen hij het voor oogen had; dit laatste te minder daar hij de pastorie, de schilderkamer betrad met zijne vermeende voorkennis van MARIA'S aanstaande verbindtenis met den jonker. Hetgeen intusschen niet belette dat hij zich zeer bijzonder voelde aangetrokken door de kunstenares niet slechts, maar zelfs door de vrouw. Hij die met aanbeveling van den Delftschen dominé VAN OOSTERWIJK de pastorie was binnengekomen, had be-

halve tot de schilderkamer ook toegang verkregen tot het studeervertrek, en werd op die wijze spoedig mede begrepen in het huiselijk leven van het gezin, in onderscheiding van den jonker, dien men niet als gast mede zag aanzitten, dien men bij een middagbezoek niet uitnoodigde om te 'cortavonden', en die nooit een zaturdag overbleef om dominé zondags te hooren preken! En het was juist in dien rustigen gemeenzamen huiselijken kring dat HENDRIK MARIA leerde kennen en waardeeren, zoo als hij het nimmer de kunstenares zou hebben gedaan. Haar eenvoud en hare kracht, haar stille godsdienstige zin, die een tint van ernst gaf aan de gulle vrolijkheid der jeugd, haar levendig vernuft dat nimmer kwetste, maar dat het dagelijksche leven zoutte en kruidde, dit alles in schoone harmonie met haar bevallige en belangwekkend uiterlijk, moest wel magtige aantrekkingskracht oefenen op een jongman die door zijne zacht melancholische natuur eerder indrukkelijk dan zelfstandig, behoefte gevoelde aan vrouwelijke teederheid, wij zouden haast gezegd hebben aan vrouwelijke leiding; die op de akademie weinig smaak had gevonden in de luidruchtige studentenpret, maar te meer op zijne kamer in zijne boeken had geleefd met en genoten van de voortbrengselen der poësie en der letteren; wiens smaak en kunstgevoel meer waren ontwikkeld dan zijn conversatietoon, en die zich reeds als jongeling meende te moeten bereiden voor den stand dien hij gekozen had, door afzondering van 'de wereld', vergetende dat zekere gevaren meest van binnen komen, en dat de engste cirkel, dat de kluizenaarscel zelve er niet voor beveiligt. Hier bij MARIA vond hij blij-

moedigheid met vroomheid vereenigd en het streven der kunst geheiligd door christelijken zin; zulk eene jonkvrouw aan zijne zijde bij de toekomst die hem wachtte, scheen hem de verwezenlijking van zijn schoonste levensideaal, maar hij wist immers vooruit dat het nimmer werkelijkheid zou kunnen worden - en bijgevolg liet hij af er zich in te vermeiden, wacht mogelijk eene lezeres dat er zal volgen... helaas neen! een dieper neêrzien in 't menschelijk harte moet een andere conclusie aanwijzen. O m d a t het toch altijd maar een droom blijven zou, liet hij er zich zoetelijk door voortwiegelen, en omdat die jonkvrouw voor een ander was bestemd, durfde hij haar met meer vrijmoedigheid naderen, met meer vertrouwelijkheid toespreken, en zich rustiger aan 't genot van haar bijzijn overgeven, totdat hij bij zekere aanleiding met schrik en schaamte en smart moest ontdekken, dat onder 't mijmeren en droomen en dweepen, de gierenklaauw van den hartstogt zich in zijne borst had vastgehaakt, en dat die niet meer zou uit te rukken zijn dan met pijnlijke wonden en onder bloedige tranen.

Een dartel loszinnig jongman, een gewone wereldsche pronker, zelfs al ware hij geen verleider van beroep, zou de worsteling met dezen gierenklaauw niet hebben beproefd, maar liever de worsteling aangevangen met de hindernissen die de bevrediging zijner hartstogtelijke wenschen in den weg stonden; doch een derzulken, wij duidden het reeds aan, was HENDRIKUS JACOBUS VAN ASSENDELFT niet; zijn geweten gaf hem een gansch anderen raad, en naar die stem luisterend nam hij het vast besluit ter zijde te gaan en den rampzaligen hartstogt, aan wiens kwellingen hij voort-

aan lijden zou, althans niet te voeden door schuldige zwakheid. Hij ving aan de Nootdorpsche pastorie te mijden met zooveel opzet als hij die eerst had gezocht.

De verpligting om zich voor te bereiden tot zijne promotie als docter in de godgeleerdheid was hem eene welkome gelegenheid om Delft te verlaten. Het was immers onmogelijk dat hij zoò ver van Utrecht zijne dissertatie voltooijen kon!

Maar toen de dissertatie was afgedrukt en de doctorandus glorierijk zijn achtbaren titel had verworven, moest hij naar huis terugkeeren, moest hij zich ten huize van den ouden dominus VAN OOSTERWIJK vertoonen! De grijsaard liet zich ontvallen dat zijne verwaarloozing in de pastorie te Nootdorp was opgemerkt, zijn eigen vader verweet hem zijne onheuschheid in het verachteloozen eener bekendschap, die hem vroeger welaangenaam plagt te zijn, en alzoo zwoeren de omstandigheden zamen met de zwakheid der menschelijke natuur tegen den beteren wil, hetgeen tot uitkomst had, dat hij op zekeren dag den weg naar Nootdorp insloeg, zonder dat hij het zich zelven ernstig had afgevraagd wat hij er eigenlijk doen kwam. Gelukkig had hij zijne dissertatie bij zich gestoken, hetgeen tegenover dominé VAN OOSTERWIJK zijn terugkeeren zoowel als zijn wegblijven volkomen regtvaardigde.

In de schilderkamer vond hij weêr den hinderlijken VAN KONINGSFELD, en diens tegenwoordigheid scheen ditmaal te meer beduidend, daar het schilderwerk voor de zaal van den baron was voltooid en afgeleverd.

In zijn zwierig fluweelen pronkgewaad, overladen met

linten, strikken en kanten, omfladderde deze als een bonte vlinder, MARIA, die lustig schilderde en hem liet praten en schertsen zooveel hij wilde, zonder op te merken, hoezeer de nieuw aangekomen bezoeker door deze vrijheden, deze gemeenzaamheid was teleurgesteld en geërgerd; maar 't geen hem innerlijk het meest bedroefde, was, dat zij dezen terugkeer, die hem zooveel aarzeling en zooveel zelfstrijd had gekost, tot welken hij niet was overgegaan zonder een compromis te sluiten met zijne conscientie, dat deze terugkeer die voor hem zooveel zeide, voor haar geene de minste beteekenis scheen te hebben. Slechts even opziende had zij hem bij zijn binnentreden alleen met een stommen hoofdknik gegroet, en was daarop met zorg hare kleuren gaan mengen op haar palet, eene bezigheid, die geheel hare aandacht scheen te vorderen. VAN KONINGSFELD had intusschen de h o n n e u r s van het atelier opgehouden en niet verzuimd den nieuwen dokter met uitstekende hoffelijkheid geluk te wenschen en te complimenteeren met zijn akademischen graad!

De ongelukkige theologant moest die vriendelijkheden slikken of ze hem smaakten, terwijl hij ze ondragelijk vond tot walgens toe. De schilderes kreeg toch eindelijk mededoogen, legde haar palet neêr en opstaande, reikte zij VAN ASSENDELFT gulhartig de hand, en vroeg hem of hij niet dacht te reizen eer hij zich voor goed aan het kerkelijke ambt verbond?

- Dat hangt van omstandigheden af, mejuffer, antwoordde hij droogjes, maar bij zich zelv' sprak hij met bitterheid: ‘tot eenige welkomst jaagt ze mij weer weg. Dwaas! die ik was om toch te komen.’

- Zoudt gij meenen dat ik in de huiskamer overlast zou doen? vroeg hij stijfjes.

- Dat wel niet, was het antwoord, dat wat spotachtig klonk, maar gij vindt er nicht BARBARA alleen; mijne zuster is in den tuin om ooft te plukken, en gij zoudt van goede hulp kunnen zijn zoo gij - geen wel-waarde zeer geleerde waart.... en de deftigheid van uw stand....

- Die belet mij niet zoo goed jong te zijn als een ander, hernam hij bits, maar ik merk wel, het effen zwart mishaagt in de schilderkamer, daar moet het blinkende zijde wezen en rijk fluweel! En met dien uitval, die hij naauwelijks had gedaan of hij voelde er schaamte over, liep hij heen, den tuin in, om, ADRIANA te vinden, die hem tegenkwam met een korfje vol geurige perziken en zelve bloosde als de schoonste van haren oogst, toen zij den jongman gewaar werd en herkend had.

- Eilieve jonker WILLEM, wilt gij mij eene dienst doen? vroeg MARIA, zoo ras HENDRIK den rug gewend had.

'C'est mon sang, c'est ma vie! que j'offre à genoux!' neuriede KONINGSFELD op de wijs van een bekend liedje.

- Zooveel is er niet noodig, repliceerde MARIA kort en koud, allereerst dat gij uit mijn licht wilt gaan, vervolgens dat ge uw bezoek voor heden wilt bekorten. Ik heb te denken op eene nieuwe compositie, en heb daartoe behoefte alleen te zijn.

C h è r e B e l l e, gij hebt slechts te gebieden. Uw dienstwillige s e r v i t e u r weet alleen van gehoorzamen, slechts ééne vraag: welke wesp heeft dien grasgroenen dominé gestoken, dat hij mij aanziet als een oorwurm?

- Hebt gij dat dan niet begrepen, jonker! Hij benijdde u dat zwierige blaauwfluweelen manteltje met dat gouden boordsel!

- Hij is voorwaar de eenige niet, sprak de pronker zich zelven met welgevallen beziende, 't is regtstreeks uit Parijs gekomen en voor mij gemaakt bij den eersten kleêrmaker van het hof!

- Begrijp eens! riep MARIA met ironieke verbazing, maar nu.... jonker....

- Ik ga! aanbiddelijke muze, ik ga, ik late u aan de inspiraties van den god der konste.... en na herhaalde strijkaadjes die voor buigingen moesten gelden, wipte hij weg. Toen zij alleen was wierp MARIA palet en penseelen met onwil van zich en bleef ineengedoken zitten op haar lage schildersbank, de ellebogen steunende op de knieën en het hoofd rustende in de handpalmen.

Had hij 't kunnen weten! waarom mijn welkomst zoo koud was! had hij 't kunnen weten dat de spraak mij belemmerd werd in de keel, door het kloppen van 't harte....; had hij alles kunnen weten, herhaalde ze dof en somber, voor vast zou hij mij dien killen vlijmenden blik gespaard hebben dien hij mij toewierp ten afscheid. Maar toch, 't is zoò beter! hernam zij, zich reeds wat opheffende uit hare gebukte houding, zonder dat, zou ik.... ik zelve de hindernis kunnen zijn van datgene wat God geve, dat eenmaal moge gebeuren!

Men ziet het dat de terugkomst van HENDRIK voor MARIA toch geene onverschillige gebeurtenis was geweest, maar integendeel eene die zeer sterke en te gelijk strijdige aan-

doeningen in haar opwekte. Dat komt omdat zij, hoe jong ook nog, reeds genoeg de gewoonte had van na te denken en met zich zelve te rekenen, om tot de erkenning te zijn gekomen dat deze jongman in haar gevoelens van belangstelling en teedere genegenheid had opgewekt, zoo als geen ander haar nog had ingeboezemd; haar, die gemeend had voor het leven genoeg te hebben, aan de genietingen die de beoefening der kunst haar konden schenken. Die opmerking trof haar als eene pijnlijke verrassing, als eene teleurstelling, want van het oogenblik af dat zij zich kunstenaresse erkend zag, was het besluit in haar gerijpt, om zich geheel aan hare kunst te wijden, met een rustig harte en een vrijen geest; om hare onafhankelijkheid te bewaren en te handhaven met evenveel zorge als andere meisjes gebruikten om die aan een echtgenoot te verliezen. Dat zij niet dacht te trouwen had zij nooit hardop gezegd, maar in 't binnenst van haar hart had zij dàt besloten. Toen zij dat besluit nam was zij.... achttien jaar, en, haar gebrek aan ervaring, aan menschenkennis, aan zelfkennis bleek juist daaruit. Want voorwaar zij had geen hart om als een marmerbeeld of als een schilderend automaat door de wereld te gaan; alleen dat hart was te diep, haar gevoel te fijn, haar geest te kloek om met het alledaagsche tevreden te zijn, en tot hiertoe had zij niet dan oppervlakkige jongelieden leeren kennen, die haar geene hooge gedachte gaven van de Heeren der schepping. Wel had zij een enkele maal leden der Utrechtsche of Delftsche schildersbent bijgewoond, wier houding en toon zeer weinig geschikt waren om haar een oogenblik te doen weifelen in haar heimelijk voornemen. Het had

dus geenzins de vuurproef doorgestaan en het bleek er werkelijk niet voor bestand toen HENDRIK VAN ASSENDELFT verscheen, en zonder dat zij eigenlijk wist waardoor of waarom juist hij dien indruk op haar maakte, die haar deed inzien dat het wijsheid is op zijn achttiende jaar geen plannen voor het leven vast te stellen, en die haar wel wat beschaamd en geërgerd over zich zelve, maar toch met geheime blijdschap deed erkennen dat zij zich geluk mogt wenschen hare stille gelofte niet voor eenig menschelijk oor te hebben uitgesproken, dan misschien eens eene enkele maal voor haar zusje. Maar ADRIANA was nog een kind, ja! toen MARIA achttien jaar was, maar.... de oudere vergat dat zij zelve intusschen haar twee-en-twintigste had bereikt, en dat het zusje in dien tijd ook vier jaar ouder was geworden. Zoo zij het een tijd lang had overzien, werd het haar toch herinnerd in den laatsten tijd. Want de opmerking die zij gemaakt had bij zich zelve, deed haar ook een meer gescherpten blik slaan op hare zuster, en toen... had zij met schrik en met smart de zekerheid gekregen dat hetgeen haar had getroffen ook - hare zuster had gewond; dat met de eerste komst van HENDRIK VAN ASSENDELFT in het vaderlijke huis voor beiden als een nieuw leven was opgegaan: het leven der liefde. Al was het nog onbewust en onbestemd, de vonk lag van nu aan in beider borst, en zou milde gloed van heil en vreugd kunnen worden of verterende vlamme, die slechts smarte en verwoesting kon aanbrengen. Voor eene van beide moest dit zoo zijn, tenzij eene van beide zielskracht en zelfverloochening genoeg had om die vonk in de eigene borst te

smoren ten bate der geliefde zuster. En MARIA wist reeds vooruit dat die eisch der zelfopoffering niet aan de jongere kon worden opgelegd. ADRIANA met haar levendigen hartstogtelijken aard, met haar zenuwachtig prikkelbaar gestel, die de kiem van de ziekte in zich omdroeg waaraan hare moeder een kwijnend leven had geleid, tot op haar vroegtijdigen dood! ADRIANA, de teêrste, de zwakste, zou niet bestand zijn om den zwaren pligt te volbrengen, waarover MARIA zelve niet dan met huivering dacht, maar dien zij toch vastelijk besloten was op zich te nemen, zoo ras zij in de afwezendheid van HENDRIK de eerste kenmerken der kwale die haar had aangedaan, bespeurde bij hare zuster.

Mogelijk, berekende zij, keerde HENDRIK niet meer terug, of zoò hij keerde, kon het zijn op eene wijze die geen van beide regt gaf in zijne vroeger vriendschapsbetoon iets anders te zien dan de voorbijgaande dankbaarheid voor eene gulhartige ontvangst. Eene geheime stem in haar binnenste fluisterde haar wel in, dat HENDRIK VAN ASSENDELFT niet tot die wufte jongelieden behoorde, die even ligtvaardig zijn in het bieden als wisselziek in het houden hunner vriendschapsblijken, en dat er in de zachte gemeenzaamheid met eerbied doormengd die hij haar had betoond, meer innigheid lag, en bijgevolg meer beteekenis, dan in de duizendwerf met losse achteloosheid herhaalde betuigingen van t e n d r e s s e enz., die de jonker VAN KONINGSFELD gewoon was te bezigen, zonder dat zij daarop de minste acht sloeg. Evenmin kon zij voor zich zelve verbergen, dat de gemeenzaamheid van HENDRIK h a a r had gegolden, niet het meest, maar bij uitsluiting.

ADRIANA was een aankomend meisje, in haar groei, zwak mager en klein, en met nog ongevormde trekken, wel met fijne blosjes en lelieblankheid, maar toch niet dan de groenen rozeknop, dien men overzien moest waar eene roos aan denzelfden stengel aanving zich in alle frischheid te ontplooijen. Het is waar, met ADRIANA had HENDRIK gespeeld en gestoeid, en meer dan eens was het hem gebeurd, in het kinderlijke gedartel, waartoe zij hem uittergde, haar een kusje te ontstelen, of waar zij hijgend van vermoeijenis hem zelve had nagejaagd in tuin of veld, te eindigen met de wilde deerne op te vatten, en haar te dragen naar binnen in haar vaders grooten armstoel, waar zij dan tot penitentie kreeg rustig te blijven, totdat vader binnen kwam om er zelf bezit van te nemen. Maar dit alles bewees immers dat ADRIANA hem niets was dan een aardig kind, waarmeê hij speelde als een ouder broeder, om het regt te hebben, zijne plaats te nemen in den familiekring naast de oudste zuster. Wat beteekende dit vrije vrolijke spel, bij den blik vol weemoed en teederheid dien hij op MARIA sloeg - zonder een woord te uiten, of bij het enkele woord dat hij soms deze zeide, op een toon die MARIA door de ziele drong en die wel zeker uit des harten diepte voortkwam!

Maar nu - ADRIANA, al wist zij het zelve nog niet wat het beteekende zeventien jaar te zijn, zou toch voelen dat zij niet straffeloos met vuur had gespeeld, en MARIA raadde dat uit hare gansch veranderde stemming in het afwezen van HENDRIK. Al de levendigheid, al de vrolijkheid harer zestien jaren scheen verzwonden. Eene matte kwijning,

eene sombere zwaarmoedigheid verving hare vroegere luchthartigheid, en zij was zoo korzelig en prikkelbaar van humeur geworden, dat er àl de zachtmoedigheid en àl het geduld van MARIA noodig was, om uitbarstingen te voorkomen. Dat ADRIANA niet lang leed met onbewustheid van de oorzaak harer kwaal, bleek uit de omstandigheid dat HENDRIKS naam nooit door haar werd genoemd, en geene vraag haar ontsnapte, geene gissing door haar werd opgeworpen over de vermoedelijke oorzaak van dit wegblijven, waarop men niet was voorbereid. Ook als dominé VAN OOSTERWIJK zoo eens ter loops vragen mogt:

- Wat er toch haperde, dat men HENDRIK VAN ASSENDELFT niet meer in de pastorie zag?

En MARIA met gevatheid antwoordde: ‘wis heeft hij zijne studiën tot Utrecht hervat, en heeft nu voorshands geen tijd meer voor lustige uitstapjes’, dan zag men daarentegen het blosje besterven op ADRIANA'S wang, dan klaagde ze over hoofdpijn en vloog den tuin in, vanwaar ze dan niet zelden wederkwam in 't humeur van een kribbig kind, dat men het liefste speelgoed heeft ontnomen.

Het leven had haar nog nooit lasten te dragen gegeven, den eersten die haar werd opgelegd wist ze niet te tillen. Wat zou het zijn, als de allerzwaarste haar trof! HENDRIK te zien keeren, maar niet om haar.... Zij was nu rijp genoeg om het verschil spoedig te onderkennen, en MARIA, die met diepgaande onrust dacht aan den schok dien het haar zou kunnen toebrengen, nam van toen aan een kloek besluit waarnaar zij handelde bij hare eerste ontvangst van den jongen docter, die dezen zoo kil op het hart was

gevallen. Te liefelijker, te meer weldadig was hem dus die welke hem ten deel viel van de jongere. Niet gewoon zich zelve in iets te beheerschen of te verbergen, had zij hare blijde verrassing, hem weer te zien, niet verbloemd, zoo min als haar spijt en hare bevreemding dat hij de pastorie zoo lang had kunnen vergeten, of.... verachteloozen. Het scheelde niet veel of zij had hem gansch haar zoet geheim verraden onder den indruk der eerste blijdschap; ja voor een meer ervaren man van de wereld zou dat geheim er reeds geen meer zijn geweest, toen zij, na met hem een half uurtje in den tuin te hebben rondgedoold, hem ten laatste terugvoerde naar de huiskamer, niet meer als voorheen in kinderlijke vertrouwelijkheid hare hand in de zijne, maar zachtkens op zijn arm geleund, dien hij geboden had toen hij zag, dat zij in plaats van wild en luchtig door den tuin te draven, wat mat en wat langzaam aan zijne zijde ging!

Toen MARIA tot het middagmaal het huisvertrek binnentrad, verwijderde HENDRIK zich, ‘daar hij zijn woord had gegeven aan een vriend te Delft’, maar hij vroeg verlof om zijn bezoek den volgenden dag te mogen hernieuwen, en het was tot ADRIANA dat hij zich wendde met die vraag!

Dominus VAN OOSTERWIJK antwoordde voor haar, met te zeggen, dat hij niet beter doen kon, mits hij het avondje er aanknoopte, en bij die afspraak bleef het. Alleen eer hij ging, wierp HENDRIK nog ter sluiks een diepen droeven blik op MARIA, die den moed had hem te groeten met een rustig gemeenzaam knikje, en te doen of zij niets had be-

merkt, en of er niet een pijnlijke wonde werd geslagen in haar hart als in het zijne.

Toen HENDRIK den volgenden dag in de pastorie terugkeerde werd hij het eerste begroet door de oude nicht BARBARA, die hem vertelde, dat MARIA des morgens met den jonker VAN KONINGSFELD naar Delft was gereden.

Het was HENDRIK of hem een steen naar het hoofd werd geworpen.

Zoo kennelijk een opzet om hem te mijden! Kon het spijt zijn over de schijnbare achteloosheid haar betoond? Maar, neen, neen, hoe kon hij een oogenblik zoo dwaas zijn te meenen dat hij voor iets gelden kon in het doen of het laten van MARIA! Had zij niet haar hart gezet op dien jonker? Hij wist dat en hij had zich nog ingebeeld iets voor haar te beteekenen daarnevens! Waarom was hare welkomst zoo vreemd geweest? Hij was haar komen storen in een zoet gesprek met haren aanstaande! Waarom had zij hem daarna zoo koel gemeenzaam bejegend, schoon hij getracht had haar te krenken door zijn verwijtenden blik? Omdat zij aan haren jonker dacht en hem daarnevens geenerlei opmerkzaamheid had waardig gekeurd. Hij was haar onverschillig, waarom zou zij boos op hem zijn!

Waarom vond hij haar nu niet? Zij bragt den dag door bij hare toekomstige familie! Hoe kon dit hem bevreemden, mogt het hem ergeren? Wie was hier dwaas en schuldig dan hij zelf, hij alleen.... dus holden de redeneringen van den jongen docter voort, terwijl de radde tong van nicht BARBARA hem meldde dat nicht MARIA den nacht bij haren grootvader in de stad zou overbrengen. Zij had er kennissen te zien, be-

zoeken te ontvangen, en 't festijn bij den baron zou daartoe te laat afloopen, om met schik naar Nootdorp terug te keeren.

- Alzoo zal 't een festijn wezen? viel HENDRIK in met verstrooidheid.

- Een groot festijn zeker, de baron zou de nieuwe zaal inwijden. - Als HENDRIK doorgedacht had zou hij geraden hebben dat het hier de vraag was meer van de kunstenares dan van de vrouw, en dat de voorname heer alleen eene beleefdheid oefende jegens de eerste, door haar de zaal, die zij had helpen versieren, met haar werk in vollen luister te aanschouwen te geven; maar hierop dacht hij niet door in zijn argwaan, in zijne verkeerde voorstellingen verschrikt, ook toen de nicht vervolgde: Ja! ja! in mijn tijd zou men een jong meisje, een dominés dochter, zoo haar eigen weg niet hebben laten gaan, het breede pad op met de groote lui, maar.... neef VAN OOSTERWIJK geeft op niets acht dan op Grieksch en Latijn, en MARIA zegt altijd dat de konste wat wils hebben moet! Nu zij is eene kloeke welverstandige deerne, die weet wat zij wil, en die men niet ligt verschalken zal, zoo als die onnoozele lammetjens die wij waren in onzen tijd!

En is.... ADRIANA meêgegaan naar dat festijn? Met die vraag brak de jonge dokter haar gesnap af en zijne eigene smartelijke mijmeringen.

- Dat kan je denken! Neen, de familie laten ze er wel buiten, hernam BARBARA, die dol graag als duena hare nicht had verzeld.

ADRIANA! het lieve kind, om toch ook eens vierdag te hebben, wil dat we heden te uwer welkomst goede sier

zullen maken, en 't zou me geen wonder doen zoo zij heden voor 't eerst haar nieuwen zijden bouwen aantrok om haar klein feest eer aan te doen.

- Mis! BARBERTJE nicht! viel het meisje in, dat stilletjes was binnengewipt.... ik ben in 't effen zwart zoo als een predikantsdochter voegt, maar de kleine coquette wist wel wat zij deed, toen zij die gitzwarte wollen stoffe in ruime plooijen rondom hare fijne gestalte liet neêrvallen, waarbij hare lelieblankheid, haar teeder blosje, haar zacht blaauw even zoo gracelijk als sprekend uitkwamen. Ze kon evenmin ontkennen dat zij zich getooid had voor het vriendenfeest dat zij vieren wilde, want de sierlijke lichtblaauwe strikken die zij door de blonde haren had gewerkt, en menige andere kleine bijzonderheid waarmeê voor heden haar toilet was verrijkt, zouden tegen haar getuigd hebben.

- Ze kon ook niet minder doen, antwoordde zij blozend op de spottende aanmerking van nicht BARBARA, als men een nieuwen dokter te gast had, vriend van hare zuster!

- De vriendschap van mejuffer uwe zuster wordt mij voorwaar zoo breed niet uitgemeten, voegde HENDRIK haar toe, zonder dat hij zelf regt wist waarom die bekentenis hem op dit oogenblik minder pijn kostte dan een half uur vroeger in de eenzaamheid, en waarom hij zulke haast maakte om eene mededeeling te doen, waarvan hij zelf in 't geheim hoopte, dat zij onwaar mogt bevonden worden.

Wij ook weten het niet regt, wij weten alleen dat het menschelijke hart onuitsprekelijk rijk is in vindingen om zich zelv' te misleiden, dat het eene menigte plooijen heeft waarin allerlei, goed als kwaad, kan verborgen blijven

voor het oog, totdat het er zich plotseling uit ontwikkelt, somtijds tot even groote verbazing van den eigenaar als van de toeschouwers.

Waarheid is, dat toen nicht BARBARA haars ondanks de kamer verlaten moest om 'de huiszorge' waar te nemen, de jongelieden zich in een druk en levendig gesprek verdiept hadden over - vriendschap en onverschilligheid, over behoefte aan sympathie en gemis er van; gesprek waarin HENDRIK meer weekheid van hart en meer zwakheid toonde, dan met de bedachtzaamheid van zijn karakter en de ernst van zijn aanstaanden stand bestaanbaar kon zijn; waarin ADRIANA haar innigste hartsgeheim blootgaf met meer openheid, dan met voorzigtig beraad vereenigbaar was. Een gesprek met één woord, als men zoo iets een gesprek kan noemen, waarin HENDRIK de zekerheid kreeg dat er een harte voor hem was gewonnen waarnaar hij niet had gevraagd, terwijl hij de zekerheid meende te hebben, dat het eenige waarnaar hij vroeg voor hem was verloren. Zijne zachte, liefhebbende natuur, eerder vrouwelijk week dan mannelijk vast, had behoefte aan liefde, aan troost voor een niet uitgesproken smart, aan balsem voor de schrijnende pijn der diepe geheime wonde. Tegenover de bittere gewaarwording niet dan hinderlijke derde te zijn in de schilderkamer, stond de zoete voldoening van zich gewenschte gast te weten in het huisvertrek, al te sprekend over, dan dat hij er zich niet door verlokken liet, aan te nemen wat hem hier als geboden werd, en dat hij ginds niet hopen kon te vinden, zonder al te naauwkeurig onderzoek te doen of hij in staat zou wezen terug te ge-

ven, wat hemzelven daarvoor gevraagd zoude worden. Zoo was die dag voor beiden beslissend, hoewel er niets werd vastgesteld, zelfs niets duidelijk werd uitgesproken. Dan, zoo ras HENDRIK weêr tot zich zelf inkeerde en met ontnuchterden blik terugzag op den tooverkring waarin hij zich had laten rondvoeren onder den invloed van het zamen zijn met een allerliefst jong meisje dat hem trachtte te behagen, besefde hij dat hij niet het regt had, zich dikmaals op deze wijze te laten troosten en afleiden zonder zijnerzijds een offer te brengen. Maar eer hij het bragt wilde hij er MARIA over spreken; dat was immers het natuurlijkste; de oudere zuster moest geraadpleegd worden hoe het stond met het harte der jongere, eer men deze eene beslissende vrage deed! Alsof hij zelf zich het antwoord van ADRIANA reeds niet had kunnen geven! Ditmaal vond hij een gul onthaal in de schilderkamer; ditmaal zag hij met innig welgevallen hoe KONINGSFELD de plaats moest ruimen, na een fluisterend verzoek van MARIA; ditmaal werd hij aangehoord met ernst en lankmoedigheid; ditmaal kreeg hij een antwoord zoo als hij het wenschen moest.... en dat hem toch in het diepste zijner ziel tot bittere teleurstelling was. Iets als hope was hem gebleven, dat er naar deze aanleiding eenige verklaring tusschen MARIA en hem zoude plaats vinden en dan.... ja! wat kon er dan al niet volgen, na zulke opheldering! Ongelukkig voor hem volgde er niets dan MARIA'S volkomen instemming met zijn plan. En niet vreemd: zij was voorbereid geweest op hetgeen hij bij haar kwam doen, daar zij zelve meer wist dan hij en als de vertrouwde van ADRIANA van nu aan de uitkomst wachtte die zij

had gewild, en waartoe zij door hare gedragingen had medegewerkt. Zij kon berekenen wat er was omgegaan in HENDRIK'S hart, zij had vooruit gezien wat volgen moest, zij wilde haar offer niet ten halve brengen; VAN ASSENDELFT vond haar gevat op alles. Zich zelve bewakende om geene zwakheid te verraden, zich verloochenende met eene rustige blijmoedigheid, die hem alle onzekerheid benam, van alle aarzeling onthief, rukte zij zich als het ware met beide handen uit zijn harte, om er voor de geliefde zuster plaats te maken. Zij vond den moed en de kracht om den jongman den raad te geven het beslissend aanzoek te doen bij haren vader. Dominé VAN OOSTERWIJK was een van die zwaarwigtige geleerden, zoo als het eind van de 17de en het begin der 18de eeuw ze bij menigte heeft opgeleverd, en die in de onze (gelukkig) al meer en meer zeldzaam zijn geworden, die minstens achttien van de vier-en-twintig uren aan hunne studiën wijden, en die in de overige zes nog blijven voortleven met de boeken die zij heeten verlaten te hebben. Vooral na den dood zijner vrouw had hij zich al meer en meer aan zijne diepe en afgetrokken studiën overgegeven. Het huisbestuur toevertrouwende aan de oude nicht, en zijne dochters overlatende aan elkander, wel verzekerd dat de oudere op zich zelve wist te staan en niet verzuimen zou over de jongere te waken.... maar zelfs al had hij die gerustheid niet gehad, nog zou het hem aan opmerkzaamheid en schranderheid ontbroken hebben om twee jonge meisjes te leiden. In de wereld der theologanten was hij bekend als een der eerste philologen van zijn tijd, iets wat onder ons gezegd zijne prediking des zondags noch meer

duidelijk, noch bijzonder vruchtbaar maakte voor zijne hoorders. Maar in het gewone leven, in zijn huis, werd hij gehouden voor een goêlijk man, wiens hoogste eisch daarin bestond, dat men hem rustig op zijne kamer liet zitten, hem zoo laat mogelijk aan tafel riep, en zoo vroeg doenlijk van het avondeten liet opstaan, waarna hij op nieuw zijne studiën hervatte om er een goed deel van den nacht aan te wijden. Toch had hij zijne dochters hartelijk lief, zag somtijds uit zijne afgetrokkenheid gewekt, met innig welgevallen op ADRIANA'S blozend gezigtje, toonde zekere eigenaardige vadertrots als hij MARIA'S 'brave penseelkonst' hoorde roemen, maar was volkomen ongeschikt om van het liefdedrama dat rondom hem afgespeeld werd, het eerste woord te vatten, laat staan den draad te grijpen en te volgen. Hij toonde zich vergenoegd, maar zeer weinig verrast, toen HENDRIK VAN ASSENDELFT tot hem kwam met het voorstel om zijn schoonzoon te worden. En wat zegt MARIA daartoe? is zij wel getroost uwe vrouw te worden? viel hij in na met eenige verstrooidheid de inleiding tot het aanzoek te hebben aangehoord, die ook zeker niet zonder eenige verwarring was uitgesproken.

- Welwaarde heer! ADRIANA is hier de bedoelde, viel HENDRIK in met eene gesmoorde verzuchting.

- ADRIANA! maar die is immers nog een kind, HENDRIK! zal zij haar speelgoed laten liggen om op trouwen te denken?

- ADRIANA is haar achttiende jaar ingetreden, welwaarde heer! en haar hart heeft gesproken, indien ik mij niet ganschelijk bedriege, te mijner gunste!

- Achttien jaar! achttien jaar! wel, wel, wat de tijd om-

gaat, ik begon mijne vergelijking van deze beide Grieksche handschriften toen zij acht jaar oud was, en ik ben nog niet zoo ver met mijne commentariën, dat ik er aan denken mag het werk ter perse te leggen, hoe kan er intusschen tien jaar verloopen zijn....

- Bij noesten en volhardenden arbeid vergeet men de jaren te tellen, hernam HENDRIK met een flaauw glimlachje, uw welwaarde heeft er immers niet tegen dat het achttienjarige k i n d mijne bruid worde?

- Voorwaar neen, als er daarmeê twee gelukkig worden, doch MARIA.... hoe is het dan met MARIA? hervatte hij als iemand die zich moeite geeft om zijne herinneringen bijeen te verzamelen. Het scheen den man ongeloofelijk voor te komen, dat zijne kunstvaardige oudste dochter niet het eerst werd gevraagd.

- MARIA! maar goede heer, die is immers al toegezegd!

- Zoo meende ik, daar speelde me iets van in 't hoofd....

- Aan den jonker VAN KONINGSFELD, zoo ik mij niet bedriege, ging HENDRIK voort, die van deze gelegenheid gebruik wilde maken om een punt opgehelderd te zien, dat hem zelven zoozeer had gekweld.

- Als ze aan den jonker VAN KONINGSFELD is toegezegd dan.... moet het zijn zonder mijn weten, want daarvan ligt me niets bij.... Het is echter mogelijk, MARIA heeft er nog al het handje van om naar haar eigen hoofd te werk te gaan, en daar zij een goed schrander bolletje heeft laat ik ze geworden, wel wetende dat ze met beleid en voorzigtigheid zal te rade gaan.

- Ik hoop zoo! hernam VAN ASSENDELFT, de schouders

ophalende; zeker is het dat tot Delft de sprake gaat van hare verkeering, en dat zij zelve niets doet om dit gerucht tegen te spreken.

- Wel dan! zoo zal ze zich in 't hoofd gezet hebben baronesse VAN KONINGSFELD te worden, sprak de kamergeleerde met een welgevallig lachje.

- Maar dan.... dat andere dat u in het geheugen lag welwaarde heer? vroeg HENDRIK met zekeren drang, want als bij ingeving raadde hij, dat ‘dit andere’ voor hem zelven zeer belangrijk kon zijn. Maar de oude heer had zich plotseling bezonnen; a l s hij aan de zaken van het gewone leven zijne aandacht wilde geven, was hij niet dommer dan een ander, en hij begreep dat hetgeen hij op het punt was geweest uit te spreken, niet meer onbedacht moest worden gezegd.

- Over d à t a n d e r e, HENDRIK, komt het ons nu niet toe te spreken, hernam hij ernstig. Ik zal aan mijnen vader tot Delft schrijven over uw aanzoek om ADRIANA, en ik onderstel dat meester NICOLAAS VAN ASSENDELFT wel eens spoedig naar Nootdorp zal komen om met mij te spreken. Tot zoo lang, beste vriend, mijdt gij welstaanshalve de pastorie.... schoon ik er niet tegen heb zoo gij ADRIANA wilt zeggen dat ik uw en haar geluk niet in den weg zal zijn.

Maar HENDRIK gevoelde zich na dit onderhoud niet genoeg i n 's r e i n e met zich zelven, om zoo overhaast te zijn met die mededeeling aan het jonge meisje. Hij nam een vlugtig afscheid van haar, met iets verwards en verlegens in de houding, als had hij eene afwijzing ondergaan, en spoedde zich naar Delft terug om eene verklaring te hebben met

zijn vader. Meester NICOLAAS van ASSENDELFT was een man van een rondborstig en openhartig karakter, die met achterdocht noch arglist wist te rekenen en wiens onkreukbare eerlijkheid en goede trouw alleen bij zijne Oud-Hollandsche koppigheid te vergelijken waren. Bij de eerste vraag die zijn zoon hem deed naar de vermoedelijke oorzaak van het quiproquo, dat er tusschen dominé VAN OOSTERWIJK en hem zelven had plaats gegrepen, viel meester NICOLAAS in, dat deze verwarring zeer verschoonlijk was in den geleerden welwaarde, daar er werkelijk tusschen den ouden Delftschen predikant en hem zelven (meester NICOLAAS) eene afspraak bestond, dat men de oudste kleindochter ten huwelijk zou geven aan zijn eenigen zoon, mits de jongelieden het onderling even goed eens konden worden als de oudere bloedverwanten; doch, sinds het tegendeel nu is gebleken, zie ik niet, waarom de jongere mij niet eene even welkome schoondochter zou zijn, als zij u de liefste is; bij gevolg zal ik, zoo als dominé VAN OOSTERWIJK met alle regt verlangt, mij opmaken naar Nootdorp, morgen aan den dag.

- Eilieve vader! wees niet zoo gehaast wat ik u bidden mag, smeekte HENDRIK, wien het enkele denkbeeld dat MARIA voor hem was bestemd geweest, en dat ze nog niet onherroepelijk aan een ander verbonden was, een wereld van gedachten en gewaarwordingen opende, die hij niet onder woorden kon brengen voor zijnen vader, dan door te zeggen:

- Hetgeen ik daar van u hoore vereischt van mij rijper nadenken en beter beraad....

- Wat zijn dat voor woorden? viel de vader in met

zigtbare verontwaardiging. Hebt gij u dan n i e t goed beraden, en n i e t rijpelijk nagedacht aleer gij juffer ADRIANA van minne spraakt.

- Ik heb haar niet van minne gesproken, beste vader! maar zij, zij zelve heeft haar harte voor mij geopend, en daar ik vertwijfelde ooit de liefde van MARIA te kunnen verwerven, liet ik mij verlokken den zoeten troost aan te nenemen die er in gelegen is.... zich bemind te weten maar.... de liefste.... de liefste is zij mij niet.

- Vijsevaserijen! viel de oude heer in met drift en ergernis. Een meiske niet van minne spreken en toch haar harte aannemen; zich laten verlokken om troost te zoeken bij eene andere, dan de meest geliefde! Op zulke spitsvondigheden versta ik mij niet en achte dat ook treken, waarmede ik niet meende dat m i j n zoon zoude omgaan.... Gij hebt het jawoord verkregen van de jongedochter zelve, de vader heeft uw aanzoek goedgunstig opgenomen, daar ontbreekt hier niet meer dan dat ik als vader in alle forme de hand der juffer ga vragen, tot blijk van mijne toestemming, en dien stap zal ik doen, want ik zie niet hoe er na dit alles sprake kan zijn van aarzelen en overwegen; ik zie hier maar één regten weg en dien zal ik gaan; gij moogt daarna doen wat gij oordeelt u te passen, maar ik acht mij verbonden, al zoudt gij dan ook meenen na dit alles in uw harte nog vrijheid behouden te hebben om te marren en te wankelen!

- Verspeel niet in overijling het levensgeluk van uw eenigen zoon en.... van haar die gij meent te moeten voorstaan, vader! viel HENDRIK in, ernstig en vast ondanks den

eerbied dien hij den grijsaard toedroeg. Vooreerst heb ik niet het jawoord van het meisje gevraagd, en zoo dominé VAN OOSTERWIJK niet al te voorbarig handelt, zal ze van mijn aanzoek nog niets hooren. Ik heb niet met haar, maar met hare zuster geraadpleegd, zij weet dus niets....

- Met hare zuster! met hare zuster, welnu! wat raadde die?....

- Zij heeft mij aangemoedigd, ik kan het niet ontveinzen, hernam HENDRIK mismoedig, want die ééne herinnering zette hem weêr geheel terug in zijn vroegeren toestand van wanhoop aan MARIA'S genegenheid.

- Maar HENDRIK! mijn arme jongen, hoe kunt gij dan nog eenigen twijfel voeden hoe zij jegens u gezind is, en wat doet het er dan toe, of een paar oude heeren zoo wat met elkaêr overlegd hadden, sinds de principale personaadje, daarop geen 'ja' en amen zegt! Heeft de minnedolheid dan gansch uw brein verward dat ge moed en hope schept uit zulke toezegging!

- Gij hebt gelijk vader! maar al te zeer gelijk, ik ben een dwaas....

- En die op den weg was een schuldige woordschenner te worden, viel de strenge oude man in.

- Maar toch wil ik MARIA weêrzien, eer het laatste beslissende woord in deze zaak wordt gesproken; ik wil het, vader! en een kort respijt van drie of vier dagen moet gij mij toestaan.

- En ADRIANA?

- Zoo zij iets vermoedt zal zij het er voor houden dat er nog zwarigheden bestaan die MARIA moet helpen uit den

weg ruimen, en, bij mijn trouwe zoo is het ook! MARIA, MARIA alleen moet in dezen uitspraak doen; aan hare beslissing zullen wij ons onderwerpen, en gij ook, vader, behoort die af te wachten.

- Zoo zij het dan, weerbarstige stijfkop! laat de konstrijke juffer uwe Minerva zijn, eindigde meester NICOLAAS, den tegenstand moede.

Arme MARIA! waar ze reeds zeker meende te zijn van de zegepraal, werd ze nogmaals tot nieuwen zelfstrijd geroepen!

Op verlangen van haren grootvader kwam zij voor een paar dagen naar Delft, en had op nieuw een onderhoud met HENDRIK, die aanving haar te verklaren dat hij rust moest hebben van de allerpijnlijkste bijgedachte die in hem opgewekt was door de ontdekking dat zij beiden voor elkaêr bestemd waren geweest, terwijl hij hare zuster had gevraagd.

- Maar wat doet er dat toe? gaf zij ten antwoord met een rustig gelaat.... sinds het toch wel niet in mij zal opkomen om tegen uwe keuze te protesteeren. De afspraak onzer ouders was, dat de partijen elkander zouden lijken, niet waar?.... dat nu.... is anders uitgevallen, het verheugt mij dat hun wensch toch niet geheel wordt teleurgesteld, daar gij alevel in onze familie komt en ik.... zal daarom mijn schoonbroeder niet te minder welkom heeten.... alleen ik weet dat ik den man, wie hij ook ware, zou kunnen haten en verachten die in het harte mijner zuster gevoelens en verwachtingen had opgewekt waaraan hij later zou verzuimen regt te doen....

- Een man die zich zelven bedrogen heeft, en later te-

rugtreedt, om niet eene andere te misleiden, zou dan naar uw gevoelen.... verachtelijk zijn? vroeg HENDRIK met pijnlijke gedwongenheid.

- Ik weet geen zachter naam voor eene handelwijze van die soort....

- Wie het ook zijn mogt die ze pleegde?

- Dat spreekt wel van zelf, waarom zou ik tweeërlei weegschaal gebruiken?

- Gij spreekt zoo stout omdat gij voor u zelve wel gerust zijt op de getrouwheid van den jonker VAN KONINGSFELD!

- Ik zie niet hoe de getrouwheid of ongetrouwheid van dezen jongen edelman hier ter sprake kan komen....

- MARIA! ik smeek u, zeg me de waarheid! riep nu HENDRIK, op eens uit de rol van koele i r o n i e terugvallende tot den ouden gullen toon der gemeenzame vriendschap, ik smeek u, zeg het mij, wat is de jonker VAN KONINGSFELD ú?

- Een jonge konstliefhebber, de neef en zaakgelastigde van een voornaam heer die mij groote bestellingen heeft gedaan.

- Ja! onder dat pretext zal hij tot u gekomen zijn, maar later, maar verder....

- Later is hij gebleven zoo als hij gekomen was, een verder is er niet, noch zal er zijn.

- En hier tot Delft heeft ieder den mond vol van ulieder verkeering, en wordt er gemompeld dat gij te zamen verloofd zoudt zijn?

- Wat vermag men tegen het praten der lieden! Ik kan daar alleen op zeggen dat er niets van aan is.

- Hij heeft zich dus nog niet verklaard....

- Als dat zoo ware zoudt gij hem niet meer te onzent zien....

- O dan, MARIA, vergun mij met het regt van een vriend...

- Van een broeder! verbeterde zij.

- U te waarschuwen dat die onbeduidende pronker buitenaf zoo te Delft als te Leyden de houding aanneemt alsof hij tot u in teedere betrekking stond, zulks dat ik, die niet aan u kan denken dan met al den eerbied waarop gij regt hebt, gelooven moest dat gij in 't geheim met hem verloofd waart.... maar de wereld, de booze, lasterlijke, argwanende wereld, die deze snoeverijen hoort en uitlegt op hare wijze, wat zal zij zeggen als hier niet ten laatste de verwachte uitkomst volgt sinds gij toch zijne hulde aanneemt....

- Voor zoover hij die brengt aan de kunstenaresse, laat ik hem geworden; waar hij die in volle ernst rigtte aan de vrouw....

- Zou hij afgewezen worden? vroeg hij levendig.

- Ik kan u daarop nu niet antwoorden, HENDRIK! sprak zij met eenige verlegenheid.

- Waarom toch niet?....

- Omdat ik mij al te zeer bekommer over het lot mijner zuster, om over het mijne na te denken....

- Wel dan! peins op uwe beslissing, want ik zal mijn vader verzoeken morgen zijn bezoek te brengen op Nootdorp om ADRIANA'S hand te vragen.

- Wees gedankt, HENDRIK! hernam MARIA, hem de hare reikende met tranen in het oog....

- Zoo is het wèl zeker, MARIA, dat er niets, niets voor mij spreekt in uw hart?

- Niet weinig! zusterlijke liefde voor den aanstaanden bruidegom mijner ADRIANA.

- En verder, o! schenk mij uw vertrouwen.

- De vaste wil om geheel onafhankelijk voor de kunst te leven.

- Gij wilt dus niet van 't hijlik weten, in 't geheel?

- Zoo ik blijf denken als nù. trouw ik nimmer.

- Zoo kan ik met een gerusten geest mijn leven wijden aan.... ADRIANA, sprak HENDRIK, en hij geloofde volkomen opregt te zijn bij die betuiging.

Hij had immers zijne zekerheid dat MARIA in geen geval de zijne had kunnen worden, de zekerheid dat er in haar harte niets voor hem sprak dan koele vriendschap en dankbaarheid voor de liefde die hij voornam te schenken aan hare zuster.

MARIA ook meende te zegevieren, en van nu aan ontheven te zijn van allen tweestrijd. Hare onervarenheid moge haar ter verschooning strekken, maar beiden zouden het leeren dat zelfbedrog en misleiding, met hoe nobel een doel ook gepleegd, zich ten eenigen tijde wreken. Toch scheen alles nu in de beste orde te zijn.

Na het officiële bezoek van meester NICOLAAS aan dominé VAN OOSTERWIJK werd in de beide familiën de nieuwsmare verspreid dat HENDRIK het jawoord had gekregen van ADRIANA, en tegen de gewoonte werd er meer ruchtbaarheid gegeven aan deze verloving dan gewoonlijk.

Tot een huwelijk zou het echter niet komen voordat de

jonge dokter eene standplaats had gekregen, en om die te verwerven moest hij van tijd tot tijd zijne gaven hier en daar laten hooren.

De jonker VAN KONINGSFELD kreeg verlof zijne bezoeken te staken die hun pretext verloren hadden, maar de jonge edelman was der kunstenares toch zoo opregt genegen, dat hij hare hand vroeg, om van nu aan geen voorwendsel meer noodig te hebben tot zijne bezoeken; dan hij werd hoffelijk doch met vastheid afgewezen, zoodat MARIA van die zijde ruste had - of het ook de ruste van HENDRIK bevorderde durfde zij hem niet meer vragen. Er zijn wonden die het best genezen als men er niet meer naar omziet, en de żijne achtte zij van die soort. Wat ADRIANA betreft, de strijd die rondom haar gestreden werd en om harentwille, was over haar hoofd heengegaan zonder haar te beroeren. De enkele dagen van onzekerheid waren haar alleen wat pijnlijk geweest, maar de ligte kwelling was ras vergeten toen HENDRIK haar door haren en zijnen vader werd voorgesteld als haren bruidegom. Meer van eene levendige natuur dan van een diep nadenkend gemoed, was zij voldaan met de uiterlijke blijken van genegenheid en opmerkzaamheid, die haar aanstaande niet verzuimde haar te bewijzen. Hare argeloosheid, hare kinderlijke tegemoetkoming en zijn goede wil om haar gelukkig te maken, uit dankbaarheid voor die liefde die zij hem zoo geheel vrijwillig had geschonken, maakten het dezen niet al te zwaar om de zoete misleiding jegens haar te plegen en de rol te spelen van een gelukkig minnaar, terwijl hij in het diepste van zijn hart eene ongelukkige liefde had te verbergen.

Toch is de uitspraak: ‘that love can be not long time concealed where it is, not feighed, where it is not!’ maar al te waar, en zoo bleef er ook altijd gevaar voor de ontdekking dezer pijnlijke halfheid. Ook de meest naïve vrouw raadt soms als bij intuïtie dat zij pis-aller is, en de overmaat van voorzorg zelve die men gebruikt om haar gevoel te sparen, kan juist wel eens de fijne voelhoorns aanstoot geven. MARIA, altijd bezield door de vrees ADRIANA'S gulden droom van liefde te storen, meende verpligt te zijn, niet slechts de strengste waakzaamheid te oefenen over zich zelve, maar ook tot de uiterste omzigtigheid in hare houding jegens HENDRIK, eene houding te veel in strijd met hare gewone gulle, opene wijze van zijn en met de bekende beslistheid harer gedragingen, om hem zelven niet wat vreemd te schijnen en zijne opmerkzaamheid gaande te maken; zij had hem verklaard, dat hij nimmer anders dan broedeflijke genegenheid bij haar zou te winnen hebben - waarom meed zij dan alle gemeenzame toenadering, waarom betoonde zij hem dan geen zusterlijk vertrouwen? Hij ving aan het zich af te vragen, hij ving aan haar opmerkzaam gade te slaan. En zoo kon hij tot de ontdekking komen, dat zij een strijd had te voeren, denzelfden die hij had te kampen! En in het dagelijksch gezellig verkeer, in den kleinen huisselijken kring, waarin HENDRIK nu reeds als een lid werd beschouwd, kon dit dubbele geheim zoo heel ligt verraden worden, door eenige aanleiding waarop niemand had kunnen verdacht zijn! Één onbewaakt oogenblik en het was gedaan met ADRIANA'S illusie, met alle huisselijke vreugd en vrede, met het ligchamelijk welzijn zelfs der teêre jonkvrouw, wier

gezondheid altijd aan een zwakken draad scheen te hangen. Gelukkig voor allen, hoezeer ADRIANA het ook pruilend ontkende, was het dat HENDRIK zich verpligt vond tot veelvuldige langdurige verwijdering. Dan eens hier, dan eens ginds in den lande opgeroepen om te prediken ter verkrijging van eene standplaats, was hij soms weken lang zonder Nootdorp te kunnen bezoeken, en in een brief valt het zoo ligt te zeggen wat het harte niet ten volle meêspreekt, of te zwijgen wat de blik zoo ligt zou verraden hebben. De brieven van HENDRIK waren de vreugd van ADRIANA, en de haren waren zoozeer de uitdrukking van hare teedere, reine liefde, zoo eenvoudig en zoo natuurlijk, dat HENDRIK er zich door bewogen vond in volle ernst naar eene standplaats te verlangen om dat lieve kind, als zijn vrouwtje in zijne eigene pastorie te zien leven en zweven. Dat tijdpunt scheen welhaast niet ver meer af. Nadat hij eenigen tijd in het kleine Waterlandsche dorpje Uitdam de dienst had waargenomen voor den bejaarden predikant, nam deze zijn emeritaat, en er was alle kans dat de jonge VAN ASSENDELFT zijn opvolger zou zijn, hoewel de gewone vorm bij eene beroeping gebruikelijk in acht moest worden genomen.

Met die verwachting reisde hij naar Zuid-Holland terug, terwijl andere propronenten de toegezegde predikbeurten vervulden. Zonder zich te Delft op te houden trok hij naar Nootdorp, waar hij blijven zoude om den verjaardag van ADRIANA mede te vieren; maar reeds bij zijne aankomst klaagde hij over zware hoofdpijn en deed het mogelijke om eene onbeschrijfelijke matheid en lusteloosheid te overwinnen, en op rekening te schuiven van de vermoeijenis der

reize, die werkelijk zeer hare lasten en bezwaren had, in het vroege voorjaar bij nog niet geheel ontdooide vaarten en jammerlijk slechte wegen.

ADRIANA die zich zulk een feest had gemaakt van dit wederzien, onder zoo blijde vooruitzigten; ADRIANA, die HENDRIK'S oplettendheid om terug te zijn op Nootdorp bij haar achttiende verjaarfeest, dat des anderen daags zou plaats hebben, zoozeer waardeerde, was bitter teleurgesteld, haren geliefde zoo strak en zoo stug te vinden bij het eerste ontmoeten; maar zijne bleekheid, later door koortsgloed afgewisseld, de kennelijke moeite die hij had om het hoofd op te houden en te antwoorden op de menigte vragen waarmeê zij hem bestormde, maakte het welhaast niet meer twijfelachtig dat hij leed, en toen braken de smartelijke tranen los, waarin zij hare onrust en teleurstelling lucht gaf. MARIA daarentegen deed het mogelijke om zich uiterlijk kalm te toonen en hare zuster te bemoedigen, terwijl hare bekommering misschien te dieper ging naarmate zij die beter wist te verbergen. Dat er oorzaak was voor bezorgdheid bleek den volgenden morgen.

VAN ASSENDELFT was niet bij magte op te staan. Zekere onheilspellende ziekteverschijnselen vertoonden zich, de dorps-chirurg werd geroepen en had de goede trouw te verklaren dat het geval niet van zijne competentie was, en dat men een geneesheer uit Delft moest laten komen. Met denzelfden bode werd meester NICOLAAS onderrigt van den toestand zijns zoons. De dokter gar na een ernstig onderzoek te kennen dat hier eene gevaarlijke besmettelijke ziekte te voorzien was, en raadde dat men elk uit de pastorie

zoude verwijderen die er gemist konde worden en reden had er voor te vreezen. De waarschuwing bleek niet ijdel. Des anderen daags vertoonde zich de kinderziekte, die vreesselijke bezoeking, de schrik van al wat jong en schoon was in de eeuw die JENNERS uitvinding voorafging, die, waar ze het leven harer slagtoffers niet altijd sloopte, toch meestal eindigde met hun de uiterlijke bevalligheid te rooven.

De sprake ging, en er waren voorbeelden die deze traditie hielpen vestigen, dat reeds het aanzien van zulk een lijder in zeker noodlottig tijdperk der ziekte haar konde overbrengen op personen van zwakke zenuwen en een aandoenlijk gestel; ADRIANA, het weeke kind, zoo ontvankelijk voor indrukken, mogt aan zulk een schouwspel, mogt aan de gevaren der besmetting niet gewaagd worden, en zij werd dus door al de leden der familie te zamen gedwongen om in het huis van haar aanstaanden schoonvader tot Delft de wijk te nemen, daar de patient niet vervoerbaar was en dus in de pastorie moest verzorgd worden. Meester NICOLAAS, hoe het hem smartte zijn eenig kind in dezen toestand te verlaten, werd door zijn ambtspligt naar Delft teruggeroepen. Bijgestaan door nicht BARBARA, die de ziekte reeds had doorgestaan, hetgeen tot haar spijt maar al te duidelijk zigtbaar was, nam MARIA de verpleging op zich van haar zusters verloofde. Dominé VAN ASSENDELFT maakte wel eenige bedenking, dat zijne oudste dochter, die toch ook nog in den bloei harer jeugd was, zich zoude wijden aan zulke gevaarlijke taak, maar deze wist zijne bezwaren zegevierend te bestrijden: ‘zij vreesde de ziekte niet, in zulk geval was het gevaar der overbrenging verminderd. Zij

had daarenboven niet zoo veel zwak op uiterlijk schoon, en had meer dan dit veil voor het geluk harer zuster, dat immers afhing van het leven en de herstelling van haren geliefden, en dit weder grootelijks, naast den zegen Gods, van eene goede verpleging, die men aan de goedhartige nicht BARBARA toch niet alleen konde overlaten.' De redeneringen zijner dochter deden op den goêlijken geleerde hare gewone uitwerking; hij liet af ze te bestrijden en liet haar doen naar welgevallen, en zoo sloeg dan de kunstenares in de ziekekamer haar zetel op en oefende het edele ambt van ziekenoppasster; zij oefende het met onverpoosde zorge, met nimmer feilende waakzaamheid, met de gemoedelijke ernst en de rustige waardigheid eener geestelijke zuster die zich aan God heeft gewijd tot zulk eene taak. Altijd zachtmoedig en nimmer week, altijd geduldig en nimmer zwak, zonder weerzin voor de zwaarste en laagste diensten, en te gelijk met de kalme grootheid eener echte Christin, het stillende of het opwekkende woord der vertroosting op de lippen, een woord dat zijne kracht had omdat het uit het harte kwam! Wat MARIA aan dat ziekbed voelde, wat zij daar leed, hoe zij daar bad, is het wel noodig dat alles te ontleden en weêr te geven? Iedere vrouw die lief gehad heeft, die geleden heeft door het harte kan het zich denken. Ieder man, die de liefde eener vrouw heeft genoten en hare trouwe heeft ervaren, kan het raden! Die trouwe zorge werd beloond, die gebeden werden verhoord. HENDRIK VAN ASSENDELFT stond de vreesselijke krankte zegevierend door, en verrees van het ziekbed nog wel als een zwakke hulpbehoevende patiënt, maar toch als een herstellende.

Nog altijd werd op raad van den dokter ADRIANA in verwijdering gehouden; en MARIA zelve wilde niet dat het zwakke, teêrgevoelige meisje haren verloofde zou weêrzien voordat de merkteekenen der doorgestane ziekte een minder onbehagelijk karakter hadden verkregen. Daar was goede hoop dat ze zelfs, waar ze niet ten eenemale verdwenen, met den tijd toch aan de geregeldheid der trekken niet schaden zouden. De merkteekenen waren weinige en de gelatenheid waarmede HENDRIK zich aan de lasten van zijn toestand onderworpen had onder MARIA'S zacht vermaan, had medegewerkt om ze niet te verergeren. Een lidteeken of wat op een mannelijk gelaat zou dat niet al te veel ontsieren in de oogen eener liefhebbende bruid, die geen zoo flaauw ijdeltuitje was om alleen naar het aanschouwen der oogen haren geliefde te waardeeren.

MARIA althans had bij zich zelve de ondervinding gemaakt dat zij het uiterlijk schoon bij HENDRIK kon missen, en dat zijn fijn gevoel, zijn zachtmoedige geest, zijn ernstige en blijmoedige vroomheid hem eene beminnenswaardigheid gaven, waarbij alle uitwendig schoon nutteloos werd. En HENDRIK had in den loop van zijne ziekte en onder de koesterende zorge harer verpleging eene ontdekking gedaan, die hem met onbeschrijfelijke gewaarwordingen van weemoedige vreugde vervulde - de ontdekking: dat MARIA hem liefhad! - liefhad, niet als eene zuster van barmhartigheid het voorwerp harer verpligte zorge, niet als de aanstaande schoonzuster, die den verloofde eener zuster bewaakt met al de zorgvuldige trouwe eener bloedverwante; maar als eene vriendin, die nog wat anders had geschonken

dan haar tijd, nog wat anders voor hem had willen offeren dan haar eigene gezondheid en leven die zij in de waagschaal stelde: als de liefhebbende jonkvrouw, die hem haar hart had geschonken!

Hoe was HENDRIK tot de ontdekking gekomen van deze waarheid, die MARIA met al de getrouwheid aan hetgeen zij haar duursten pligt achtte, had willen verbergen? Had zij onder de zielangsten voor zijn levensbehoud somwijlen de waakzaamheid vergeten, had zij door vurige blijdschap over zijne redding overweldigd zich zelve verraden? HENDRIK had de kieschheid en de zelfbeheersching gehad, het haar niet in denzelfden oogenblik te doen opmerken dat hij haar geheim als op heeter daad had betrapt; mogelijk ook was het een reeks van kleine bijzonderheden, door hem opgemerkt met den gescherpten blik van den zieke die niets te doen heeft, en wiens vermogens als verfijnd zijn, die hem deze gewisheid had gegeven; zeker is het dat hij door één woord of één blik eenmaal op het spoor gebragt, al heel gemakkelijk den geleiddraad vond om tot in de diepten haars harten den weg te vinden. Hoe dat ook zij, sinds hij, opgerezen van het ziekbed, nu meer nog haar gezelschap noodig had, dan hare hulpe te ieder stond, begon zij meer spaarzaam te worden met hare tegenwoordigheid in de ziekekamer, en gaf zoo van tijd tot tijd te kennen dat zij hare taak nu voltooid achtte en met ernst aan het hervatten van haar schilderwerk dacht. Eens toen zij er met zekeren nadruk op terugkwam sprak hij smeekend: ‘ach! blijf me nog de vreugd van uw bijzijn schenken tot ik mij begeven mag in den kring van 't gezin; laat

me niet over aan mijne eigene mijmeringen in dit somber ziekevertrek'....

- Maar het is geen ziekevertrek meer, HENDRIK! 't is de kamer van een herstellende, God zij geprezen, en gij moogt het hier niet somber vinden.... waar wij met het licht van allerlei troost en van 's Heeren hulp zijn verkwikt geworden.

- Neen, in trouwe! somber is het mij hier niet, sinds het liefelijkst licht mij is opgegaan juist in de donkerheid van deze kamer, sprak HENDRIK met eene zachte gesmoorde stem en als bij zich zelven; maar toch, wellieve verzorgster, vervolgde hij luid en tot haar gerigt, gij kunt uw werk hier nog niet afgedaan achten, voor ik zelf dit vertrek verlaten mag..... de eenzaamheid..... de verveling zijn lastige kwalen en ze werken eene herstelling gansch niet in de hand.....

- Wat zegt u de eenzaamheid en hoe kunt ge verveling vreezen! Gij hebt uwe eigene rijke gedachten..... gij kunt u voorbereiden op de stichting uwer toekomstige gemeente - gij kunt des noodig u bezinnen op uwe intreêpreek, daar de beroepsbrief van Uitdam in uwe ziekte is aangekomen.

- Ik ben heden niet in de stemming om over mijne roeping en werk te peinzen, lang en diep doordenken vermoeit mij nog al te zeer - en daarbij komt nog dat gij mij wreedelijk speent van het gebruik mijner boeken....

- De dokter heeft zoo ernstig aanbevolen, dat men uwe oogen zoude sparen.....

- Ook onderwerp ik mij in alle gedweeheid - maar ik vrage u, wat rest dan een' zwakken herstellende..... zoo

niet wat heusche vriendenkout..... zijt gij mij die niet schuldig, zijt gij mij niet wat vergoeding schuldig, MARIA? voor dit gemis en..... voor meer..... en terwijl hij dat laatste zacht maar met zekere ongewone klem uitsprak, zag hij haar met teederen vorschenden blik in de oogen, zoodat zij die neêrsloeg en het hoofd afwendde, en in zekere verwarring antwoordde: wat bedoelt gij daarmede...? wat zoude ik u schuldig zijn, zijt gij, gij zelf niet wat veel eischend, van mij te vergen dat ik mij langer dan strikt noodig is, zal onthouden van de oefening mijner zeer geliefde konste?

- Zou het u waarlijk zulk een groot offer zijn, die oefening nog wat te verachteloozen, ter liefde van mij... om met mij zamen te blijven.....? vroeg hij, hare hand vattende, weêr op dien zachten doordringenden toon, en nogmaals den vorschenden blik op haar vestigend - waaraan zij te vergeefs trachtte te ontkomen; evenmin was het in hare magt den diepen blos te weren die haar gelaat overdekte.

- Maar HENDRIK..... HENDRIK..... wat is u..... wat meent gij....? stamelde zij, in toenemende verlegenheid, maar toch trachtte zij hare hand niet los te rukken uit de zijne, toch bleef zij als door eene zoete bedwelming overmeesterd voor hem staan. Maanden lang had zij zich zelve met onverpoosde volharding bewaakt, had oog en tong in strenge tucht gehouden, om door blik noch woord het wigtig geheim harer ziele te verraden; en nù, waar ze meende met allen strijd, met alle gevaar te hebben afgedaan, waar ze zich zoo zeker achtte van de overwinning, dat zij den vijand niet meer had meêgeteld, dààr verraste hij haar op

eens met een aanval, te meer gedacht daar zij er zich niet op had kunnen wapenen.

- Ik geloove het, MARIA, ging HENDRIK voort, dat gij uwe konste zeer liefhebt, maar zij is toch niet alleenheerscheresse in uw hart, dat daarbenevens geen ander, geen zachter gevoel zoude schuilen.....

- Zoo is het ook HENDRIK, viel zij in met gevatheid, ik gevoel de teêrste liefde voor mijne zuster.....

- Ja! gij hebt uwe zuster wèl lief, MARIA, liever dan u zelve, hernam hij ernstig, en bijna op een toon van verwijt.

- En die liefde is proefhoudend, HENDRIK, gij kunt er staat op maken! hernam zij met eene vastheid die bijkans dreigend klonk, terwijl zij hem hare hand onttrok zonder dat hij er zich tegen stelde.

- Ja! gij hebt er de proef reeds van geleverd. Gij hebt haar een offer gebragt dat.....

- Elke andere in mijne plaats had dat willen brengen, viel zij in en vervolgde met gejaagdheid, als wilde zij hem en zichzelve verbijsteren door haar spreken: - kon zij u oppassen? Kon haar teeder gestel gewaagd worden aan de vermoeijenissen van zulke verpleging, aan de schokkende aandoeningen die.....

- Van dit alles spreke ik niet, hernam hij, ik bedoele een ander offer daarvan het vermoeden bij mij opgekomen is, en daaraf ik zekerheid wil hebben, nù in deze ure; daarom zeg het mij, MARIA, gold die zorge, die trouwe, die teêrheid mij bewezen, mij zelven of simpellijk den verloofde van ADRIANA?

- Dat alles gold den man die aan mijne zuster voor het

leven verbonden is en die haar gelukkig zal maken, gaf zij ten antwoord met eene rasse, weifelende stem en zonder hem aan te zien.

- Zijt gij daar z e k e r van, MARIA? vroeg hij op een toon van i r o n i e , niet ongelijk aan het 'a r e y o u s u r e o f t h a t?' van OTHELLO.

- Ja, HENDRIK, hernam zij met afgewend gelaat, want ik heb te veel achting voor u om te gelooven.....

- Dat ik op eenige wijze mijne wrake zoude nemen van de misleiding door u aan mij gepleegd.....

- Misleiding! HENDRIK! HENDRIK! noemt gij dùs het pijnlijkste, het zuiverste offer dat er door eene vrouw kon gebragt worden! riep zij in tranen uitbarstende.

- Gij hadt er geen regt toe het d u s te brengen, MARIA! het stond niet aan u te beschikken, gij, gij alleen over hetgeen ons beider was, al dacht ge de vrijheid te hebben u zelve geweld en smarte aan te doen. Hadt ge niet ook te rekenen met mijn harte, met de folteringen die mij daarmede werden opgelegd, met het levensgeluk dat mij werd geroofd? klaagde hij met meer bitterheid dan men het van den zachten lijdenden jongman zou gewacht hebben; ook viel zij in op smeekenden toon:

- Zwijg, HENDRIK! ai zwijg! ik kan dit spreken van u niet aanhooren..... indien gij wist.....

Maar hij ging voort onder het snerpend gevoel zijner smarte, zijner berooving: MARIA! MARIA! waarom hebt gij mij, waarom hebt gij u zelve dàt gedaan?

- Het was om bestwil, HENDRIK, bragt zij snikkende uit, ik dacht dat God het wilde, ik meende dat ik, die de

sterkere was, voor de zwakkere moest lijden, en dien zwaren last dragen, waaronder dat teêre, jeugdige kind zekerlijk zou bezwijken.....

- Dat is nog de vraag..... zoo gij mij niet van u gestooten had, als met opzet om mij aan hare zijde te voeren; zoo gij hare inbeeldinge niet had gevoed en mij tot wanhoop gebragt opdat ik troost mogt zoeken waar het u oorbaar dacht, - mij dunkt in 't harte van dat jeugdige kind zou die liefdevlamme niet zijn ontvonkt voor den jonkman die nooit anders dan kinderspel met haar dreef! Zonder u zou zij niet aan mij gedacht hebben anders dan aan een ouderen broeder.....

- Neen, HENDRIK, zeg dat niet..... zij hàd hart en zinnen op u gezet..... aleer ik het gissen kon, en zij zou troosteloos haar jeugdig leven hebben vertreurd tot aan een ontijdig graf! Ik, ik wist dat ik leven kon, al ware het met een angel in 't harte.....

- Maar, i k w i l n i e t dat het uwe zal bloeden onder dezen prikkel! riep hij hartstogtelijk, en wilde hare hand vatten. Zij trad terug.

- Uw wil alleen volstaat hier niet, HENDRIK! sprak zij met vastheid; nu de schokkende uitbarsting was doorgestaan hernam zij hare kracht. Ik zal nimmer, nimmer de opvolgster mijner zuster zijn in uw harte, mij dunkt dit moest gij van mij weten.

- Gij kunt weten van mij dat het mijne u het eerst heeft behoord, en bij dat offer dat gij u zelve met zooveel geestdrift hebt opgelegd, hebt gij verzuimd te vragen of ik er mij toe zou leenen.....

- Vrijwillig hebt gij het helpen voltooijen.....

- Weet gij hoe ik er toe geperst werd, door welke bitterheid des harten tegen u, door welke troostelooze dofheid der ziele, die gij voor kalmte naamt, en die niets was dan afmatting....? Hebt gij ze geteld, de brandende tranen die mij langs de wangen zijn gegleden? Weet ge ook welke zuchten ik in deze borst heb moeten smoren eer ik er toe kwam om aan de teederheid van eene andere stilling te vragen voor de smarten waartoe gij mij hadt veroordeeld? Gelooft ge werkelijk het geluk uwer zuster wèl verzekerd door de martelingen die gij mij hebt doen ondergaan....

- O! ik had alles alleen willen lijden! riep zij smartelijk, maar sinds het niet heeft kunnen zijn, wil vergeven HENDRIK, ik, kon niet anders, en als gij mij hebt liefgehad, als er nog iets voor mij spreekt in uw harte, als gij acht mij eenige dankbaarheid schuldig te zijn voor de trouwe aan u, aan u zelven, o m u z e l v e n door mij betoond, zoo neem uw deel aan mijn lijden, uw deel ook aan mijn offer, en bewijs mij uwe liefde, in liefde aan mijne ADRIANA...

- Het zal zijn zoo als gij wilt, MARIA! wees getroost, wees gerust gesteld. Ik zal uwe zuster liefhebben zoo als gij begeerd hebt. Ik ben haar trouw, ik ben haar dankbaarheid schuldig, en ik zal die schuld niet onvoldaan laten; maar toch, het is goed dat het ziekbed mij den sleutel heeft gegeven tot het geheim van uw offer en..... van uwe liefde..... Neen, MARIA! schrik niet zoo schuchter terug voor dat woord. Uitgesproken, nu, in deze ure, strekt het ter verligting voor u, ter vergoeding voor mij, tot versterking van ons beiden; wij weten nu wie wij in elkan-

der hebben te zien, wij weten nù wat wij zamen hebben te bestrijden. De twijfel, de aarzeling, de onzekerheid, zouden mij duizende martelingen hebben bereid, duizende vragen op de tong gelegd, en al ware het u gegeven geweest, tot den einde toe u zelve voor mij te verbergen, mijne rust, het geluk van ADRIANA ware er niet beter door verzekerd, dan nu door hetgeen gij zelve uwe zwakheid zult noemen; zwakheid die ik zegen, en die ons allen te bate komt; wat de zieke nu heeft geraden ware den gezonde mogelijk levenslang verborgen gebleven..... maar indien niet, indien het versmade gevoel, de verborgen hartstogt zich te eenigen tijd, te laat! had gewroken door eenige uitbarsting in een onbewaakt oogenblik, dàn ware ons aller rust, het levensgeluk uwer zuster een onherstelbare schok toegebragt, die nu is voorgekomen.

- Dat is een goed woord van u, HENDRIK! hernam zij verruimd, en dat sluit voor mij de belofte in, dat gij mijne zwakheid van deze ure of van welke andere ook waarin ik mij zelve verried, nimmermeer zult gedenken.....

- Integendeel, ik zal die immerdoor voor oogen houden! hernam hij vast maar zonder hartstogt, juist om mij te sterken in mijn pligt, juist om bij de zekerheid die mij blijft van niet alleen te hebben geleden, kracht te scheppen voor den zwaren levensstrijd die mij wacht. Ik weet nù waartegen ik mij te wapenen heb, ik weet nù dat ik in u mijne weleerlijke bondgenoote mag zien, ik die u bijkans als eene vijandin had leeren haten.....

- HENDRIK!.....

- Zoo is het MARIA, iets als haat tegen u heeft mij ge-

folterd van het oogenblik af, dat gij mijne liefde hadt afgestooten. Daarom, vraag ik van u deze ééne genoegdoening: schenk mij uw volkomen vertrouwen, nú in deze ure. Laat mij weten wie ik het meest te beschuldigen heb, mijzelve of u. Ziet gij, MARIA, ik ben naijverig geweest op dien jonker VAN KONINGSFELD, en het was onder den indruk van die ijverzucht, onder de smart over uwe koelheid, dat ik in ADRIANA'S argelooze teederheid verstrooijing zocht, afleiding vond voor de stormen in mijn binnenste. Het bleek later dat VAN KONINGSFELD niets voor u was. Beantwoord mij deze ééne vraag: was het mijne blindheid, mijne dwaasheid, die mij van u wegdreef, of..... was er opzet van u, in uwe gedragingen, die bij eene jonkvrouw als gij zijt door geene gewone vrouwelijke behaagzucht konden zijn ingegeven?....

- Spaar mij het antwoord, HENDRIK, het zal mij zwaar vallen, en u..... vermoeijen.....

- Neen, neen! het zal mij verligten, ruste geven; het zwaarste, het meest vermoeijende voor den geest als voor het ligchaam is dat rondwaren in de duisternis, in de onzekerheid. Ik heb helderheid noodig, algeheele helderheid. Gun mij dien blik in uw hart. Bewijs mij volkomene opregtheid ter vergoeding van al het geledene, en ik zweer u, MARIA, ik zweer u als man van eer, als Christen, als een toekomend herder van anderer zielen, dat er na die bekentenis van u geen woord, geen verwijt, geene toespeling uit mijnen mond zal komen, dat uwe zusterlijke liefde krenken, of mijne verpligte trouwe aan ADRIANA schenden zal.....

- Dat is een zware eed, HENDRIK! maar..... als simpele belofte van u tot mij neme ik dien aan, en daarom zult gij nu hooren àl wat ik vroeger noodig achtte u te verbergen.

Toen zeide zij hem alles wat in haar harte, in haar hoofd was omgegaan, met eenvoudigheid en waarheid, en daarop werd tusschen hen een verbond gesloten van reine trouwe vriendschap, een verbond ook om te zamen voor het geluk van ADRIANA te waken, en het was als ter verzegeling van dit schoone verdrag, dat HENDRIK haar zijne beeldtenis ten geschenke gaf, waarvan het haar, als wij zagen, zoo zwaar viel afstand te doen, hoewel zij niet aarzelde, zoo haast het noodig scheen, ook dit nevens al het andere aan de zusterlijke liefde te offeren, en wie van het menschelijk harte ervaring heeft, zal niet zeggen, dat deze kleinigheid na het groote werkelijke offer niet meer in aanmerking mag komen. Integendeel, hij weet, dat zelfe wie voor eene groote of goede zaak de diepste en roerendste offers heeft gebragt, soms nog groote moeite heeft om daarnevens afstand te doen, hetzij van dat deel van zijn tijd, van zijn rust, van zijn naam, dat hij geacht heeft als het zijne te mogen behouden of wel van eenige zinnelijke genieting, of uiterlijk symbool, waarop hij voelt zwak te hebben, en waarop hij gelooft om der geringheidswille zijn regt, zijne gehechtheid te mogen laten gelden tegenover alles wat de zware pligt hem reeds kostte, en toch zie! dit ééne, dit geringe, dit niet meê getelde, kan de pin worden die hem nog vasthecht aan het verbodene; de kwetsbare plek voor den strijder waardoor de vijandelijke pijl kan door-

dringen, de leemte in 't eind die zijn offer onvolledig maakt voor God, Die uit kracht van Zijn onafwijsbaar regt op geheel ons hart, juist datgene hebben wil wat wij niet willen geven! MARIA VAN OOSTERWIJK gaf alles; dat was hare zedelijke kracht. Met die ure, met het huwelijk harer zuster was het eerste tijdperk harer jeugd als geëindigd, als afgesloten voor de jonkvrouw; naar het uiterlijke ook ving een ander voor haar aan. De kunstenares zou meer op den voorgrond treden en had behoeften en eischen die binnen de muren van de Nootdorpsche pastorie niet konden bevredigd worden. Dominus VAN OOSTERWIJK verdiepte zich hoe langer hoe meer in zijne studiën, sinds de levendige ADRIANA hem daarin niet meer met kinderlijken moedwil kwam storen. De huiszorge en het gezelschap van nicht BARBARA was hem genoeg, en MARIA wachtte den langen eentoonigen winter die vòòr haar lag niet af op het kleine dorpje; zij nam het voorstel aan van haren grootvader, om een tijd lang hare werkplaats op te slaan in zijn ruim huis, te Delft. Het zou nu te bezien staan, of de kunst die haar zoo lief was en waarvan zij vergoeding, vervulling hoopte voor de eenzaamheid van harte waaraan zij zich gewijd had, of die kunst waarlijk bekwaam zou wezen die schoone verwachtingen te vervullen; en of zij zelfs bij die vervulling niet hare gevaren, hare smarten, hare verzoekingen had - den lezer zij wat ruste gegund, eer wij het zamen onderzoeken.

III.

Al hebben wij geene gelegenheid aan te toonen hoe de stad Delft in het midden der 17de eeuw in bloeijenden staat was zooveel het handel en nijverheid gold, wij mogen toch niet verzuimen te herinneren dat de wetenschap, de kunst en de letteren er hare liefhebbers en beoefenaars hadden. Deze vereenigden zich toenmaals in bentgenootschappen die heel Holland door hunne vermaardheid hadden, en zij oefenden door deze aansluiting die mate van invloed uit op hunne medeburgers, als op zich zelf staande individuën niet ligt zullen veroveren; met dàt gevolg dat de stad Delft als verpersoonlijking harer inwoners eene ‘der konsten gonstrijke stad’ werd genoemd, en dat zelfs zij die niet tot de benten behoorden noch wenschten daarin opgenomen te worden uit aanzien van den ruwen toon en slordige zeden die er heerschten, toch voor de kunst en hare beoefenaren, die zekere belangstellende nieuwsgierigheid bleven koesteren, welke zich als van zelve vasthecht op hetgeen schittert en gerucht maakt, of waarop zich in goeden of kwaden zin de algemeene aandacht heeft gevestigd. De 17de eeuw w a s

de g r o o t e eeuw voor Hollands kunst en poëzij, en al trok onder die rijke en ruime banier menige povere kunstenaar, menig erbarmelijke rijmer meê voort, al hechtte zich aan dien standaard veel wat niet rein en niet schoon was, het was toch eene zegevierende banier, waarop de namen van HOOFT en HUYGENS, van VONDEL en CATS, van PAULUS POTTER en REMBRANDT als uitschitterende sterren blonken, en die bijgevolg alom geëerbiedigd werd, al overschaduwde ze tevens menig kladschilder en rijmelaar.

Alzoo was de zucht voor de kunst, of althans de zucht om zich kunstliefhebber te toonen dus algemeen in de stad Delft, dat er behalve de wezenlijke bentgezelschappen, waarvan de intrede eener fatsoenlijke vrouwe niet geraden was, nog afzonderlijke kringen bestonden van kunstminnaars en lettervrienden, waarbij zich ook zoodanige beoefenaren der kunst aansloten, die zich van de gedragingen hunner makkers wenschten te onderscheiden, en geen zin hadden voor de ruwe grappen, die maar al te vaak door dezen werden uitgevoerd. In een van deze kringen werd juffer MARIA VAN OOSTERWIJK opgenomen bij hare vestiging te Delft. Toen zij nog de Nootdorpsche pastorie bewoonde, was zij er meer dan eens als welkome gast ontvangen; zij deed daarin dus hare intrede niet meer als vreemde.

Meester NICOLAAS VAN ASSENDELFT, de geachte bouwmeester, noodde dien vriendenkring dikmaals aan zijne tafel, en dominé VAN OOSTERWIJK zelf, die zijn emeritaat had genomen en nu, ‘in zijne groene grijsheid’ zoo als hij dat noemde, eens regt begon te leven, had ook zijnerzijds geen bezwaar om zijn huis te openen voor wat wijder en bonter

kring dan die waartoe hij als dienstdoend predikant de geneugten der gezelligheid plagt te beperken. Hij was een man van helderen, blijmoedigen godsdienstzin, geen slaaf van onvruchtbare letterblokkerij als zijn zoon; hij had geen regt op den rang van geleerde noch maakte daar aanspraak op; hij was nooit een uitstekend prediker geweest, maar hij had altijd getracht een goed herder te zijn, en hij was er zoo wel in geslaagd de achting en liefde zijner gemeente te winnen, dat hij in dien stillen tijd zijner ambtsrust daarvan de zoete vruchten genoot. Wat in die dagen, toen men steilheid met ernst verwarde, aan geen predikant vergund werd, kon hij zich veroorloven zonder aanstoot te geven. ‘Als de oude heer het goed achtte stak er zeker geen kwaad in’, pleitte de goêlijke bevooroordeeldheid, en zoo gaf hij dan ook geene ergernis toen hij ter wille van zijne kleindochter de beoefenaren der fraaije konsten en de vrienden der nobele poëterije, mitsgaders andere abele geesten en brave konstminnaren in zijne woning noodde, waar zelfs als gevolg van dien eêlen stoet tot de luite toe werd te binnengesloken, om de zoete stemmetjes der jofferschap begeleiden; maar wat de vedel betrof, die vond geene genade in zijne oogen, en werd nevens den dans strengelijk geprohibeerd, ‘als luidende te veel naar de herberg, of naar de wulpsche manieren van 't weelderige Fransche hof, bij de grooten zoozeer in zwang.’ Maar als men in 't diepste zijner ziel had kunnen lezen, zou men gezien hebben, dat de vrees om vrouw PIETERS, zijne oude huishoudster, al te zeer te ergeren, ruim haar deel had aan die gestrengheid. Vrouw PIETERS zelve wist zeker niet dat die

concessie om haar werd gedaan, anders had ze ligt nog luider hare stem verheven tegen ‘andere misbruiken en vreemdigheden’, in den huize ingevoerd met de komst van de juffer. Nu echter gaf ze alleen fluisterend hare ergernissen lucht onder een veelbeteekenend hoofdschudden. Toch diende zij de nieuwe huisgenoote met alle getrouwheid, welhaast in hartelijken ijver verkeerd door de goedheid die MARIA betoonde aan hare dochter GEERTJE, een meisje van zestien jaren, dat MARIA in hare persoonlijke dienst nam om die kleine werkzaamheden te verrigten in het a t e l i e r , die bij de meeste schilders door aankomende leerlingen worden waargenomen. Verw wrijven, het palet schoon maken, de penseelen zuiveren en droogen zijn schijnbaar onbeteekenende bezigheden, doch van wier gewillige en behendige uitvoering soms meer afhangt dan een oningewijde zich verbeelden kan en die alle door dit meisje volvoerd werden met zooveel vlugheid en juistheid niet alleen, maar ook met zooveel blijkbaren lust tot de kunst en zooveel begrip van de wijze waarop die geoefend moest worden, dat MARIA haar volgaarne eenige lessen gaf in het teekenen. GEERTJE maakte daarin welhaast zulke vorderingen dat de schilderes besloot zich met hare opleiding voor de kunst te belasten; een voorstel dat haar het vooruitzigt opende zich in lateren tijd uit haren stand op te heffen door haar talent. MARIA bereidde deze mogelijkheid voor door haar behulpzaam te zijn in het vermeerderen harer kennis, in het beschaven van haren geest en manieren, en bovenal door het hare te doen tot de vorming van haar hart. De gelukkige aanleg der dankbare leerlinge verligtte haar ten

halve de belangrijke taak, en het gedurig bijzijn van het meisje was haar zelve eene welkome afleiding in uren van eenzaamheid, gelijk de tegenwoordigheid eener gezellin hare goede zijde had voor de jeugdige schilderes die allerlei bezoek had te ontvangen. Want het a t e l i e r der nieuw aangekomene werd druk bezocht, zoowel door vreemdelingen als door Delftsche kunstminnaars, en de bestellingen zoowel als de lofspraken volgden na menig bezoek. Zoo was haar leven, zonder bont en woelig te zijn, vol afwisseling en behagelijke verscheidenheid. Hare dagen waren gewijd aan gezetten arbeid, hare avonden aan het gezellig verkeer of aan 't huisselijk zamenzijn met den goeden grijsaard, wiens leven door haar werd verfrischt en verrijkt. De uitdrukking van zachte melancholie, die in den laatsten tijd haar gelaat had beneveld, begon allengskens op te trekken, en werd vervangen door een tint van stille blijmoedigheid, die zoo wel paste bij haar geestig oog en sprekend gelaat. De geleden smarte, het gebragte offer was niet uit haar geheugen gewischt; maar het drukte haar niet meer als een looden last, zij herdacht het met de voldoening van een volbragten pligt, die ruste en verligting geeft aan 't gemoed. Op een leeftijd als de hare is de smart nog als de dauw in den zomerochtendstond - onder de eerste blijde zonnestralen trekt die op.

En het was toen zomer en zonnegloed voor MARIA, al heette het daar buiten een barre winter. Zonder al de lasten te dragen van het kunstenaarsleven, genoot zij daarvan toch de meeste voorregten; zij wist zich geacht, zag haar talent erkend, zonder door bentgeschreeuw boven de maat

harer gaven uitgebazuind te worden, op gevaar af, dat later dezelfde faam, van klank wisselend, haar den onzekeren roem kwam betwisten; zij werd niet overschat en had bij gevolg geen krenkende daling te vreezen. Haar werk was gewild, zonder hetgeen men nu noemen zou furore te maken; zij verkeerde onder toegenegen vrienden, maar zonder de aangebedene, zonder ‘de gevierde’ te zijn, zoo als nu de geijkte term luidt, die door 't misbruik al voorlang hare beteekenis heeft verloren.

Zij wist zich onbenijd maar was daarom niet onbemind. De sprekende blik van menigen jongen Delftschen patriciër of gezeten burgerzoon had het haar willen zeggen, indien zij slechts in hare oogen had laten lezen dat die sprake met goedheid zou worden aangehoord; maar haar ijzige wederblik en geheel hare houding betuigden dan zoo ondubbelzinnig het tegendeel, dat de voorzigtigsten zwijgend het oog afwendden en den mond gesloten hielden, om niet door het uitspreken van 'tgeen in het harte omging verbannen te worden.

Bij eene opregtheid als de hare, zoo gansch vreemd aan de kunsten der gewone vrouwelijke behaagzucht, begon men dit terugwijzen van elke teedere uiting zoozeer te beschouwen als een parti pris van de bevallige kunstenares, om zich onverdeeld aan hare kunst te wijden, dat de jongelieden half morrend, half zuchtend ter zijde weken en MARIA alleen vrienden overhield die mindere eischen hadden en betere diensten deden, in goeden raad, in voorlichting bij haar werk, in lofspraken die aanmoedigden, in aanmerkingen die krachtig medewerkten tot ontwikkeling van haar talent.

Ook sprak MARIA, in later tijd, van dezen winter gewoonlijk als van het genoegelijkste tijdperk haars levens, als van dàt, waarin zij het meeste genoten, het minste geleden had, waarin zij zich het best had kunnen overgeven aan onbezorgde vrolijkheid, en dat haar later de minst benevelde herinneringen gaf. De zomer die daarop volgde werd te Nootdorp doorgebragt, maar toen de laatste najaarsbloemen waren geplukt, keerde de kunstenares weêr naar haar vriendelijk Delft terug, met volle instemming van haren vader, die niet leed door haar gemis, en die te veel belang stelde in hare vordering en in haren 'roep' als kunstenares, om zich de ontbering van haar bijzijn niet volgaarne te getroosten. Onder ons gezegd, de goede man, geheel in zijn codices verdiept, vergat wat hij niet voor zich zag. Zijne dochter te Delft te komen bezoeken ware ligt doenlijk geweest, maar..... hij was er niet toe te bewegen, het nam zoo veel tijd!

De brieven die men gedurende dit tijdperk geregeld uit de Uitdamsche pastorie ontving waren altijd bevredigend, verblijdend zelfs, maar toch..... HENDRIK zelf schreef zeer zelden, en dan nog alleen aan DS. VAN OOSTERWIJK, en in ADRIANA'S mededeelingen omtrent haar leven en bedrijf lag zulk een tint van matte eentoonigheid, dat MARIA zich zelve, na ze gelezen te hebben, wel eens de vraag voorhield, of zij bij zulk eene nuchtere alledaagschheid van het leven wel haar geluk zou hebben gevonden, en het antwoord was dan meestal ontkennend; maar het zou welligt anders hebben geluid, als zij zich dat zelfde leven had voorgesteld, zoo als zij het zich nu niet veroorloofde, belicht door een

straal dier teedere liefde, die HENDRIK haar had willen wijden en waarvan ADRIANA alleen den bleeken weêrschijn zag. Het arme jonge vrouwtje voelde onbestemd iets van dat ledige; maar zij wist het niet aan te vullen, zij was nog in menig opzigt zoozeer een kind, en het waren kinderachtige tranen en kinderachtige nukken waarmeê zij HENDRIK kwelde in oogenblikken van verveling en verlangen naar afwisseling, zonder dat zij kon zeggen waarin die zou moeten bestaan. Hij droeg ze met zijne gewone zachtmoedigheid, zonder verwijt, maar ook zonder sympathie; hij wist wel waar het haar haperde, hij zag wel dat zij de ernst van het leven niet volkomen had gevat, dat de pligten er van haar slechts als bezwaren golden, dat gemis haar niets leerde dan klagen, dat zij geene hoogere aspiraties kende, dat zij in 't eind miste wat SCHILLER zegt:

> Wisset ein erhabner Sinn
> L e g t das Grosze in das Leben,
> Und er s u c h t es nicht darin.

En dit juist was het wat MARIA bezat. Haar warm hart, haar rijk gemoed, haar diep vrouwelijk gevoel vulde alle koude, alle armoede, alle ledigheid aan, die haar omgaf; zij wist zich zelve te vergeten, te verloochenen, gemis voerde hare zielzucht op naar boven, en alle nietigheden, alle ijdelheid, alle eer en vreugdbejag, wat voor velen de b e z i g h e i d , het groote levensdoel is, werd haar n e b e n s a c h e die zij voor niets meer nam dan ze waren, bloemen van 't oogenblik, verfrisschende teugen op de groote reis, die men

smaken mag als ze ons gereikt worden, maar om welke te grijpen het ware levensdoel niet mogt worden verachteloosd. Zoo was ze ernstig voor zich zelve, zonder stugheid voor anderen, en wist van haar overvloed zoo heuschelijk meê te deelen zonder op te dringen, wist hetgeen zij lief had zoo zedig aan te bevelen, dat men haar miste waar men haar eens had gewaardeerd, en dat het zoowel feest was in het huis van den ouden grootvader toen zij er wederkeerde, als in de konstlievende gezelschapskringen te Delft, toen zij daar werd verwelkomd.

Toch dreigde haar in die stad een gevaar, dat haar te ligter kon treffen, daar zij in den waan verkeerde dat het haar nimmermeer zou kunnen bereiken. Ook trad het op haar toe in eene gedaante, niet geschikt om hare achterdocht op te wekken.

De rust van haar harte, in zoo zwaren kamp herkregen, werd op nieuw bedreigd. Wie 't haar voorspeld had, dat dit mogelijk ware, dien zou zij òf schersende hebben aangehoord, òf met verontwaardiging het zwijgen hebben opgelegd.

In het vorige jaar was er te Delft veel sprake geweest van een jong kunstenaar, die groote vermaardheid had verworven in het genre door MARIA beoefend, en van wiens kunstroem, van wiens ongemeene fortuin in den vreemde, liefhebbers en kunstenaars beiden den mond vol hadden. Ja, er was naauwelijks een Delftenaar uit den deftigen burgerstand, die niet met eenige voorliefde sprak van het wondervolle talent van den jongen WILLEM VAN AELST, en die niet met een welbehagen, als straalde er van deze glorie eenig licht op hem zelven neêr, de prijzen verkondigde die er voor zijne

bloemstukken werden gegeven in het buitenland, en de singuliere eerbewijzen die hij genoot te Florence aan het hof van den Groothertog van Toscane, en het goed onthaal dat hem was aangedaan overal elders in Italië waar hij zich sedert vijf jaren had opgehouden. Dat was de voorliefde van de burgers der stad Delft voor een stadgenoot, want WILLEM VAN AELST was er geboren uit ouders van deftigen stand en had er zelfs zijne eerste opleiding in de kunst genoten, bij zijn oom den schilder EVERT VAN AELST, ook een illustratie in de kunst waarop Delft trots mogt zijn, hoewel juist geen ster van de eerste grootte, doch die nu alle kans had overschitterd te worden door zijn leerling en neef; een vooruitzigt dat hem zeker te minder krenkte, daar hij tot dien leeftijd was geklommen, waarop men het allermeest behoefte heeft aan de ruste. Meester EVERT zocht die te eer, daar de kwalen des ouderdoms hem hadden aangegrepen en zijn hoogste wensch was nu, den jonkman dien hij, als zijn veel belovenden leerling, naar het zuiden had gezonden ter schole bij de groote meesters, nog eenmaal als een volslagen kunstenaar weêr te zien, nu deze schoone beloften tot schitterende werkelijkheid waren geworden. Dat verlangen stond welhaast bevredigd te worden; WILLEM VAN AELST had zijne familie kennis gegeven dat hij naar het vaderland wilde terugkeeren, dat hij zich in zijne moederstad dacht te vestigen. Met behendigheid had hij zich zelf aldaar vooruit het voetstuk bereid, waarop hij zijne glorieuse persoonlijkheid wilde geplaatst zien, door de uitvoerige berigten van de goedkeuring die zijn werk had verworven in het buitenland, en van het glansrijk onthaal

dat hem zelv' was ten deel gevallen aan verschillende Italiaansche hoven.

Voorafgegaan van zulke bazuinklanken had hij werkelijk den terugtogt naar Holland ondernomen, niet precies langs den kortsten weg, maar door Frankijk en over Parijs, waar hij een tijd lang bleef vertoeven, op zulke wijze dat hij na den ganschen winter, met gespannen belangstelling te zijn ingewacht, eerst in het midden van den zomer zijne blijde inkomste hield, die bloedverwanten en belangstellende kunstminnaars zoo luisterrijk maakten als het slechts in hunne magt stond.

De kunstenaars van beroep hadden zich onzijdig gehouden; zij verlangden eerst zijn werk te zien, de nieuwsmare van zijne groote fortuin, bovenal van zijne buitengewoon snelle vorderingen in de kunst kwamen hun wel wat verdacht voor, wel wat gezwollen, en zij moesten in dezen z i e n om te kunnen gelooven. De vrouwelijke helft van het konstlievend Delft geloofde en verlangde juist daarom naar het zien van den persoon, allermeest daar deze voor haar in belangrijkheid was gestegen door al de geruchten die van hem uitgingen. Reeds voor zijn vertrek naar het buitenland stond de twintigjarige jongman, die een vrolijken aard en een levendigen geest voegde bij de voordeelen van een bevallig uiterlijk, in goede gunst bij de dames, zoodat er menig lief Delfts maagdelijn dieper bloosde als zijn naam werd genoemd, en menige andere met zeker onrustig verlangen naar zijne wederkomst uitzag, aarzelend tusschen de hoop dat hij nog dezelfde mogt zijn gebleven, en de vrees dat zooveel tijdsverloop en eene zoo hoog ge-

stegen vermaardheid hem tot een gansch anderen zou hebben gemaakt.

Men kan zich dus een denkbeeld maken van veler teleurstelling, toen de roemruchte zwerveling, na in den schoot zijner moederstad te zijn weêrgekeerd, zonder eenigzins te beantwoorden aan de geheime wenschen en de teedere verwachtingen die hij had opgewekt, zich terstond bij de joligste schildersbent aansloot, die, waar de dartelste potsen, de wildste streken werden uitgevoerd, en waar de kroes en de kan drukker en lustiger rondgingen dan met voorzigtigheid en betamelijkheid bestaanbaar was.

De betrekkingen zijner familie (zijn vader was een geacht notaris) en de goede klank van zijn naam zouden hem dies ondanks ingang hebben gegeven in de huizen van den deftigsten stand, en de juffers en vrouwen zouden er hem niettemin welkom hebben geheeten, maar hij beantwoordde alle voorkomendheid met spottenden ondank. Hij bleek trotsch en overmoedig, hij was ongeschikt geworden voor de zedige genoegens van het gezellige verkeer in den eerbaren deftigen kring. Hij had een hoogen en zwetsenden toon aangenomen, die de mannen kwetste en de vrouwen afschrikte; zijne vroegere bekenden en de makkers zijner jeugd kende hij niet meer of hij behandelde hen met laatdunkende meerderheid, hen overbluffende door zijne hooge woorden en vreemde manieren, op zulke wijze dat de voorliefde in spijtige bitterheid verkeerde, en daar men zijn talent niet miskennen durfde, daar dit punt door de wantrouwende kunstenaars in zijn voordeel was beslecht - zoo men voor de klaarblijkelijke

bewijzen van zijne fortuin en onderscheiding, zich gewonnen moest geven, oordeelde men toch dat zijn losse zeden en nurksche aard wat al te groot tegenwigt in de schale legden van dezen roem.

Tot in het ouderlijke huis toe, waar de overmoedige gunsteling van Pictura den meester speelde als eenig, als bedorven kind dat hij was, en waarin hij alle wet en regel, verzette, waar hij de pronkzaal zijner moeder tot eene werkplaats deed inrigten en zich met de kliënten zijns vaders onaardige grappen veroorloofde, werd hij meer ontzien dan geliefd, en vond hij het geheim om zich lastig te maken en de liefde die hem gewijd was in geheimen onwil te doen verkeeren.

Zijne moeder schudde bedenkelijk het hoofd, de vader fronsde pijnlijk de wenkbraauwen en zou mogelijk een dollen eisch geweigerd of een aanmatigend woord met vriendelijke ernst bestraft hebben, zoo de oom niet daartusschen ware getreden om den doorluchten neef uit alle magt bij te staan. Waarheid is het dat hij voor dien oom, zelfs waar hij hem zijne meerderheid, in talent en ervaring, verpletterend voelen deed, oogenblikken had van dankbaarheid en goedhartigheid, die deze te meer waardeerde daar zij uitzonderingen bleken te zijn en dat deze oom die in hem zich zelv' zag herleven, verjongd en met meer glorie gekroond dan hij ooit had kunnen verwerven, zijn afgod maakte van den neef; en waar WILLEM VAN AELST zulke aanbidding vond, daar was hij toch nog jong genoeg van hart om genegenheid terug te geven.

Dit nu waren de geruchten die MARIA VAN OOSTERWIJK

tegenklonken omtrent dezen kunstgenoot, toen zij omstreeks half November haar geliefd Delft weêr binnentrad.

Hoeveel deze oordeelvellingen ook verschilden van de onverdeelde lofspraken, die zij den vorigen winter uit aller mond had gehoord, trof het haar noch met groote verbazing, noch met groot leedwezen. Zij had WILLEM VAN AELST nooit gekend, zij betreurde het zeker dat de talentvolle kunstenaar geen beminnelijk mensch bleek te zijn, dat hij in den vreemde, zeden en gewoonten had aangenomen die hem onvatbaar schenen te maken om de toegenegenheid zijner stadgenooten te waardeeren en te beantwoorden; maar in 't eind, wat ging dat haar aan? Zij miste hem niet in haren kring, zij wachtte niets van hem in haar leven, en zij zou met de volkomenste onverschilligheid alle klagten en praatjes over VAN AELST hebben aangehoord, zoo zij niet zeker verlangen had gehad om wat meer te weten van zijne manier van werken, allermeest om zijn werk te zien. Dat verlangen was opgewekt door hare kunstvrienden, die als zij haar wilden vleijen, zelden nalieten hare manier met die van den bewonderden VAN AELST te vergelijken. Anderen meenden haar dienst te doen met haar werk boven het zijne te roemen; doch de eigenschappen zelve, die MARIA door meer bedachtzamen en oordeelkundigen in de bloemstukken en stillevens van den jongen schilder hoorde prijzen, zijne kracht van uitvoering bij oorspronkelijkheid van gedachte, bovenal de wondervolle realiteit die hij wist te geven aan alles wat hij voorstelde, dit alles wekte in de kunstenares geenszins de zucht op tot eene gevaarlijke mededinging die de vergelijking konde uitlokken, maar

wel het groot verlangen om met zoodanige uitnemende voorbeelden hare winst te doen, en zoowel het werk van zulken meester te zien, als hem zelven over zijne kunst te hooren spreken, en..... over haren arbeid te hooren oordeelen; maar sints hij haar voorgesteld was als een trotsch lastig mensch, die met laatdunkendheid op anderen neêrzag, en daarbij als een woesteling, die òvervrije manieren had met vrouwen, achtte zij de kennismaking minder begeerlijk, al had zij dan voor zich zelve niets van een zulke te vreezen. Zij hoopte slechts dat hij spoedig eenig kunststuk zoude afleveren aan den een of anderen harer Delftsche kunstvrienden, waar zij het zou kunnen zien zonder in aanraking te komen met den schilder. Dan, die hoop had niet veel kans van verwezenlijking. VAN AELST schrikte menig liefhebber af door zijne bruskheid en zijne (voor dat tijdperk) ongewoon hooge prijzen, gaf anderen slechts in de verte het uitzigt op eene schilderij van zijne hand, zich daarmeê verontschuldigende dat hij bestellingen had voor het buitenland, die moesten voorgaan. Maar dies ondanks gingen er dagen voorbij zonder dat hij zijne werkplaats betrad, en was hij dààr, dan ving hij van alles te gelijk aan zonder iets te voltooijen. Hij was de luimigste en ongestadigste kunstenaar dien men zich denken kan. Sloeg hij eens aan 't werk, dan scheen hem dat naauwelijks moeite te kosten en dan tooverde hij met het penseel, was vol geestdrift en dùs onvermoeid, dat zijne bekommerde moeder naauwelijks wist wat zij het meest voor hem moest vreezen, de nachtelijke drinkgelagen met de bentgenooten of de aanvallen van werklust,

die hem in koortsachtige overspanning deden voortgaan met schilderen totdat de uitkomst die hij begeerde was verkregen.

Misbruik makende van al zijne gaven en krachten, buitensporig in alles, zonder eenige gewoonte van zelfbeheersching, verkwistte hij de schatten zijner jeugd en gezondheid op eene roekelooze wijze, nu eens in onmatig genot, dan weêr in overspannen arbeid.

De terugkomst van MARIA VAN OOSTERWIJK was voor velen in Delft eene te belangrijke nieuwsmare, dan dat die ook niet tot VAN AELST zou zijn doorgedrongen. Evenmin kon hij onbekend blijven met hetgeen haar betrof. Hij hoorde van haar spreken in zijn ouderlijk huis, want de familie VAN AELST stond in goede bekendschap met dominé VAN OOSTERWIJK; hij hoorde van haar spreken onder zijne bentgenooten, en zelfs door dezen op zulken toon van achting voor haren persoon en van bewondering voor haar werk, dat zijn zucht om kennis te maken met de eene als met het andere er door opgewekt moest worden; maar hij weêrstond dien innerlijken aandrang en er waren zelfs oogenblikken dat hij haar naam met zekeren wrevel hoorde noemen. Zijne kunstvrienden waren daar eenigzins schuld van. Hetzij om zijne ligt ontvlambare ijdelheid te prikkelen en zijn trots een weinigje te fnuiken, hetzij omdat ze werkelijk meenden wat zij verzekerden, roemden ze niet slechts de voortbrengselen der jonge kunstenares, maar prezen daarin juist de eigenschappen die VAN AELST miste of scheen te verachteloozen, hare uitvoerigheid, hare fijnheid van toets, de losheid en bevalligheid harer compositien; zij

stelden haar aldus voor als eene geduchte mededingster van zijn roem, met menigte van plagerijen daarnevens, die hem, bij al zijne liefde voor de kunst, de lust benamen om kennis te maken met de schilderes, terwijl hij luide en lagchend verkondigde dat hij zich onwaardig achtte om met dit model van 'wijsheid, deugd en talent' in aanraking te komen. Schoon niemand die uitspraak voor ernst nam, en hij zelf die allerminst als ernst wilde opgevat zien, was er toch meer waarheid in dan hij weten kon, en het innerlijke opzien tegen de zedelijke meerderheid der jonkvrouw, die den heiligen schat der eere en van haren goeden naam onbesmet wist te bewaren te midden der wereld, hield hem verder van haar af dan de spijt tegen de mededingster. Hij wist wel dat hij geenerlei mededinging behoefde te vreezen in zijn genre en dat als hij wilde..... maar..... dan moest hij ook willen!

Zoo kwam het dat de bloemschilder VAN AELST en de bloemschilderes MARIA VAN OOSTERWIJK, schoon in ééne stad levende, als door bergen en zeeën van elkander gescheiden waren, maar toch..... personen die voorbestemd zijn op elkanders lot en leven invloed te oefenen, komen tot elkaâr, al waren ze ook door bergen en zeeën gescheiden, en al hadden zij het opzet elkander levenslang te ontwijken.

De tusschenpersoon in dezen was GEERTJE PIETERS.

Bloemschilders hebben in de dorre saisoenen groote bezwaren om hunne modellen magtig te worden, vooral destijds, toen de bloemkweekkunst, hoewel in Holland op reeds hooger trap van volmaking gebragt dan in andere Europeesche landen, toch nog in hare kindschheid was, en

zich bovenal wijdde aan de verschillende tulpen- en hyacintensoorten, die nog altijd groote waarde hadden behouden, al had de dolheid van den windhandel reeds lang uitgewoed. Rozen in den winter waren dus een zeer exceptioneel produkt dier aanvankelijke kunst; toch had MARIA VAN OOSTERWIJK te Delft een hovenier tot hare dienst, die het mogelijke deed om de late herfstrozen tot in December voor haar te bewaren.

GEERTJE PIETERS dan was op zekeren dag naar dien hovenier gezonden, om te zien of er nog een paar rozen te krijgen waren met wat frisch groen, en zij had daar eene ontmoeting, die haar met een verhoogden blos op de wangen naar huis deed keeren, om met schitterende oogen hare meesteres te verkondigen: 'dat zij den grooten schilder VAN AELST had gezien en gesproken!'

- Wel ik wensch u geluk, GEERTJE, sprak MARIA glim lagchend over hare verrukking, en hoe zag hij er uit?

- Wel een beetje vreemd, jufvrouw! was het antwoord, onze schilders gaan vrij wat stemmiger gekleed, dat moet ik zeggen! maar prachtig was hij. De overleden Prins van Oranje had het er meê kunnen doen, en het stond hem goed ook..... een wambuis van grijs satijn met neêrhangenden kraag van Mechelsch kantwerk en een kort fulpen manteltje met armozijn gevoerd en een zwarte kastoorhoed met roode veêr en.....

- Maar GEERTJE, gij praat als een uitdraagster die den inhoud eener kleederkast opsomt! viel MARIA in; wat hebben wij te maken met al dien tooi, ik vraag naar zijn voorkomen, naar zijne houding..... zijn gelaat.

- Hij heeft een fiere prinselijke houding, is slank en krachtig van gestalte, druk en driftig van manieren, heeft schitterende zwarte oogen en fraai lang haar, dat hij draagt op zijn françoys, hij heeft ringen aan alle vingers, als blijkt dat bij de Italianen mode is.....

- Al dien uitheemschen pronk na te volgen is dwaze ijdelheid en past geen degelijk Hollander, merkte MARIA aan.

- Wat dat belangt, jufvrouw, het staat hem of hij er in geboren ware! En trotsch scheen hij niet, hij was integendeel heel vriendelijk jegens mij, en zelfs..... GEERTJE bloosde, eer ik het weren of gissen kon, had hij mij een kus gegeven!

Nu wierp MARIA hare penseelen weg en zag hare leerlinge aan met een misnoegden blik. Wat is dat? GEERTE, GEERTE! een zedig meiske dat zich kussen laat door een vreemd man bij eene eerste ontmoeting?

- Wie kon e op verdacht zijn! Ik had in trouwe een eekhorentje moeten wezen en geen meiske om het te ontgaan. Hij zeî, het was een broederlijke kus, sinds men als kunstgenooten broeder en zuster mogt heeten, en nog veel meer daartoe, alles in één adem bont daar heen geworpen, zulks ik het stuiten noch tegenspreken kon. Hij sprak veel van u, toen hij hoorde dat gij mijne meesteres waart, en zeî dat hij veel, overveel van uwe penseelkonst had gehoord en zeer verlangende was die te zien. Ik mogt zoo zeggen: de sinjeur GUILHELMO moet dan maar eens komen kijken. Want ze noemen hem de sinjeur GUILHELMO naar ik hoor.

- Dat hadt gij niet moeten zeggen! viel MARIA in met

wat levendigheid. Ik wil dien bluffenden snoeshaan niet hier hebben.

- Maar, jufvrouw! 't is toch een zoon van deftige burgerouders..... uit onze stad.

- Die stad en afkomst verloochent, door vreemde dwaasheden na te bootsen.....

- Och, jufvrouw! het gaat hem zoo goed af! pleitte GEERTE, die al half gewonnen was.

- Al wel kind! sprak MARIA met een bezorgd hoofdschudden, en hoe is het met de rozen, had baas EILBRECHT er nog?

- Twee, de laatste als hij zeî, maar ze waren al in een doosje gepakt, en sinjeur GUILHELMO.....

- Och zeg toch WILLEM VAN AELST, verbeterde MARIA met meer ongeduld, dan gewoonlijk in haar gelijkmoedig humeur werd opgemerkt.

- Sinjeur WILLEM VAN AELST dan, was ons vòòr geweest en had ze gekocht; hij had er een gouden dukaat voor neêrgelegd, dien de baas mij toonde om te bewijzen dat ik te laat kwam en dat de koop gesloten was.

- Het zij zoo! sprak MARIA met een verdrietelijken plooi op de sprekende trekken, dan zullen wij onze toevlugt nemen tot het schetsboek.

- Neen, jufvrouw! neen, dat is niet noodig, riep GEERTE triomfantelijk, haar houten marktemmertje aan de schilderes voorhoudende, daar zijn de rozen! Wij hebben ze toch en al dat frissche mosch daartoe, zie! door de hoffelijkheid van sinjeur VAN AELST, die op eene heele aardige wijze met zoo wat vreemde woorden daartusschen die ik niet

navertellen kan te verstaan gaf dat de juffer de eerste regten had op de bloemen, en daarmeê zoo wierp hij ze in mijn emmertje, en te gelijk zoo als ik reeds zeide, ontstal hij mij een kus, en toen ik mij daarover gebelgd betoonde, zeî hij lagchend dat hij mij vrij liet die terug te nemen! 't Is een olijk heer, dat heb ik wel begrepen.

- Gij hadt de rozen niet moeten aannemen, GEERTJE.

- Ik had ze eer ik 't weren kon, even als de kus, en met liep hij voort, mij toeroepende dat hij verlof zou vragen de rozen te komen zien als ze geschilderd waren.....

- Hij mag wegblijven! Wis zal ik d i e rozen niet schilderen; gij zult ze terugbrengen.....

- Aan baas EILBRECHT! die in zijn vuistje lagchen zal, en ze nog eens verkoopen aan een ander? vroeg GEERTE.

- Neen, niet aan baas EILBRECHT, aan sinjeur VAN AELST zelv', en hem zeggen dat de juffers in Delft geen bloemen aannemen van vreemden.....

- Als ik die boodschap doen moet, zal hij óf heel boos worden, óf er duizend woorden tegen hebben daar ik niets op zeggen kan! sprak GEERTE bedeesd, en wie weet, voegde zij er blozende bij, of hij niet op nieuw.....

- Zich vrijheden met u veroorloven zoude! viel MARIA in, dat is waar. 't Is het veiligste dat uwe moeder de boodschap doet.

Wat ook GEERTE nog zeggen mogt, daarbij bleef het, te meer daar vrouw PIETERS zich aan de zijde der kunstenares schaarde en de netelige boodschap volvoerde met een ijver die haar zeer zeker verleidde haren last te buiten te gaan,

en er nog een paar hartige woordjes bij te voegen, die de schilderes niet had opgegeven.

Het antwoord luidde ‘dat het zeer wel was!’ maar daar de oude vrouw niet tot den schilder was toegelaten, wisten de vrouwelijke bondgenooten niet, hoe de vijand de oorlogsverklaring had opgenomen. Toen men echter niets naders van hem vernam, sprak MARIA luid en zegevierend: ‘Dat is voorbij gedreven, wij zullen geen last hebben van dien overmoedigen jonkman!’

Zij zegevierde te vroeg; de ‘overmoedige jonkman’ was juist van hen die zich door tegenkanting niet laten afstooten maar er door geprikkeld worden, om te heviger te begeeren wat men hun ontzegt.

Het bleek VAN AELST zoo duidelijk dat MARIA VAN OOSTERWIJK alle aanraking met hem wenschte te vermijden, dat hij nu alles wat er tusschen hen lag overzag, om tot haar te komen. Hij nam daartoe een gansch anderen weg dan dien der luchtige galanterie, waarmeê hij was aangevangen.

Hij liet door zijn vader een briefje schrijven aan den heer VAN OOSTERWIJK, met de vraag of deze hem vergunde een bezoek te brengen in de werkplaats zijner kleindochter, met verzoek, dat zij zelve dag en uur zou bepalen.

Dominé VAN OOSTERWIJK lachte om deze ‘versierde zedigheid’ zoo als hij het noemde. Hij was gewoon MARIA in alles wat haar persoonlijk betrof zelfstandig te zien handelen, en achtte haar rijp boven haar leeftijd om dus te doen, en van VAN AELST wist men dat hij, wel verre van beschroomd te zijn, de voornaamste lieden die met hem te doen hadden ‘sans façons’ behandelde, en 't was klaar-

blijkelijk dat hij zijn bezoek aan eene kunstgenoote, die in fortuin en vermaardheid zijn mindere was, beschouwen moest als eene eere die hij haar aandeed. Het scheen dus vreemd dat hij als een schuchtere schoolknaap de tusschenkomst van vader en grootvader noodig achtte om bij eene schilderes te worden toegelaten, die gewoon was liefhebbers en kunstenaars tot zich te zien komen. MARIA, die het voorval met de rozen niet eens had vermeld, hoorde het nieuwsberigt glimlagchend aan.

- Zie zoo! die heeft zijn profijt gedaan met mijne les, dacht zij bij zich zelve, en luid sprak zij zonder aarzeling tot den grootvader:

- Wel! laat hem komen, al ware 't morgen aan den dag, ik zit juist met eene schilderij te tobben, mogelijk kan hij mij dienen van raad en voorlichting, en toen zij daarop den goeden grootvader bezig zag aan ‘den brief’ van antwoord, die in al de deftigheid der toenmalige vormen gerigt werd aan den notaris VAN AELST, sprak MARIA lagchende:

- Nu, laat de jongeheer zijn meester meêbrengen, zoo hij te beschroomd mogt zijn om alleen te komen! Het spreekt van zelv' dat Dominé VAN OOSTERWIJK deze aardigheid niet in zijn epistel opnam, en toch..... vreemd genoeg: de jongeheer kwam met zijn meester. In andere woorden, de schilder EVERT VAN AELST vergezelde zijn neef! Een grijsaard, die stokdoof was en in den regel niet meer uitging!

MARIA, al bekende zij het naauw zich zelve, had niet weinig tegen die zamenkomst opgezien. In afwachting daarvan begon de geschiedenis met de rozen haar wat zwaar

te wegen, ze begon te vinden dat zij de beleefdheid die de voorname kunstgenoot haar had willen bewijzen met wat te veel ruwheid had beantwoord, en de kiesche handelwijze die er op volgde brandde haar als eene kole vuurs op de conscientie; en nu zij met den gloed van schaamte hem onder de oogen moest treden, voelde zij zich gedrukt en verlegen als had zij kwaad gepleegd, en als had zij niet uit een gevoel van echte vrouwelijke waardigheid den stoutmoedigen jonkman teregt willen wijzen, omdat deze zich vrijpostig gedragen had jegens hare kweekelinge. 'Was dat dan werkelijk zulk een grof vergrijp?' vroeg zij zich nu af; GEERTJE zelve had het er niet voor genomen, op haar had de losse grap geen blijvenden indruk gemaakt; waar was in dezen tijd de jonkman die een aardig dienstmeisje niet eens losweg een kusje gaf? MARIA had van dwaze preutsheid blijk gegeven door dit zoo hoog op te nemen, haar zelve wilde hij immers de behoorlijke achting betoonen, dit bleek uit alles.....

Men begrijpt het dat deze naïve gewetensbezwaren de schilderes juist geene heldhaftige houding gaven bij de ontvangst van den kunstbroeder. De verlegenheid, de beschaming waren aan hare zijde, vooral toen zij opmerkte hoe gansch verschillend zijn voorkomen en gedragingen waren van de voorstelling die zij er zich van gemaakt had.

Werkelijk scheen hij er zich op toegelegd te hebben om den indruk dien MARIA van hem bij geruchte moest hebben ontvangen, geheel uit te wisschen. Hij kwam tot haar in alle eenvoudigheid, zonder iets van dien vreemden pronk en die aanstelling die in Delft zooveel ergernis gaven. Dit

was noch de ‘wilde WILLEM’ zoo als de burgers hem reeds noemden, noch ‘Il signor GUILHELMO’ als zijn bentnaam luidde. Dat scheen een ernstig en bedachtzaam jonkman, die meer was en meer wist dan hij voor zijne luchthartige makkers vertoonen wilde, en die, waar hij zich verstaan zag, als zonder opzet zijne betere hoedanigheden liet doorschijnen.

Hij prees MARIA'S schilderwerk zonder overdrijving van lof. De aanmerkingen zelfs die hij maakte, bewezen dat het hem ernst was waar hij geprezen had, en MARIA erkende zoozeer de juistheid zijner kritiek, dat zij hem daarvoor in opregtheid dankte en vast besloten was er haar voordeel mede te doen; ook toen hij bij het afscheid nemen den wensch uitdrukte haar meermalen te mogen bezoeken, aarzelde zij niet om dit toe te staan en gaf te kennen dat de winst aan hare zijde zou zijn.

Toen hij zich verwijderd had bleef MARIA zich nog in gedachten met hem bezig houden. Kon deze kunstenaar, deze WILLEM VAN AELST, de loszinnige windbuil zijn, van wien men zooveel lage grappen en dwaze invallen verhaalde? Waren de Delftenaars dan zoo onbillijk en zoo lasterziek, dat zij hem voorstelden dus ongelijk aan hem zelven, of was er tweeërlei mensch in hem, waarvan hij haar nu den beteren had getoond?

En indien dit ware, waarom juist haar? Dit was een bewijs zijner achting, waarvoor zij hem innerlijk dankbaar was en dat haar het denkbeeld ingaf of er in dien strijd van den beteren mensch tegen de booze hartstogtelijke natuur niet voor den eersten kans zou zijn ter overwinning,

of het niet zou kunnen zijn dat eene vrouwehand steun en bondgenoote kon worden in dezen strijd, of zij zelve die vrouw niet zou kunnen wezen....? als zij eerst zekerheid had dat het hem ernst was met den wil..... Daar werd ze gestoord in hare overpeinzingen door GEERTJE PIETERS, met de vraag: En wat dunkt de jufvrouw van sinjeur WILLEM!

MARIA vond niet noodig het naaste te zeggen wat zij dacht, maar zij gaf toch haar gevoelen in alle opregtheid, schoon wat drooger en korter dan GEERTJE had gewacht.

- Ik zeg 't is een wonder jufvrouw! nu scheen hij zoo zedig en ingetogen als laatstmaal dartel en wild, en 't singulierste is dat het hem allebeî even goed afgaat; toch komt het mij voor dat het mooije fransche hofkostuum (zooals hij zeî dat het was) hem beter stond dan dat stemmig schilderspak.....

- IJdel kind! men behoort op het binnenste te zien, of het harte goed is.....

- Daar zou ik op durven zweren, hij heeft immers geen kwaad woord gezegd over 't geval met de rozen. 't Is waar, zijn knik tegen mij was nu wat koeltjes, maar dat kon ook niet anders, dartele jok tegen mij in uw bijzijn ware onpassend geweest.

- Die is altijd onpassend, Geertekind! toon hem dat.....

- Zeker als ik eene juffer ware.....

- Meesteres of dienstmaagd, de vrouwelijke waardigheid is één! Gij moogt u zoo goed gebelgd toonen als ik bij mannelijken overmoed. Daarbij, nu ik u opleide tot kunstenares, behoort gij u boven uwe afkomst te stellen in zeden

en manieren; dus, sta meester VAN AELST geene vrijheden toe onder voorwendsel dat gij de mindere zijt. De laagst geborene vrouw heeft het regt zich fier te houden jegens den voornaamsten man die met haar spotten wil. Onthoud dat.

- Zekerlijk zal ik, en om de waarheid te zeggen, ik geloof wel dat er wat spotachtigs onder loopt met meester VAN AELST. Wie weet of hij 't niet uit aardigheid deed dat hij heden zich zoo stemmig aanstelde.

Dit gezegde van het naïve kind trof MARIA te midden van haar vrome wenschen. ‘Neen, neen! dat slechte vermoeden kon geen waarheid zijn.’

En toch was er meer waarheid in dan het goede hart van MARIA durfde onderstellen.

Had zij den avond te voren, met den ring van GYGES gewapend, meê kunnen aanzitten in de herberg waar ST. LUCAS uithing en waar zekere schilderbent hare zamenkomsten hield, ze zou zich niet verpijnd hebben om uit te vinden wie of wat WILLEM VAN AELST mogt zijn; maar zeer zeker zou zij hem niet toegestaan hebben terug te komen. Dies ondanks was er meer opregtheid en meer waarheid in de houding die VAN AELST tegenover haar had aangenomen, dan hij het zelf had willen bekennen aan zijne luchthartige vrienden! En dat kon naauwelijks anders. WILLEM VAN AELST was kunstenaar in 't hart, en toen hij stond tegenover het verdienstvol werk der jeugdige kunstenaresse, toen hij haar zelve aanschouwde, in die zedige eenvoud die geene waardigheid uitsloot; toen hij haar zag, niet stroef noch preuts, maar gul en innemend en zonder eenige aanmati-

ging noch op hare kunst noch op hetgeen hij ‘hare deugd’ noemde, toen was de rol die hij had willen spelen hem als van zelve ernst geworden.

Ook toen zijne bentvrienden des anderen daags van hem weten wilden, hoe hij het met ‘de muze der Deugd’ had gesteld en of hij reeds groote vorderingen had gemaakt in hare gunst, kapte hij hunne ondervragingen af met een paar laconische antwoorden, die hen in 't vermoeden bragten dat hij aan één bezoek overgenoeg had gehad en het wel nimmermeer zou herhalen.

Het tegendeel echter bleek MARIA welhaast, daar VAN AELST haar weinige dagen daarop weêr kwam zien en nu zooals hij zeide zonder omstandigheden, daar hij hoopte nu genoeg in hare kennis te zijn om eens als kunstvriend zonder belet vragen bij haar te komen invallen.

Hare ontvangst was nu ook vrijer, al was die niet geheel zonder achterdocht, want het vermoeden dat hij in staat was tweëerlei gelaat te toonen, woog bij MARIA zoo zwaar dat zij zich tegen hem op hare hoede hield en waakte tegen hare natuurlijke openhartigheid, die haar zoo beminnelijk maakte.

Toch scheen hij van deze terughouding niets te merken en ging voort met dien toon en die manieren aan te nemen, die hij onderstellen kon dat op de kunstenares den besten indruk moesten maken. En nogmaals keerde hij dus en nògmaals..... op zulke wijze dat de schilderes haar wantrouwen moest laten varen en de overtuiging kreeg dat de loszinnige jongman in hare tegenwoordigheid werkelijk zich een ander v o e l d e , niet slechts zich een ander wilde

toonen; het versterkte haar in den geheimen wensch om zachtkens aan eenigen invloed op hem uit te oefenen; maar tot hiertoe was het tusschen hen altijd bij algemeenheden gebleven, en de kunst met hetgeen daarop betrekking had het eenige onderwerp van hun onderhoud geweest.

Op die wijze was MARIA er aan gewoon geraakt hem met zijn snellen luchtigen tred te zien binnenstappen, zwijgend groetende en zich als hij haar bezig zag, stillekens achter haar plaatsende, om haar niet te storen, tot zij zelve hem het eerst toesprak en zijn gevoelen vroeg over hetgeen zij geschilderd had. Dan maakte hij zijne aanmerkingen, gaf haar wenken die zij volgaarne opvolgde, of wel nam hij zelf palet en penseelen in handen en veranderde wat hem noodig dacht; dan weêr kwam het allengskens tot een praatje dat soms in een belangrijk onderhoud eindigde, waarna men vriendschappelijk scheidde, zelf□ sal was men het niet over alles eens geweest.

Te meer moest het MARIA'S bevreemding wekken toen die bezoeken plotseling en zonder eenige kennelijke oorzaak werden gestaakt. Het was haar of ze den bezoeker nog telkens moest wachten op de uren die hij daartoe gewoonlijk uitkoos. Zij kon het zich zelve niet ontveinzen dat zij hem miste, en ten laatste kon zij over dit wegblijven niet zwijgen tegen GEERTJE, zoowel hare gezellin als hare kwee kelinge.

- Begrijpt gij het, GEERTJE, waarom we meester VAN AELST niet meer hier zien?

Het meisje zag wat verlegen en haalde de schouders op. Om de waarheid te zeggen, ik begrijp het maar àl te

goed, en nu de juffer er zelve van spreekt behoef ik ook niet te zwijgen.

- Wat is er dan gebeurd, kind! wat weet gij van hem? vroeg MARIA met levendigheid.

- Gebeurd, daar ik van weet is er niets! maar toch..... ik kan wel raden!....

- Nu, dan zijt gij verder in 't raden dan ik.....

- Eigenlijk..... behoef ik niets te raden in dezen, ik kan zien.....

- Gij kunt het zien waarom meester VAN AELST niet meer hier komt? riep de schilderes in de uiterste verwondering.

- Ja jufvrouw, ik geloof dat hij zich schaamt te komen, omdat hij weêr druk aan 't zwieren is met zijne bentgenooten!

- Zou dat geen laster zijn, GEERTJE? Zou 't niet kunnen wezen dat hij druk aan 't werk was geslagen en.....

- Aan zijn werk is hij niet, dat is het juist! En nu is 't wel bekend van hem dat hij na een ruimen dronk, en na des nachts in de taveerne te hebben overgebragt, geen lust meer aan 't schilderen heeft.

- Dat is ook niet vreemd, de kunst eischt den geheelen mensch, een frisschen, helderen geest, bij gevolg met een berooid hoofd..... kan het werk niet gelukken.

- Daarom zeker beproeft sinjeur VAN AELST het zelfs niet. Ik zeg u jufvrouw, hij is in volle veertien dagen niet in zijn werkplaats geweest..... hij heeft er althans niet zitten werken.

- Wie brengt u zulke praatjes over? vroeg MARIA.

- Met niemand spreek ik daarover, alleen..... ik kan het zelve zien, zoo als ik de jufvrouw zeide.

- Hoe moet ik dat verstaan?

- Slecht en regt weg, zoo als ik het zeg. De jufvrouw kan zelve zien als zij wil.....

- Maar GEERTE.....

- En heel gemakkelijk! vervolgde deze. De jufvrouw weet immers wel, dat wij eigenlijk buren zijn..... en dat het achterhuis van den notaris VAN AELST tegen onze binnenplaats ligt, en dat jufvrouw VAN AELST ten believe van haren zoon hare pronkzaal heeft moeten ruimen en voor werkplaats laten inrigten, en dat wij van uit ons raam op die werkplaats neêrzien.....

- Neen waarlijk! dat wist ik niet, sprak MARIA verrast.

- Ik zoo veel te beter, want ik heb menigmaal naar hem gekeken.....

- Gij zaagt hem dan schilderen!

- Als hij werkte, voorzeker!

- Dat was toch onbescheiden, en..... als hij u eens had opgemerkt.

- Daar was geen vreeze voor als hij werkt zet hij door met zooveel ijver en zooveel geestdrift, dat er al heel wat zou moeten gebeuren eer hij 't merkte, en..... als hij er niet is..... hindert het hem niet.....

- Dat spreekt wel van zelv', zeî MARIA, even glimlagchend maar toch met een hoofdschudden.

- Zie! als de juffer maar even bij dit raam gaat staan, dan kan zij zelve oordeelen..... ging GEERTE voort, een weinigje trotsch op hare ontdekking. Die koepelkamer met

dat hooge kruisraam, die is het! Het is nu juist opengeslagen, de jufvrouw kan zien welk een fraai ruim vertrek het is, er staat een stuk op den ezel en verscheidene andere half voltooid of in doodverw daar rondom.

- Maar, GEERTE, 't is ons niet geoorloofd..... riep MARIA, en toch terwijl ze sprak had zij de onbescheidenheid al gepleegd, en deed nu zelve de waarnemingen die GEERTE haar had toegezegd.

- En zoo is 't wel zeker dat hij in vele dagen niet werkte, sprak zij verdrietelijk. Hoe zonde en jammer dat zulk een geestig en abel konstenaar geen beter gebruik maakt van zijn tijd en krachten! Had ik maar ietwat van zijne wondervolle vlugheid! eindigde zij, een neerslagtigen blik vestigend op de schilderij waaraan zij bezig was, terwijl zij zich voor haren ezel plaatste. Dien ochtend bleef MARIA gedrukt en lusteloos voortwerken - was het enkel uit smart dat haar de rijke gaven dier vlugheid niet waren geschonken die een ander verkwistte, of voegde het leedgevoel over den verkeerden weg dien deze ondernam aan die onlust toe? De jeugdige GEERTJE, die deze dingen niet zoo ernstig opvatte noch er zoo diep over doordacht, wier belangstelling zich bepaalde tot een oppervlakkig welbehagen in den persoon en tot eene even oppervlakkige nieuwsgierigheid, liep af en aan, nu eens hare meesteres dienende, dan weêr hare moeder eene kleine handreiking doende bij de bezorging van de huishouding. Soms neuriede zij daarbij halfluid de wijs van een liedje dat MARIA haar gaarne hoorde zingen, maar dat haar nu kennelijk onaangenaam en storend aandeed.

- Ik geloof dat de jufvrouw het kwaad heeft met dien achtergrond, sprak GEERTE, ziende dat MARIA al zuchtend werkte, ik stoor u met mijn gekweel, zal ik wat bij moeder gaan?

- Ja kindlief, laat me alleen! gaf MARIA ten antwoord, ik wil de blijgeestigheid uwer zestien jaren niet in den weg zijn. En naauwelijks had het meisje zich verwijderd of MARIA stond op en ging leunen op haar vensterkozijn en staarde peinzend naar buiten, eene mijmering waaruit zij zich ten laatste ophief, met half luid te zeggen:

- In 't eind, wat gaat mij dat aan? wat is dat voor wondre onrust waardoor ik mij laat kwellen? Ik kan zonder de christelijke liefdewet te overtreden mij afwenden van dezen, het is niet aan mij om over hem te waken!

Maar naauwelijks had zij zich gezet om den arbeid te hervatten of GEERTJE kwam met groote drift en een hoogen blos op de wangen het atelier binnenloopen, MARIA zacht en haastig toeroepende:

- Juffer! juffer! daar komt meester GUILHELMO. Hij is nu in zijn kostelijk staatsiegewaad!

- Och, wat zegt mij dat! riep MARIA, gij verschrikt mij met al den ophef dien gij maakt; zeg dat ik belet heb, dat ik hem niet zien wil, dat.....

- Neen, neen! laat zij dat niet zeggen, sprak VAN AELST zelf, die GEERTE op den voet was gevolgd en nu binnentrad, ‘want het ergste is toch al geschied, ik h e b u gestoord en gij h e b t m i j gezien..... al ware ook uw besluit genomen ter contrarie. Nu ik hier ben laat ik mij niet verdrijven voordat ik gezegd heb wat mij hierheen voert....’

Wees dan zoo goed dat maar ineens uit te spreken,

antwoordde MARIA op koelen misnoegden toon, zonder hem aan te zien, terwijl zij zich staande hield bij haren ezel, als om te kennen te geven, dat de audientie staandevoets moest afloopen.

Maar hij begreep het anders. Stoutmoedig was hij voortgestapt tot bij het kruisraam en liet zich neêrvallen op de bank die daarnevens stond, zeggende:

- Ik zal spreken, mejuffer, zoo haast wij alleen zullen zijn, en hij wierp een veelbeduidenden blik op GEERTJE, die hare meesteres aanzag, aarzelende wat te doen.

- Spreek gerust, meester VAN AELST, ik heb geene geheimen voor mijne kweekelinge.....

- Maar i k wel! en daar hetgeen ik heb meê te deelen allereerst mij zelven betreft, verlang ik gehoor onder vier oogen, antwoordde VAN AELST met zoo veel beslistheid, dat de schilderes GEERTJE wenkte te gaan. Toen dit geschied was, wendde MARIA zich tot den schilder en zeide alleen, zonder van houding te veranderen:

- Wil mij nu zeggen, meester VAN AELST, wat u herwaarts voert in zulke drift?

Eerst nu stond hij even op, nam zijn gepluimden hoed af, legde dien naast zich neêr, terwijl hij hervatte op zachten toon:

- Gij hebt wel veel haast, ik bid u neem wat geduld en laat mij een oogenblik adem scheppen; ik heb veel te zeggen, ik kom in één draf uit den Haag gereden.

- Is dit uwe rijkleeding? vroeg MARIA ietwat spotachtig. Zij had hem nu aangezien en zij vond het niet vreemd meer dat GEERTE over zijn kostelijk gewaad verbaasd was geweest.

Hij droeg een schitterend Fransch hofkostuum, met alle kanten, linten en strikken die er bij behoorden; hij had een ridderketen om den hals en den degen op zijde, droeg paarlkleurige zijden kousen en marokijnen schoenen, versierd met rozetten van rood satijn, waarin diamanten gespen flonkerden en een rijk geborduurd fluweelen manteltje hing hem naar de gewoonte der pronkers van het tijdperk maar even over den schouder.

Zijn uitzigt was echter niet in harmonie met dien feestelijken tooi; daar lag iets wilds en overspannens in zijne trekken, zijne zwarte oogen schitterden van zulken gloed, als MARIA nog nooit te voren in het oog van een man had getroffen, toen hij antwoordde:

- Eene rijkleeding, 't is een hofkostuum! ik heb niet gezegd dat ik te paard ben gekomen, ik deed den togt in de karos van den Franschen ambassadeur. Ik had zaken te 's Hage, ik had audientie bij de princes Roijaal, en ik moest mijnheer CHANUT spreken; ter zulker occasie kleedt men zich voegzaam, als men niet voor een armen sukkel wil gehouden worden wien de bedienden de deur wijzen....

- En uwe boodschap aan mij had zulke haast, dat gij zonder van kleederen te wisselen.....

- Mij hier aan uw huis liet afzetten - zoo is het, mishaagt u dit gewaad?

Met volle opregtheid kon MARIA daarop geen ‘neen’ zeggen, want GEERTJE had gelijk; het kleedde hem goed, zijne edele houding en slanke gestalte kwamen dus het voordeeligst uit. Maar de bijgedachten die haar nu eenmaal voor den geest zweefden, wekten haar mistrouwen en misnoegen

tegen alles vreemds wat zij in VAN AELST opmerkte, en zoo antwoordde zij alleen op koelen toon:

- Ik was dat andere gewoon en ik vind dat het meest passend.

- Als ik hier weêr kom zal ik dat andere dragen, sprak de schilder zacht en demoedig, en ging weêr zitten met zekere matheid, als ware hij werkelijk vermoeid.

- En daarbij, vervolgde MARIA, wat moediger nu hij kalmer scheen, met dat gezegde hofkostuum schijnt het wel dat gij de gebiedende taal en de vrijpostige manieren der groote heeren hebt aangenomen, en die..... verschoon de opmerking, maar die vleijen mij niet van mijns gelijken.....

- Dat vreeze ik wel, en toch..... ik..... ik ben niet bekwaam altijd mij zelven in te binden..... altijd dezelfde te zijn verbeterde hij, toen hij door haar koelen verwijtenden blik getroffen werd. Op mijn woord van eer, mejuffer, ik heb zoo lang mogelijk mijn best gedaan om..... mij aan u te vertoonen anders dan ik inderdaad ben.....

- Nobele opregtheid! sprak MARIA sarcastisch, die men bewonderen zou, ware ze niet dus hinkend achteraan gekomen! en is dit dan de boodschap, daarmeê ge nu zoo veel haast hebt?....

- Ja! juist, dit hoort er bij, viel hij in, ernstig ondanks hare ironie. Daarop zweeg hij even, haalde diep adem, en vervolgde: de zaak die ik bespreken wil, heeft de haast van het n ù o f n o o i t ; daarom toen het besluit bij mij gerijpt was, in den terugtogt naar Delft, moest ik het uitvoeren, zonder op bijomstandigheden te achten.

MARIA begon te gelooven dat het hem werkelijk ernst

was met hetgeen hij haar wilde mededeelen; maar het vooroordeel dat zij met alle regt tegen den spreker had opgevat, zette haar aan om die ernst als scherts op te vatten, en daarom sprak zij los weg:

- Dit onderhoud dreigt van langen duur te worden.... Alzoo..... houd mij ten goede, dat ik inmiddels mijn werk hervat.....

- Zoo als gij wilt, antwoordde hij droogjes; maar op een gansch anderen toon ving hij aan:

- Het is nu ruim veertien dagen geleden, dat ik u voor 't laatst bezocht, herinnert gij het u?

- Ik weet niet regt meer..... het kan wel zijn..... hernam MARIA in eenige verwarring, ik..... heb in dien tijd gewerkt en.....

- En slecht gewerkt ook, viel hij in, ziende dat zij met onvaste hand eenige penseelstreken waagde om zich eene houding te geven.

- Vindt gij? vroeg zij, zich de lippen bijtende, want zij voelde dat het waarheid was.

- Wel zeker! riep hij opstaande, zijn dàt bloemen voor MARIA VAN OOSTERWIJK! 't is of ze aan den achtergrond zijn geplakt, ze komen niet uit! Leg wat kracht op die bladen, zie! dùs.

Al sprekende had hij MARIA palet en penseelen ontnomen, sloeg met eene bevallige beweging zijne kanten manchetten binnenwaarts en volbragt de voorgestelde verandering. En die vaas dan! die ineen zakt! hoe zwaar en toch niet degelijk; geef wat toon aan dien voorgrond, zet wat licht daar achter, dan komt er ruimte.

- Gij hebt gelijk..... ik dank u. Laat mij beproeven of ik die verandering kan maken, sprak zij met neêrgeslagen blik, en kleurende onder een gevoel van beschaming, daar zij inzag dat hij inderdaad grooter dank van haar had verdiend, dan zij op dien oogenblik genegen was hem te betuigen.

- Neen! dat zullen we later doen, het zou nu te veel tijd nemen, sprak hij, penseel en palet ter zijde leggende, wil mij nu aanhooren met geduld en zonder bitterheid. Belooft gij mij dat? En hij nam hare hand die zij terugtrok; maar toch zij knikte toestemmend, hij ging weêr zitten, en hernam: Ik zeide u dan dat ik volle veertien dagen heb doorgeleefd zonder u te zien, doch het was niet zonder veel aan u te denken, noch zonder den wensch u te bezoeken, maar..... omdat ik in strijd was h o e ik zou terugkeeren, en daar ik het hierover niet eens kon worden met mij zelven, wist ik niet of ik wel immer weêr terug zou komen.....

MARIA haalde even de schouders op, eene beweging die hij uitlegde door te zeggen: Gij wilt mij te kennen geven dat het u niet veel zou kunnen schelen, en, 't is zeer mogelijk dat dit u ernst is..... juist daarom, juist omdat ik deze onverschilligheid vreesde heb ik dus lang geaarzeld.....

- En wat heeft u nu over die weifeling heengezet? vroeg MARIA.

- De onweêrstaanbare drang des harten dreef mij aan om een eind te maken aan de kwellingen der onzekerheid die mij gansch geen ruste lieten.....

- Zelfs niet tot den arbeid, viel MARIA in, niet zonder

ironie, en 't is dan zeker daarom dat gij verstrooijingen hebt gezocht die u dagen bij dagen buiten uwe werkplaats hielden, eindigde zij met een blik van verwijt.

- Hoe weet g i j dit? vroeg hij, meer verrast dan verstoord.

- Heb ik waarheid gezegd àl of niet? was hare wedervraag.

- Alzoo word ik bespied! riep hij, wel wat onaangenaam getroffen.

- Gij weet toch zelf wel, meester VAN AELST, dat in eene stad als de onze de belangstelling zeer bijzonder moet gevestigd zijn op een konstenaar van uwe vermaardheid, en dat bijgevolg alles wat een zulke doet, of ook n i e t d o e t de aandacht trekt.

- Ja, die overlastige opmerkzaamheid is mij maar al te wel bekend, sprak de schilder half zuchtend doch met den glimlach der gevleide ijdelheid. Welnu, men heeft u de waarheid overgebragt, ik heb niet gewerkt in volle veertien dagen.

- Voegt het wel dat een konstenaar van uwe abelheid zich dus aan ledigheid toegeeft en in ijdele vermaken dompelt?.....

- Ik weet niet of het voegt, maar ik weet dat ik afleiding noodig had.

- Wist gij die niet te vinden dan in den roes van zingenot en onder jolige bentgenooten?.....

- Waar anders kon ik die zoeken, bij mijn dooven oom, bij mijne suffende moeder, bij mijn vader die onder zijne akten zwoegt?

- Hebt gij dan niet een degelijken en betrouwbaren vriend, aan wien gij kondet uitstorten wat u belast en ontrust? vroeg MARIA met eenige meêwarigheid, maar toch nog altijd wat ontstemd en wantrouwend.

- Neen, een zoodanigen vriend heb ik niet; maar ik zoek dien ook niet. Ik zou uit den mond van een man geene weêrspraak kunnen hooren, geene berisping willen verdragen, geen dusgenaamden goeden raad aannemen, daarmeê diergelijke ernsthafte personen gul zijn, mits ze verschoond blijven zich zelv' exempel te stellen. Neen, voorwaar, ik zoek geen vriend, ik zoek eene vriendin, die ik kan achten en vertrouwen, wier zoet vermaan ingang zou vinden in mijn gemoed, en die mij liefde en trouwe zou willen schenken, in ruiling.....

MARIA liet hem niet voortgaan; met zenuwachtige levendigheid en met een halfluid lachje dat wat gedwongen spotachtig klonk, viel zij in:

- Wel, meester VAN AELST! eene zulke moet voor u al heel ligt te vinden zijn, naar de luiden spreken zijt gij wel gezien bij de jofferschap.....

- Al zag de halve vrouwenwereld mij naar de oogen, dat zou me niets baten, zoo de eenige onder die allen wier liefde mij noodig is, mij haar harte onthield! riep VAN AELST stoutmoedig, en opstaande boog hij met bevallige galanterie de knie, en vervolgde hartstogtelijk: die eenige zijt gij, MARIA! mij dunkt gij moest het alreede geraden hebben.

Een gloed vloog MARIA over het gelaat, maar die vervangen werd door doodelijke bleekheid; hare oogen schitterden, doch het was niet van eene zachte voldoening, het was

eene tinteling van toorn en ergernis; zij stond op en week terug met eene fiere houding, en het was met eene stem die zij koel en streng trachtte te doen klinken, dat zij antwoordde: Neen, meester VAN AELST! in trouwe daar heb ik niets van geraden, ik heb veeleer oorzaak om te gelooven dat uwe genegenheden overal elders zwervende waren....

- Nergens elders dan hier..... Ik wil het u bezweren met duizend eeden, daar is voor mij geen ruste, geen luste meer zonder u, het is teêre minne, het is vurige hartstogt die mij voor u bezielt, en die hare verhooring eischt en zonder welke het leven mij niets meer zijn zal dan een ondragelijke last, zonder welke ik in rouwe en wanhoop zal wegzinken!

En hij trachtte hare hand te bemagtigen, zij trok die terug en sprak met nog meer koele strengheid dan te voren:

- Eilieve wil doch opstaan, meester VAN AELST! deze woeste en hartstogtelijke uitingen vernederen u, en ik.... voele er mij noch door gevleid, noch door bewogen. Wees zeker, dat ik met zulke nabootsing van uitheemsche galanterie gansch niet gediend ben.

Hij stond nu op, pijnlijk getroffen en bleek van ergernis en teleurstelling, nadat de hartstogt zijn gelaat in gloed had gezet. Toch klonk zijne stem droevig en smeekend, maar niet toornig, toen hij hernam: zeg niet dat gij mij verhooring weigert voor altijd, gij zoudt mij daarmeê meer schade doen dan gij nù gissen kunt, en u zelve daarnevens..... gij hebt beloofd mij aan te hooren zonder ongeduld, gij hebt mij niet aangehoord tot den einde, wil nòg weêr luisteren.....

- Ik zal luisteren, mits gij mij niet dwingt ijdele minnekout aan te hooren; noch u zelven verpijnt om de tale van den hartstogt te spreken, de eene als de andere kunt gij overal elders beter besteden! hernam MARIA, zelve verwonderd over de zonderlinge kalmte die haar vermeesterde naarmate hij zich meer en meer door hartstogtelijkheid liet vervoeren. En toch was de oorzaak daarvan wel uit te vinden. Daar was in dit alles iets vreemds, iets heftigs, iets schrils, dat geheel in disharmonie was met hare stille, zedige, echt vrouwelijke natuur, en de toonen van dien onstuimigen hartstogt troffen het fijne gehoor der kuische jonkvrouw eer als een wanklank waarvan zij opschrikte, dan als de wegslepende muziek die haar verlokken zou om de waakzaamheid over zich zelve te vergeten. Daarbij, zij kon geen volkomen geloof hechten aan de waarheid van deze betuigingen, en..... waren ze n i e t echt, dan moesten ze te meer afkeer en minachting wekken voor hem die ze uitsprak, naarmate ze te liefelijker klonken.

Hij scheen te raden wat er bij haar omging, want hij antwoordde met een diepen zucht: Ik zie 't u aan, gij mistrouwt mijne opregtheid! Daarop liet hij moedeloos het hoofd in de handen zinken als onmagtig onder zulke verdenking zijne zaak te bepleiten.

- Mij dacht, er bestond reden tot zulk mistrouwen, hernam MARIA zachter, maar toch op den toon van ernstig verwijt. Gij hebt mij daareven zelf gezegd dat gij u bij mij anders hebt voorgedaan dan gij eigenlijk waart. Ik vermoedde zoo iets, hoorende welk een gansch verschillende personaadje gij speelt in de wereld dan die gij hier zijt

komen vertoonen in mijne schilderkamer. Nu komt gij hier terug na eene korte afwezendheid, om de houding aan te nemen van een verliefde, waartoe moet dat dienen? en hoe kunt gij wachten dat ik geloof zal geven aan de waarwoordigheid van iemand, die het valsche en het ware weet aan te doen en af te leggen als een kleed dat hem gelijkelijk past.

- Ik moet het u toestemmen, gij kunt mij geen geloof geven, tenzij de volle waarheid dus krachtiglijk voor mij spreke dat gij haar aannemen moet. Zoo aanhoor dan de volle waarheid, al kost zij mij nog zoo veel, al komt zij mij te staan op uw haat, op uwe minachting.

Allereerst moet ik u belijden, dat men er in geslaagd was, hetzij onwillens of met opzet, om in mij iets tegen u te verwekken dat ik niet anders noemen kan, dan naijver..... afgunst, ergernis zelfs en die geheime benijding die de pijnlijke schatting is welke men gedrongen is te brengen aan zekere eigenschappen en deugden die anderen bezitten en die wij zelf missen, of..... verachteloozen.

Deze strijdige gevoelens jegens u hielden mij terug uwe bekendschap te zoeken, ondanks mijn verlangen, mijne nieuwsgierigheid moest ik het noemen, om de konstenares te zien, van wie mij gezegd werd, dat zij mijn genre beoefende met groot talent en op eene gansch eigenaardige manier, en maakten dat ik mij hardnekkig verweerde tegen het dringen mijner vrienden dat ik u zou gaan bezoeken. Toch was het gezegd dat ik als tot u heengedreven zou worden, en..... Lacy! niet uit het beste beginsel. Terwijl ik in deze mij zelven gansch ongewone dispositie dispositie

verkeerde, wilde het geval dat ik eene ontmoeting had met uw dienstmeisje.....

- Met mijne leerlinge, verbeterde MARIA.

- Juist, uwe leerlinge, hervatte VAN AELST volgzaam. Het was een aardig gezigtje, een aardig praatstertje, eene aankomende konstgenoote, in één woord, alles wat mij voor dat oogenblik aantrok, en tot eene onschuldige galanterie besluiten deed eer ik er verder over had nagedacht - gij herinnert u het voorgevallene met zekere rozen.

- Maar al te goed, antwoordde MARIA, terwijl een blos haar over 't voorhoofd vloog, ik was verontwaardigd over de vrijheid die gij u veroorloofd hadt met dat jonge meisje en.....

- Achttet u beleedigd dat ik die vermetelheid kroonde met een geschenk aan de meesteres! dus straftet gij dat met eene harde afwijzing.....

- Van een ander had ik mogelijk de zaak niet zoo hoog opgenomen, maar het gerucht van uwe losse en overmoedige gedragingen jegens vrouwen had mij tegen u ingenomen, op zulke wijze dat ik mij gekwetst en verbitterd voelde en vermetele indringendheid achtte, waar ik zonder dat welligt niets dan vriendschappelijke toenadering had gezien.

- Nu ik u heb leeren kennen en waarderen, begrijp ik dat gij aldus zien en handelen moest, maar toen kende ik u niet dan uit de voorstellingen mijner kunstbroeders en ik op mijne beurt voelde mij zonderlinge zeer gekrenkt door uwe handelwijze op zulke manier dat ik vastelijk besloot mij daarover te wreken. Ik kon mij niet onthouden

mijne grieven lucht te geven onder de bentgenooten, die mij te meer kwelden en aanhitsten en zeiden dat het goed gedaan was van u en dat ik nu gansch geene hope zou hebben u immermeer te naderen..... dat prikkelde mij om hun het tegendeel te bewijzen. ‘Eer we een week verder zijn, zal ik mijne intrede hebben in haar huis, in hare werkkamer,’ verzekerde ik met roekelooze stoutheid.

Sommigen lachten ongeloovig, anderen vertrouwden op mijne behendigheid, maar voegden mij toe, dat ik dus doende een groot gevaar tegen liep: het gevaar om verliefd te raken..... op de fiere, preutsche schilderes die..... toch niets van mij zou willen weten sinds het bekend was dat zij zich te goed achtte voor iederen man.

- Ah zoo! legt men het dus uit, viel MARIA in, dat ik mijne vrijheid wil behouden.

- Ik geloofde deze aantijging niet, hervatte VAN AELST, ik stelde als zeer mogelijk dat het gevaar voor mij bestond, daar ik mij niet onkwetsbaar wist tegen Cupido's pijlen, maar..... zal ik alles zeggen, wilt gij het ergste hooren?

- Ook het ergste! sprak MARIA besloten, mij dunkt, gij hebt te veel gezegd om het verdere te zwijgen. Het lust mij nu te verstaan met hoe zottelijke propoosten geest- en konstrijke mannen hun tijd spillen.

- Nu dan! aanhoor met verschooning, met verzoenlijkheid! Ik zwoer mijne dure eeden dat ik..... niet alleen dat gedreigde gevaar zoude loopen, dat gij, gij zelve er een deel aan zoudt hebben, dat ik uw hart zou winnen, niet om er het mijne voor te ruilen; maar, om er meê te spelen, en dus mijne wraak, mijne zoete wraak te nemen.

- Nobele wrake! waardige onderneming! viel MARIA uit.

- Die harder gestraft werd dan gij kunt medevoelen, betuigde VAN AELST met een diepen zucht. De konstbroeders lachten mij uit, noemden zulk beginnen onzinnig, aanziende wie gij waart, niet enkel zedig en vroom maar ook schrander en kloek; ik daarentegen beweerde juist dat die overwinning mij het meest aanlokte die niet ligtelijk kon behaald worden, in één woord, hij eindigde met eene afspraak,..... eene weddingschap..... die ik aanging, en die mij tot een punt van eer maakte om des anderen daags koel en nuchter te gaan ondernemen, wat mij alleen als zwevende voorstelling door het brein was gegaan in eene ure van wilde opgewondenheid, omdat ik de onvoorzigtigheid had gehad mijne fantasiën aan anderen te openbaren.

- Belangt die weddingschap eene groote som? vroeg MARIA met snijdende koelheid.

- O! al had er de opbrengst van tien jaren arbeids aan gehangen, ik zou die verloren hebben gegeven reeds na het eerste uur van ons zamenzijn! riep VAN AELST hartstogtelijk. Gij begrijpt nu, waarom ik tot u kwam als onder eene vermomming, ik rekende er op dat het karakter van den stillen bescheiden jonkman het beste genade zou vinden in uw oog.....

- Ja, maar ik begrijp niet, waarom gij dat masker nu zoo plotseling hebt afgeworpen, of ja..... zòò zal het zijn, die plompe liefdesverklaring van daareven was zeker de laatste meer krasse dan welberaden poging, om de weddingschap stormenderhand te winnen....?

- Kwalijk beraden was zij, hernam VAN AELST op droeven ernstigen toon, ik voele het nu, maar, zoo welgemeend als onvoorzigtig. Lacij! de hartstogt overlegt niet. Toen ik nog berekenen kon wist ik u te behagen, nu, waar 't gevoel mij te magtig is geworden, waar ik de inspraak van 't oogenblik volge, nu weet ik alleen eerlijk en waar te zijn, nu wete ik ook, dat ik niet anders kan dan u mishagen.

- Niets mishaagt mij zoozeer, niets wekt zoozeer mijne minachting als valsche opwinding en schijn van waarheid, zonder het wezen, sprak MARIA, maar de toon waarop zij die verzekering gaf, bewees dat zij dit niet zeide te zijner bemoediging, maar veeleer als eene waarschuwing dat zij ook nu op misleiding verdacht was.

- Wees er zeker van dat ik in zuivere opregtheid spreke en laat me vervolgen. Niet zoo haast gevoelde ik dat gij een indruk op mij hadt gemaakt zooals nooit te voren eenige andere vrouwe, of de onrust begon mij te kwellen, dat ik met een verleden als het mijne, met een vooroordeel dat gij tegen mij moest hebben opgevat, na al wat er van mij wordt verteld en nog daarbij wordt toegedicht, dat i k het niet zijn zou die ooit uw harte zou kunnen winnen. Al is 't ook, dat ik niet kon gelooven noch het nù geloove dat gij uit onnatuurlijken haat tegen het andere geslacht uw harte wilt vrij houden?

De laatste woorden waren ingerigt als eene vraag, en de spreker zweeg voor eene wijle als wachtte hij antwoord. MARIA zelve verstond het dus.

- Wie zou ik zijn, om de gansche helft der menschheid

te haten! alleen, om het harte te geven anders dan uit christelijke liefde, zou mijne allereerste voorwaarde zijn dat ik kon achten.....

- Dat heb ik voorgevoeld, en ik weet maar al te goed dat ik op uwe achting nog geene aanspraak kan maken. Dit was juist wat mij in zoo zwaren tweestrijd bragt met mij zelven. Blijven voortgaan met te schijnen wat ik niet was..... ik kon het niet, ik wilde het ook niet. Opregt zijn en mij zelven toonen zoo als ik het nù doe door wanhoops uiterste daartoe gedreven, daartoe kon ik nog niet besluiten voordat mijne kwale haar toppunt had bereikt. Dus ving ik aan u te mijden en..... zocht in verstrooijingen den ontvangen indruk te verdrijven. Nu eens woest, dan eens radeloos dof en neêrslagtig, heb ik deze veertien dagen doorgebragt. Nu eens bij mijne bentgenooten toevlugt zoekende, dan weêr hen ontvliedende als het verderf. Gisteren kwam ik tot een besluit: ik wilde Delft verlaten, Holland verlaten, en mijne omzwervinge buiten 's lands hervatten. Ik moest daartoe den Franschen gezant mijnheer CHANUT spreken, ik had eene schilderij af te leveren aan de Prinses, dit voerde mij dezen morgen naar den Haag.

In het terugrijden overviel mij de onweêrstaanbare lust om u weêr te zien, om u vaarwel te zeggen, sinds er van blijven voor mij geene sprake kon zijn..... daar kwam al mijmerend de wensch bij mij op dat ik w a r e zoo als ik mij het eerst aan u had voorgedaan, en daar was het of het mij ingegeven werd dat ik nòg kon worden wat ik niet was.

Ik ben zes-en-twintig jaar oud, dat is nog de leeftijd

waarop men kan stilstaan en omkeeren als men het verkeerde pad heeft gekozen. En, zoó w a s bij mij het besluit gerijpt om een ander mensch te worden, een zulke als.... uwe achting zou kunnen winnen..... Wat zegt gij daartoe?

- Dat het pogen altijd prijsselijk is, en dat het altijd kan beproefd worden.

- Maar gij moet mij helpen, gij, anders begin ik niet eens; uw raad, uw voorlichting, uw steun, uw aanmoediging, wilt gij mij die verleenen, belooft gij mij uwen bijstand?

MARIA had opmerkzaam geluisterd en onder wisselende indrukken die zich op haar sprekend gelaat, haars ondanks, afteekenden. Hare koele stugge houding, bewijs van haar misnoegen en wantrouwen, werd langzamerhand verzacht en meer deelnemend.

Blijkbaar was zij niet langer op hare hoede tegen de gewaarwordingen die zij onderging, zij werd onrustig en nadenkend, en hare trekken verloren iets van die strenge fierheid die zij had aangenomen om de vermetelheid van den jongman af te schrikken; nu hield zij hare klare schrandere oogen met onwrikbare vastheid op VAN AELST gerigt, als wilde zij de innigste gedachten der ziel uit de zijnen lezen.

- Indien het u ernst is met dien wensch zou ik mijne conditiën stellen..... ving zij aan na eene pauze.

- Dat wil zeggen! viel hij in met eene verrassing even blij als groot - dat gij mij hoop geeft.....

- De vraag was meene ik van een ander leven te leiden voor u, niet van 't geen gij te wachten zoudt hebben van mij.....

- Maar hoe wilt gij dat ik mij aangrijpe tot zulk be-

sluit zonder den zoeten prikkel der hope..... der..... liefde..... voegde hij er zachter bij.

- Gij neemt eene snelle vaart, meester VAN AELST, en die vrij verder gaat dan mijne intentie kan zijn..... er was hier meene ik sprake van mijne achting en vriendschap, gij zijt gezind daarnaar te staan door het afleggen van kwade gewoonten en slechte zeden..... eigenlijk zou het moeten zijn door..... vernieuwing des harten, maar in een geval als het uwe is 't zaak met het ligtste te beginnen, met het uiterlijk leven, mogelijk, God helpende, volgt daarna of daarnevens ook wat diepers en beters.....

- Al goed! juffer MARIA! viel VAN AELST in, ik wil u beloven voor dat alles mijn best te doen; maar eilieve! laat ons niet met woorden spelen, mij is het ernst met de belofte, maar wij moeten het eens zijn over de toezegging.... En nu, komt het mij voor, dat, waar een jonkman vrijgezel zijnde, verlof krijgt om in betrekking te treden tot eene juffer van gelijken leeftijd en stand, er dan in die toestemming besloten ligt de kans dat hij hare liefde zal verwerven en de vrijheid van te dingen naar hare hand..... verstaat gij nu dit alles, dit zelfde onder de termen ‘vriendschap en achting’ dan..... dan heb ik er vrede meê.

- Meester VAN AELST, de termen die ik gebruikt heb beteekenen wat men gemeenlijk daaronder verstaat, niets minder ook niets meer. Kunnen deze niet voor u volstaan, zoo is het zaak het verbond tusschen ons niet aan te gaan. Ik moet u ernstelijk ontraden naar mijne hand te dingen, daar ik niet voornemens ben te hijliken..... ik meende dat mijn besluit op dat punt u reeds bekend was.

- Het is waar..... van hooren zeggen, maar toch.... ik dacht, ik hoopte..... dat zulk besluit op een leeftijd als den uwen wel niet onherroepelijk zou zijn.....

- Op een leeftijd als den mijnen kan men doorleefd hebben wat een plan voor het gansche leven vaststelt, hernam zij zacht maar ernstig.

- Gij kunt bemind hebben! gij kunt ervaringen gehad hebben die u zulk voornemen ingaven..... ik wil het gelooven, MARIA! sprak hij met gevoel; maar toch geloof hierin een man die u in wereld- in menschenkennis vooruit is, er komen omstandigheden voor waarop wij niet hadden gerekend, er treden personen in onzen weg die wij niet konden voorzien..... en die bekwaam zijn ons in vaster besluit te schokken dan de stille gelofte van een vrouwehart. Ik bewere niet, MARIA! dat i k de persoon zal zijn, wien 't gegeven wordt u van zulk onvrouwelijk levensplan af te keeren; maar toch ontzeg mij niet de vrijheid naar die zege te staan, ontzeg me niet de vrijheid naar uwe liefde te dingen, of..... gij maakt mij in dezen zelfden stond diep rampzalig, of gij breekt in mij af alle goede voornemens die ik met het oog op die hope alreede had gevat.

- Gij onderstelt in anderen de wankelbaarheid die gij bij u zelven kent..... verweet hem MARIA, maar het verwijt klonk niet bits en scherp als te voren, daar was mildheid in den toon, daar was aarzeling in hare houding, die hem niet ontging en waarvan hij partij trok om nog te hervatten:

- O! geef mij nù nog geen antwoord, dat onherroepelijk zou zijn, geen antwoord als aan dien WILLEM VAN AELST,

dien gij nog in mij ziet. Wacht af wat er van mij worden zal met die hope die gij mij schenken zult, en sta mij toe u inmiddels in allen eerbied mijne hulde te brengen, totdat de tijd zal gekomen zijn uwer beslissing.

Al sprekend had hij beide hare handen tusschen de zijne gevat die hij nu smeekend ophief. MARIA, luisterende naar zijne zachte vleijende stem, die niet geheel hare uitwerking miste, had naauwelijks acht geslagen op die verovering; toen zij er de bewustheid van kreeg, trachtte zij zich te verzetten tegen dat zacht geweld.

Voordat het haar was gelukt had hij moed gevat om de grootere vrijheid te nemen de fijne vingertoppen te kussen; maar die stoutheid werd snel en wreed gestraft. MARIA rukte met drift hare handen los en sprak met een nadruk die van diep misnoegen scheen te getuigen: 'Geen mingekoos, geen minnekout tusschen u en mij, meester VAN AELST, voòr wij werkelijk tot deze beslissing zijn gekomen, voòr zij u gunstig is, en dat zal nimmer zijn, nimmer, wees er zeker van, zoo ik bij u den toeleg zie om mijn gevoel te schokken en mijne rust te verstoren! En nu ga! ga! want gij hebt mij al meer tijd geroofd, dan ik gewoon ben aan mijne beste vrienden te schenken!

- Is dit een afscheid? vroeg hij getroffen.

Zij knikte tot eenig antwoord.

- Word ik zóó weggezonden! sprak hij met droef verwijt. En onze overeenkomst? en uwe voorwaarden?

- Dat later! antwoordde zij met zigtbaar ongeduld.

- Zoo mag ik toch weêrkomen! sprak hij verrast en met een glans van blijdschap op het gelaat.

- Morgen! was het laconieke antwoord.

- Wanneer morgen....? ik kwam niet gaarne ongelegen.

- Op ditzelfde uur, maar ga nu! want ik zou u kunnen haten, omdat gij er in geslaagd zijt, mij, ongelijk te maken aan mij zelve.

Nu gehoorzaamde hij, zoo schielijk als zij het kon wenschen, en ging uiterlijk mismoedig en verslagen, innerlijk verblijd en met zegepraal.

- En werkelijk, de bekentenis MARIA ontvallen in haar verlangen om van hem ontslagen te zijn, dat het hem gelukt was haar ongelijk te maken aan zich zelve, was een bewijs dat zij eene waarheid uitsprak, die zij in eene ure van kalm beraad zeker liefst zou hebben teruggehouden. En voor een man als VAN AELST waren die uitingen van misnoegen, die klagten van verstoorde rust, die dreiging van te kunnen haten, als zoo vele wenken dat hij het groote voordeel behaald had, van zulken indruk te hebben gemaakt, die hem zijn naderenden triomf op haar verzekerde. Zij dreef hem nù weg, maar..... hij mogt weêrkomen, en..... hij kende immers de vrouwen..... ja hij kende de vrouwen, althans d i e vrouwen waarmede hij gewoon was zijn luchtig spel te spelen; maar, deze vrouw, de vrouw waarmeê het hem nu ernst was, kende hij niet, daarom trof hem des anderen daags eene teleurstelling zoo als hem wel nooit getroffen had, toen hij MARIA VAN OOSTERWIJK weder vond, niet, zoo als hij gewacht had in eene stemming, die de weêrklank was van de indrukken die hij hoopte dat zij ontvangen had en die hij nu uit alle

magt meende te versterken, of wel schuchter, teruggetrokken, als kampende met zich zelve en tegen hem; maar rustig, vertrouwelijk, met zekere gulle voorkomendheid, hem tegemoet tredende, en hem verrassende met eene vraag waarop hij wel niet had kunnen verdacht zijn.

- Eilieve, zeg me, meester WILLEM, welke zijn uwe gewoonlijke werkuren?

De glimlach van stille zelfvoldoening waarmeê VAN AELST was binnengetreden, veranderde in een trek van pijnlijke bevreemding bij eene vraag, die hem zoo onpassend scheen op dat oogenblik.

- Mijne werkuren! herhaalde hij als om zich te vergewissen dat hij niet misverstaan had; om de waarheid te zeggen, ik heb zoo geene vastgestelde uren voor mijn werk. Ik volg daarin mijne luim en dispositie. Is deze laatste gunstig, dan werk ik door tot de duisternis mij dwingt het palet neêr te leggen; is de regte lust er niet, dan zoek ik de buitenlucht, de kaats- en kegelbaan, of het gezelschap mijner kunstvrienden..... doch..... verschoon mij, waartoe deze vraag..... op dit oogenblik klinkt zij mij wat zonderling..... Ik kwam bescheid halen op mijn eerbiedig aanzoek van gisteren; ik hoopte ons gesprek, gisteren zoo wreedelijk door u gestoord, nu te mogen vervolgen.

- Maar deze vraag volgt als van zelve uit dat gesprek! hernam MARIA, even glimlagchende over zijne voortdurende verbazing, 't is juist het regte punt van waar wij het thans weêr moeten opvatten.....

- Ik belijde dat ik uwe meening niet doorzie, viel hij in met wat ongeduld en wrong zijn fluweelen schildersmuts

ineen om zich in deze verlegenheid eene houding te geven.

- Wel ik had beter gedachte van uwe scherpzinnigheid, hervatte MARIA ietwat spotachtig, mijne redenering neemt toch gansch geen hooge vlugt. Aanmerk dat gij van mijne toezegging om, onder zekere conditiën, u tot vriendinne te strekken, partij hebt getrokken, als ware daaronder begrepen de aanspraak die gij zoudt hebben op mijne hand..... voor 't geval dat gij mijne voorwaarden wel eerlijk hadt vervuld..... was dit niet uwe intentie of..... heb ik misverstaan?

- Zeer zeker was het die! antwoordde hij met levendigheid, en wilde er meer bijvoegen, maar zij liet hem niet voortgaan.

- Ik had het niet aldus bedoeld, ik had een kalm en simpel vriendschapsverbond op het oog, maar nu gij het dus verstaat, wil ik daarin genoegen nemen.....

- MARIA! riep hij in eene verrukking, die zij niet weinig bekoelde door lagchende te zeggen: Gemak, meester WILLEM, we zijn daàr nog niet. Sinds er dan..... al is 't nog zoo in de verte, van een hijlik sprake is, begrijpt gij wel dat eene juffer van mijn leeftijd, die gewoon is op hare eigene zaken toe te zien en hare eigene belangen te regelen, weten wil hoe de man die hare hand vraagt zich toelegt op zijn werk, of hij daarin getrouw is en ijverig op zulke wijze, dat hare toekomst met de zijne wel is verzekerd.

VAN AELST staarde haar aan terwijl zij sprak, met oogen wijd geopend van verbazing. Hij was geschokt niet slechts, maar geërgerd, dat de kunstenares, de jeugdige vrouw zich dus belangzuchtig en berekenend toonen kon bij een on-

derhoud, waarin hij alle berekening had willen verzaken, om alleen de taal van den hartstogt te spreken, en..... ook daarop een antwoord te verkrijgen; toch moest hij zelf nu het eerst antwoorden en wel op die zonderling prozaïsche vraag. Ook sprak er ontnuchtering en zelfs wat ironie uit hetgene hij haar toevoegde:

- Gij vreest dat ik bij ongeregeld werken niet in het onderhoud van de huishouding zal kunnen voorzien? Wees zonder zorge! Ik ben wel niet met een geldzak om den hals geboren zooals de rijkelui's kinderen, maar toch..... mijne ouders zijn in goeden doen en ik..... ben hun eenige zoon. Ik ben daarbij de erfgenaam van mijn oom, die zich door zijne kunst een redelijk vermogen heeft verworven, en ik zelf heb in het buitenland vrij goede zaken gedaan; het een bij het ander genomen zou ik van heden afaan kunnen leven zonder een penseel in de verw te doopen..... Zoo gij besluiten kunt mijne vrouw te worden, zult gij naar 't u belieft voor de kunst leven of al uw tijd aan de huiszorge wijden; maar ons brood zullen wij hebben in de ruimte, al verkocht ik geen enkele schilderij.....

- Dàt waarop ik doelde, hernam MARIA ernstig, is geenszins de winste in geld, maar de groote winste in orde en zedelijkheid, die zamenhangt met geregelden arbeid. Zonder die beiden is er geen huisselijke vrede en geen blijdschap, en 't is op dit alles te zamen dat een vrijster moet achten in den man wien zij haar levensgeluk toevertrouwt, het is aan deze dat ik u wilde gewend zien in uw eigen belang.

- In trouwe! nu vat ik uwe meening, hernam hij glimlagchend en met verhelderd gelaat, maar wat doet het er

toe of de ure eene vroege zij of eene latere, mits men ijverig werkt en bovenal goed.....

- Ik hecht aan den gezetten tijd, zonderling voor u, hernam MARIA met zekeren nadruk. Wie zich ten vasten wet stelt 's morgens om zeven ure met den arbeid aan te vangen.....

- Te zeven ure! palsambleu! verschoon het Françoische stopwoord, maar uw ongehoorde eisch doet mij dus uitvallen. Te zeven ure! gij moet weten, melieve, dat er nachten zijn waarop ik eerst om dien tijd slapen ga.....

- Dat vermoedde ik, hernam MARIA met een fijn glimlachje, en zoo gij mij hadt laten uitspreken zou ik er bijgevoegd hebben: wie zich ten vasten wet stelt te zeven ure met den arbeid aan te vangen, zal wis den nacht niet overbrengen in woeste vermaken of drinkgelagen, die ziel en ligchaam beiden tot schade zijn.....

- Dat 's een schrandere vond, juffer MARIA, zeer schrander, ik erken het! sprak VAN AELST wat gedwongen en met een diepen zucht, maar..... in opregtheid..... ik geloof niet dat ik mij aan zulken regel zou kunnen binden.

- En meester VAN AELST heeft mij gisteren, zoo hij beweerde in volle ernst en met vele dure verzekeringen verklaard, dat hij een ander mensch wilde worden, - hoe zal men zulke wenschelijke omkeering aanvangen zoo 't niet zij met zekeren vasten voegelijken leefregel.....?

- Maar deze hier strijdt met al mijne gewoonten, riep hij zich verwerend, ofschoon hij voelde dat hij vastraakte in het net door de schalksche MARIA hem gespreid.

- Als uwe gew oonten in strijd zijn met dit goede voor schrift, is 't aan u om ze te veranderen.....

- Een voorschrift, herhaalde hij met zaâmgetrokken wenkbraauwen, dùs spreekt een medicijnmeester!

- En gij wildet de patiënt zijn aan wien ik mijne zorgen zou besteden, was meene ik uw verzoek? Welnu! het is toegestaan..... maar mijn raad moet worden opgevolgd. Met andere woorden en zonder beeldspraak: dat wat u zoò vreemd, zoò ongehoord schijnt is m i j n e v o o r w a a r d e , de voorwaarde die ik wil nagekomen zien, aleer..... ik u schenke wat gij van mij hebt gevraagd. Zoo datgene wat gij mij gisteren hebt betuigd, u ernst is geweest, zult gij mij toch die ernst wel willen bewijzen door wat anders dan..... woorden, door degelijke daden, niet waar?

- Voorzeker wil ik dat, maar.....

- En verwonderen zal het u toch niet dat ik, die uit uw eigen mond heb vernomen hoe gij in woord en daad beide, misleiding jegens mij hebt gepleegd, nu met der daad proeven van uwe opregtheid verlange.....

- Neen..... dat verwondert mij niet, dat is zelfs uw regt, ik erkenne het, alleen wees edelmoedig, zij de proeve zwaar, doch rek den proeftijd niet te lang.....

- Alleen een enkel proefjaar!

- Een geheel jaar lang! riep hij ontzet.

- Een enkel jaar! is dat te veel, met het oog op de winste die er uit volgen moet? vroeg zij, hem aanziende met een veel beduidenden blik.

- Neen! neen! gij hebt gelijk, het zij dan een vol proefjaar.....

- Waarin gij elken dag van des morgens..... willen wij stellen zeven uur? tot aan het noenmaal te twaal-

ven..... in uwe schilderkamer zult zijn..... werkende.

- Geregeld in mijne werkkamer te zijn op die uren zou ik kunnen beloven, alleen..... dat ik er even getrouw zal zitten schilderen neem ik niet aan..... de dichters zeggen dat men de zanggodin niet dwingen kan, even zoo is 't met de muze der schilderkunst; gij spreekt van die oefening of 't fabriekwerk ware, en gij weet toch bij u zelve.....

- Dat de konste dikmaals beter gediend wordt door de inspanning der vlijt, door de volharding die den kamp met onlust en hindernis onderneemt en daarin overwint, dan door geniale leêglooperij, die niet zelden op verlies van alle krachten en gaven te staan komt. Denk aan het devies van onzen vermaarden DIRCK GRASWINCKEL: N i e m a n d is d o o r l u i h e i d o n s t e r f e l i j k g e w o r d e n. Ik wensche voor u den vollen roem der konste, de onsterfelijkheid, dies moet ik u aanbevelen te heerschen over den geest der traagheid, niet daaraan toe te geven. Is 't u gansch ondoenlijk te schilderen, zoo kunt gij toch lezen of schrijven, of u wijden aan zulke oefening die strekt tot opleiding en versiering van den geest..... In 't eind..... gij weet nu welke beteekenis ik er aan hechten zou, als die rijke morgenuren door u werden gewijd aan den slaap!.....

- Maar ik beding mijne uren van uitspanning.....

- Wie zou ze u willen onthouden..... denk toch, de nanoen is lang.....

- Heel goed en de avond? Als ik te avond met mijne vrienden zamen ben, die gewoon zijn er een deel van den nacht aan te knoopen, zullen zij mij wakker uitlagchen als ik stiptelijk op mijn tijd scheide met het luiden van de

poortklok, als ware ik steêkind in een godshuis..... en raak ik eens aan 't blijven, dan.....

- Dan..... moet gij den kelk van zingenot ledigen van het schuim tot op den droesem, dat begrijp ik; daarom was mijne intentie dat gij..... eene keuze zoudt doen tusschen zoodanige vrienden en..... mij.....

- Die keuze is ras gedaan, mits ge mij die vergoeding schenkt dat ik bij u mag komen kortavonden.....

- Dat's u toegestaan, elken dag dien gij zijt aangevangen met werken..... zoo gij u het bijzijn van mijn grootvader getroosten wilt. Sinds hij sukkelt ga ik zelden meer uit, en die enkele malen is het om te gaan bij vrienden die de konst eeren en liefhebben, derhalve zoo gij er mede wilt komen, zijt gij als van zelf genood.

- Ik zie 't wel! sprak hij lagchend, als ik u het roer in handen geef, doet gij de kiel van mijn leven een gansch anderen koers nemen, dan ik meende te houden! Met deftige Delftenaars en zedige jofferen conversatie houden, geregeld werken, vroeg opstaan..... Ik! WILLEM VAN AELST! die de wilde word bijgenaamd. Wat zou de hertog van Toskane van zijn GUILHELMO zeggen..... ik zal mij zelven naauw meer herkennen! 't Is een bijster vreemd geval! Ik heb wel gehoord dat Hercules zich door Omphale aan 't spinnewiel liet zetten, maar niet dat Apelles door dwang van vrouwewil voor zijn ezel werd geplaatst. Pictura zelve zou zich dat niet aanmatigen.

- Acht gij het te vreemd een vond, te stout een eisch, en wat er uit volgt te zwaar een nasleep, te eng eene beperking uwer vrijheid, zoo staat het nòg aan u om het

verbood niet te sluiten; alleen aanmerk dit: het is mijne eenige maar onveranderlijke voorwaarde.....

- Gij weet, wel tirannische schoone, dat ik niet anders kan dan haar aannemen, voegde VAN AELST haar toe met eene tragisch comische uitdrukking in houding en gelaat, waarop zij met eene mengeling van ernst en schalkheid inviel:

- Morgen aan den dag te beginnen!

- Het zij zoo! was zijn antwoord, des te eer is het jaar om..... en zult gij mij op het woord gelooven, als ik u zeg dat ik uwe conditie getrouwelijk heb vervuld?

- Ik heb in dezen niet te gelooven; ik zal het weten, ik zal het zien..... met mijne eigen oogen.

- Ik begrijp u niet, gij zult toch niet de moeite nemen, iederen dag in mijne werkplaats te komen kijken, of ik op mijn post ben?

- Zeker neen! er is een middel dat mij minder tijd kost; ik heb alleen maar op te staan; dit kruisraam ziet uit op uw atelier, overtuig u zelf. En MARIA wees hem naar het venster. Van hier kan ik u zien als gij zit te werken..... dat is eene ontdekking die..... ik..... op zekeren morgen heb gedaan.

- Eene kostelijke ontdekking! riep hij verheugd, zich aan het venster plaatsende..... want de afstand die ons dus scheidt is zòo kort..... alleen die smalle binnenplaats van mijn vaders huis..... Ik zal die leelijke vaas van haar voetstuk laten wegnemen, dus kunnen wij elkander toespreken met alle gemak!

- Zoudt gij dat denken?

- Staat gij mij toe het u morgen ochtend te bewijzen?

- Dat is uw regt! Ik ben al in de vroegte hier..... en zal niet vergeten naar u uit te zien.

- En als ik u dan gewaar word, zal ik u met een juichtoon begroeten.

- En ik..... ten dage dat ik u mis op de gezette morgenuren zal ik met mijn krijt een schrapje zetten, hier in dit zelfde vensterkozijn! zorg maar dat die nieuwmodische kerfstok niet vol raakt eer het jaar om is! eindigde MARIA lagchend en den vinger dreigend opstekende.

- Dat heeft voorwaar geen nood, ik heb er al te veel belang bij, dien schoon te houden, en nu ik de occasie heb u elken dag te zien en te spreken van uit mijne werkplaats, zal dit voorregt mij tot zulken prikkel zijn, dat ik nu zeker ben van mij zelven!

- Ik nog niet! dacht MARIA, maar zij liet dien twijfel niet blijken.

VAN AELST wilde haar omhelzen ter verzegeling van de overeenkomst; dan, MARIA stond het niet toe, zij reikte hem alleen de hand, met zulk een gul vertrouwen, maar tevens met zulk een kalmen ernstigen blik, dat hij den moed niet had er ditmaal een kus op te drukken, hoe uitlokkend de gelegenheid ook scheen.

Ook verliet hij hare schilderkamer vrij wat minder triomfantelijk dan hij er binnengekomen was, en toch had hij zijn dierbaarsten wensch ter helfte verkregen: hij was niet afgewezen, hij was aangenomen, en het hing nu alleen maar van hemzelven af dat de toezegging in werkelijkheid verkeerde; maar daar waren in de houding die MARIA ditmaal tegen hem had aangenomen eene kloekheid en

kalmte, die hem de hoop benamen, een oogenblik gevoed, dat de gloed van zijn hartstogt voor haar aanstekelijk zou zijn. Ondanks het verbond waartoe zij uit zich zelve met hem getreden was; ondanks de belangstelling die zij hem nu toonde; ondanks de hoop die zij hem gaf, den gullen gemeenzamen toon die zij jegens hem aannam; ondanks schalkheid en scherts, bij haar even natuurlijk als ernst en stille waardigheid, was er iets in haar dat hem dien moed ontnam, die bij mannen van zijne soort zoo ligt overmoed wordt.

Toen zij hem met zekere gejaagdheid verdreef, meende hij haar begrepen te hebben; nu zij hem uren lang met zulk een onderhoud aan hare zijde hield, begreep hij haar niet meer, begreep hij alleen, dat hij zelf onder de magt was van eene liefde met eerbied gemengd, zoo als hij die nog nooit had gekend; voelde hij met zekere onrust dat hij dit juk vooreerst niet zou kunnen, ook niet zou willen afschudden en dat hij, om hare wederliefde te verwinnen, allee zou doen wat in zijn vermogen was, zelfe goede voornemens opvatten, zelfs den gloed zijner passiën beheerschen, zelfs het woeste eigenwillige hoofd buigen onder een regel!

- Zoo heb ik mij waarachtig een halsband laten aanleggen aleer ik den hijliksketen draag! sprak hij bij zich zelven, toen hij weêr in zijn eigen werkplaats rondliep, 't is een verwenscht geval! Ik begrijp mijzelven niet, maar..... ik kan niet anders!

- Ik kan niet anders! dat was ook de verzuchting van MARIA toen zij zich weêr alleen bevond. Ik moet dien last op mij nemen, ik mag mij van dit bezwaar niet ontslaan. Hoe moedig en opgewekt zij zich ook had getoond, zij

voelde zich innerlijk gedrukt en bezwaard. Na de eerste verklaring van VAN AELST, na zijne hartstogtelijke gedragingen, nadat zij zich zelve van den weêrschok getroffen had gevoeld, was haar eerste innerlijke beweging geweest de wensch om met deze dingen niet te doen te hebben, om hare eigene rust te bewaren tot elken prijs, en snel en zonder omzien den wortel af te snijden waaruit zekere beroeringen in haar kalm jonkvrouwelijk leven zouden kunnen opschieten. Zij had alle regt om VAN AELST te mistrouwen en af te wijzen naar het gewone oordeel der menschen; maar gaf haar hart, gaf de teêre christelijke conscientie haar de vrijheid van dat regt gebruik te maken, zoò plotselings, zoò zonder de gelegenheid gegeven te hebben tot de proefneming, of er in de woelingen van die hartstogtelijkheid ook een diepte van ernst lag, die tot haar regt zou komen onder gunstigen invloed? Niets te wagen was voor haar wel het zekerste, maar hem moest de kans gelaten worden om veel te winnen, en moest het haar tijd en rust, moest het haar diepere smarten kosten dan zij nog kende, zij wilde er dat alles voor offeren, zij achtte het koude eigenbaat, zoo zij zich spaarde.

Of er in een hart als dat van MARIA VAN OOSTERWIJK in de gedachte van nieuwe zelfverloochening niet eene zoetheid lag, die haar deed heenzien over het gevaar er aan verhecht; of er in 't gevaar zelf niet iets lag dat de kloeke jonkvrouw aantrok; of er niet haars ondanks onder dat alles zich iets verschool, dat VAN AELST voòr al het andere zou hebben gewenscht? Wij durven 't niet uitwijzen, maar zeker is het dat de schilderes die, na het onderhoud van den

vorigen dag, met zeker ongeduld de nieuwsgierige vragen van GEERTJE had ontweken, door haar te zeggen dat zij zich over dit bezoek niet kon uitlaten, nu, waar de teerling geworpen was, zelve verluchting trachtte te zoeken voor hetgeen haar bezwaarde, door er zich over te uiten aan eene andere, aan deze lieve wel vertrouwde gezellin, voor wie het haar toch ondoenlijk zou zijn de gemaakte overeenkomst te verbergen.

Zij deelde haar de afspraak met VAN AELST mede in losse, vlugtige bewoordingen, als eene aardigheid, als iets waaraan zij zelve niet veel hechtte, als iets dat voor haar niet dieper ging dan de oppervlakte, bijkans als iets waar zij buiten kon staan. Zij stelde het voor, in één woord, zoo als zij het door GEERTE opgevat wilde zien; maar ondanks deze voorstelling viel een der groote uiterlijke bezwaren het jonge meisje reeds terstond in het oog. ‘Maar juffer! juffer! riep zij, vol verbazing de handen in een slaande, ik dacht dat uw vaste voornemen was niet te hijliken.....

- Ik heb nog niet van dat voornemen afgezien, kindlief! Ik heb alleen meester VAN AELST met een uitzigt willen vleijen..... dat toch niet tot werkelijkheid zal komen..... Ik kon 't niet van mij verkrijgen hem zoo hard voor 't hoofd te stooten, en met een bof af te slaan, nu hij het voornemen te kennen gaf om zijn woest leven te beteren. Mogelijk vindt hij kracht en goeden wil om een tijd lang aan de afspraak getrouw te zijn, zoò kan dit tot zijn best leiden en neemt hij aldus ongemerkt de gewoonte van orde en werkzaamheid eer.... het jaar om is.....

- En..... àls hij het nu uithoudt het volle jaar door?

- Dan..... GEERTJE, ja! dan..... zou ik naar regt en billijkheid verpligt zijn woord te houden, maar..... het zal zoo ver niet komen, geloof mij!

- En à l s het toch zoo ver kwam, zou het nog zoo heel erg niet zijn, beweerde GEERTJE. 'Het was toch zoò'n abel konstenaar en een jonkman zoo knap van wezen en zoo fier van houding als er geen tweede in gansch Delft werd gevonden. Een regt partuur voor de juffer in 't eind..... mits hij zijn losse treken aflegt en de juffer tot een hijlik besluiten kon!

- Wij zullen de uitkomst niet vooruit loopen, GEERTE, en zien wat de tijd brengt.....

- Blijft de juffer nu het gansche jaar te Delft, om met eigene oogen te zien hoe meester VAN AELST zich houdt? vroeg GEERTJE.

- Ja, ik zou toch te Delft blijven, nu grootvader sukkelt en mijn bijzijn noodig heeft, als ge weet, en dezen zomer komt mijne zuster met echtgenoot, kind en minne tot Nootdorp logeeren, en zoo is er voor mij geene plaats in de pastorie.

Men ziet het, ADRIANA'S geluk was voltooid door moedervreugde. Sinds eenige weken was haar een zoon geboren; nu kon zij moedertje spelen, zooals zij zich in haar schrijven aan MARIA uitdrukte, en werkelijk, zulke voorstelling maakte zij zich van deze grootsche taak! 'D i t was het geweest wat haar ontbroken had,' schreef zij verder, nu bleef haar niets meer te wenschen overig. MARIA had bij het lezen dezer zusterlijke ontboezeming zich niet van een zacht hoofdschudden kunnen onthouden, en de berigten die volgden veroorzaakten haar diepe bekommering. ADRIANA bleek te zwak om den zoeten moederpligt jegens het jeugdige kind te vervullen. Eene vreemde moest het zogen,

en wat nog meer ontrustend klonk, bij HENDRIK hadden zich de eerste verschijnselen vertoond van de ondermijnende kwaal, waarvoor de zijnen heimelijk hadden gevreesd. Het kuchje was in een scherpe drooge hoest overgegaan en men had de onmiskenbare bewijzen dat de edelste levensorganen waren aangetast. Met de verblindheid voor het belangrijke hunner kwaal, aan teringlijders niet zelden eigen, was de jonge VAN ASSENDELFT zijn ambt blijven waarnemen, trots de overspanning die het hem kostte, en zoo was het nu op die hoogte gekomen dat hij zolf de noodzakelijkheid eener gedwongen rust had moeten erkennen. Hij had beloofd zich die te gunnen in het volgend saisoen, en het togtje naar Zuid-Holland zou er de natuurlijke aanleiding toe zijn.

Hoe innig MARIA deelde in de zorgvolle toekomst die zich nu voor hare zuster en voor den geliefden schoonbroeder ontsloot, hoe van harte zij iets van hare vaste gezondheid had willen afstaan om het zwakke echtpaar te sterken, toch bespeurde zij tot hare groote bevreemding dat het hare eenige, dat het hare alles overheerschende gedachte niet meer was, en dat de kunstenares en hare vorderingen, hare bezwaren, hare voldoening bij het werk haar niet weinig afleidden van deze bekommeringen. Was zij reeds rijp genoeg in zelfkennis om te doorzien dat niet slechts de schilderes, maar ook de vrouw een nieuwen kring van gewaarwordingen was ingetreden? Dat dé laatste, na over eene teedere genegenheid met kracht van wil gezegevierd te hebben, nu het gevaar liep door de trillingen van den hartstogt te worden geschokt?

Neen, zeker, dat gevaar voorzag ze niet.

Was zij niet met wantrouwen, met gramschap, met minachting vervuld geweest tegen den man, wien ze nu uit de edelste beweging van christelijke liefde de hand reikte tot steun bij het kiezen van een reiner levensweg, en was de belangstelling die haar bewoog dit te doen, niet koel en nuchter, en berekenend bijna? Hoe zou de man die zoo volkomen de tegenstelling was van den vromen, zachtmoedigen, zedelijken en ernstigen HENDRIK, ooit iets van die gevoelens bij haar kunnen opwekken, eenmaal in de stilte aan dezen gewijd? Ook niet dezelfde MARIA! maar omdat de indruk een gansch andere was, behoefde het toch niet de minst krachtige te zijn. Men hecht zich aan hetgeen men redt! MARIA beschouwde VAN AELST van nu aan als haren patiënt; met gespannen belangstelling zou ze zijne vorderingen in zedelijke beterschap nagaan - kon zij vooruit berekenen tot welken graad van teederheid die belangstelling zou stijgen, of welke partij hij trekken zou van hare deelneming? En zoo hij niet vorderde, zoo er teruggang was? Maar zij w a s immers op zulke teleurstelling verdacht, en wat niet ongewacht komt kon toch zoo heel pijnlijk niet grieven.....

Laat ons hare innerlijke gesteldheid trachten te leeren kennen, door de uiterlijke verschijnselen die wij kunnen waarnemen.

De schilderes voelde des anderen daags eenigen spijt dat zij in de eerste behoefte om zich over het gebeurde uit te storten, GEERTJE in het geheim had genomen harer afspraak met VAN AELST, want naauwelijks trad zij hare werkplaats

binnen, waar het meisje gewoon was in de vroegte alles te schikken en te ordenen, of zij werd door deze begroet met de nieuwsmare: dat 'meester VAN AELST druk zat te werken!'

Op eens scheen het haar vernederend voor VAN AELST en kwetsend voor haar eigen gevoel, dat een derde, dat dit jeugdige meisje in het geheim was van hunne overeenkomst, en op een toon, drooger en harder dan zij gewoon was jegens hare kweekelinge aan te nemen, vermaande zij deze tegen dat gluren en bespieden, dat den schilder ligt kon ergeren of vervelen.

- Hij was ganschelijk niet geërgerd, juffer, hij knikte mij vriendelijk toe en vroeg of de juffer al op was?..... In trouwe, hij heeft een vriendelijken groet van u verdiend.

- Dat heeft nog geene haast, sprak MARIA droogjes, geërgerd door die tusschenkomst. Voor het eerst sinds ze het meisje bij zich had genomen vond zij hare gemeenzaamheid ongepast. Zij vergat dat zij haar het geval met VAN AELST als eene aardigheid voorgesteld had! als iets dat haar zelve zoo na niet ging, en dat zij daarom een gulgaauw woordje van het jonge meisje in deze teedere zaak niet al te onkiesch en vrijpostig moest achten. Dat de groet aan VAN AELST toch eigenlijk wèl haast had, ook voor MARIA ondanks hare schijnbare onverschilligheid, bleek spoedig genoeg. GEERTJE werd onder het eerste voorwendsel het beste uit het atelier verwijderd, en naauwelijks had deze de hielen geligt, of de schilderes wipte op en trad naar het raam; een glans van vergenoegen lichtte uit hare oogen en kleurde haar de wangen. VAN AELST was zoò verdiept in zijn arbeid, dat hij haar niet scheen op te merken.

Toch wist de looze schilder heel goed dat men hem gadesloeg, en des te lustiger arbeidde hij voort met al de vaardigheid zijner vlugge vingeren.

MARIA achtte zich verpligt tot een woord van aanmoediging; naauwelijks trilde de toon harer zachte stem door de lucht of hij sprong op en groette haar met een kreet van blijde verrassing, en een onderhoud volgde dat hoe kort en afgebroken ook toch geene beteekenis miste.

- Ik ben toch nieuwsgierig hoe lang hij het volhouden zal, die wilde sinjeur GUILHELMO! sprak GEERTE bij zich zelve, toen zij ochtend aan ochtend den schilder met getrouwheid voor zijn ezel zag zitten; maar zij hoedde zich voortaan hare meesteres deelgenoote te maken van hare waarnemingen. Drie weken reeds! en nog geen schreefje op het vensterkozijn! het blijkt toch dat het meester WILLEM ernst is met de jufvrouw, en toch..... Duren is een mooije stad! zou hij het waarlijk een vol jaar uithouden, vroeg het jonge meisje zich zelve niet zonder zekere onrust..... want zij, de eenige toeschouwster van dit drama, was tegelijk diep genoeg ingewijd in 'le secret de la comédie,' om niet den afloop met wat zorge te gemoet te zien. 'Zou hij het uithouden! een vol jaar lang? was eene vraag, die hare meesteres niet eens meer durfde opwerpen. Zij durfde naauwelijks gelooven en wilde evenmin mistrouwen toonen. Zij wist niets anders te doen dan zich te houden aan het tegenwoordige en bij den dag te leven.

En iederen dag bragt zijne eigenaardige vreugde en verrassing in die wittebroodsweken van dat nieuwe levenstijdperk.

Als VAN AELST zijn volle vijf uren als onder haar oog had

doorgewerkt, kwam hij geregeld iederen middag na zijne wandeling het loon vragen voor zijn arbeid zoo als hij het noemde, en den avond doorbrengen in zoetzedige vriendenkout met juffer MARIA, neen, het was tusschen hen al WILLEM en MARIA geworden. De gewone ochtendgroet 's morgens aan het venster had de ceremonieuse stijfheid der conversatie al heel spoedig weggenomen.

Bij dit vertrouwelijk zamenzijn was de oude grootvader geenszins hinderlijke derde, daar de voorwaarde toch inhield dat er noch dartele jok, noch liefdekout, noch mingekoos plaats hebben mogt staande het proefjaar! Maar VAN AELST scheen zich te vergenoegen met het liefelijk bijzijn van MARIA; hij was nooit verlegen om een onderwerp voor 't gesprek. Hij had zooveel gezien en bijgewoond. Hij was onuitputtelijk in het vertellen zijner reisontmoetingen, hij wist ze te kleuren, op te hoogen en belangrijkheid bij te zetten. Hij had Rome gezien en den paus, was bij kardinalen ontvangen geworden, had aan prinselijke en hertogelijke hoven verkeerd, had in Frankrijk gemeenzamen omgang gehad met de aanzienlijkste heeren van 't hof - naar zijn verhaal luidde, want niet alles was even echt. De koningin ANNA VAN OOSTENRIJK had hem eens toegestaan hare fraaije blanke hand te kussen, de kardinaal MAZARIN had hem schilderwerk opgedragen voor zijn kabinet. Het zou slecht betaald worden, dat wist de kunstenaar vooruit, want de kardinaal was niet mild, maar men moest ook wat doen voor de gunst en de eere, en een beschermer als deze in den vreemde was niet te versmaden.

En MARIA, die nooit verder was geweest dan Utrecht en

Delft, MARIA, wier zucht naar kennis den rijkdom harer fantazie evenaarde, MARIA luisterde naar die schitterende tooververtellingen, als de sultan in de Duizend en een Nacht, met dàt onderscheid dat hier de hoorderes gansch geene geblaseerde was, en dat hare schrandere opmerkingen, hare snelheid van bevatting, haar geest en vrolijke luim, zout en gloed bijzetten aan het onderhoud, dat maar zelden kwijnde of tot de alledaagsheden der gewone conversatie afdaalde. Dominé VAN OOSTERWIJK vond smaak in dien omgang met VAN AELST en noemde hem niet zelden 'mijn zoon'; 'zoo hope ik: eenmaal!' was dan het antwoord van den schilder, met een blik op MARIA, die dan strak voor zich neêrzag om zich niet te verraden en meer hoop te geven door een blik, dan hij reeds scheppen kon uit haar kennelijk welgevallen in zijn onderhoud. Soms nam MARIA aanleiding uit een gezegde of een voorval om een woordje van degelijke ernst te spreken en naar wat hoogers te wijzen dan aardsche grootheid en des levens lusten, en de jongman nam de toespraken altijd op met zulk een genegen oor en met zooveel ernstige aandacht, dat MARIA zich betrapte op voorstellingen van mogelijkheden, die haar op eene gansch andere toekomst wezen dan zij zich voorheen had gedacht. Soms bragt VAN AELST zijn schetsboek meê en kwam de kunst ter sprake; soms kwamen er vrienden ten bezoek en de schilder bewees dan dat de geruchten omtrent zijne nurksheid en hovaardije lasterlijke praatjes waren; men kreeg moed om hem uit te noodigen met kunstvrienden en letteroefenaars, en MARIA, die voelde dat afwisseling niet schaden kon, wist hem over te halen gehoor te geven aan

zulke noodiging. VAN AELST pronkte te zulker gelegenheid even gaarne met zijn vernuft als met zijn voorkomen, en MARIA genoot dan den stillen maar gevaarlijken triomf hem bewonderd te zien. De voldoening dat zij het was die hem aan orde en regel gewende, door wie de breuke werd geheeld die er was ontstaan tusschen den genialen schilder en het kunstminnend publiek harer moederstad, streelde niet enkel hare vrouwelijke ijdelheid; zij ging dieper, zij drong door tot het harte, zij verblindde haar helder zienden blik

> 'Verlokking heeft een gladde kant
> Dus..... wacht u voor den rand.'

zegt BILDERDIJK.

Het gezellig verkeer, feestvreugde zoo als de zeden van den tijd het meêbragten, had verleidingen voor VAN AELST die MARIA niet had kunnen gissen. De eerste maal dat de schilder, tot groote verbazing van GEERTJE PIETERS, tot smarte van MARIA aan de overeenkomst te kort kwam, vond plaats na een luisterrijken avondmaaltijd dien zij gezamenlijk hadden bijgewoond ten huize van een statig magistraat, Mr. DIRK VAN BLEIJSWIJCK, en gegeven ter eere van diens zoon, die zich later als geleerde en geschiedschrijver der stad Delft verdienstelijk zoude maken.

VAN AELST had er vroegere kunstvrienden aangetroffen, waarmeê hij geen omgang meer had. Zij hadden hem schertsend zijne desertie verweten uit hunnen kring, hij schaamde zich de bekentenis dat hij uit beginsel dus handelde, hij kon evenmin belijden welke uitzigten hij bouwde op deze veranderde levenswijze, hij gaf liever 'voor eenmaal gehoor

aan hunne noodiging om den nacht te eindigen met de vrolijke bentgenooten, en..... zoo was het ruim dag geworden eer hij doodelijk vermoeid t'huiswaarts keerde', dus legde hij zelf het gebeurde aan MARIA uit, toen hij zich haastte reeds in den voormiddag 'absolutie te komen vragen' na volledige biecht. Hij kreeg zijne gratie, maar van MARIA'S zijde met een droef somber voorgevoel: de betoovering was gebroken, de eerste schrede was weêr gezet op de verkeerde baan, de tweede kon zoo ligt volgen.

En die volgde ook maar al te spoedig, en het berouw scheen minder levendig, of er was minder haast om de vergiffenis te erlangen, op zulke wijze dat er een paar dagen verliepen eer hij tot MARIA weêrkeerde; de verontschuldiging ging hem al flaauwer af, de tusschenpoozen werden telkens ruimer, er verliepen weken eer men VAN AELST in den ochtend aan zijn arbeid zag, zoodat GEERTJE PIETERS met een bedenkelijk gezigtje voorsloeg of het niet zaak werd een schrapje aan den balk te doen à l s meester WILLEM werkte, daar de plaats in 't kozijn te kort schoot om al de verzuimde ochtenden aan te teekenen.

MARIA glimlachte niet om de aardigheid; zij wendde zich af, en GEERTJE verbeeldde zich dat zij een traan wegpinkte. MARIA had sinds lang niet meer den lust haar schalke vond zelve uit te voeren, en toen de schuldlijst tot zulke hoogte geklommen was scheen de schilderes zelfs den moed niet meer te hebben om zelve aan het venster te treden om te zien of, mogelijk, de afgedwaalde was weêrgekeerd. Maar als GEERTJE die waarneming had gedaan, zorgde zij, het zich te laten ontvallen als zonder erg, 'hopende', zoo als ze zich later uitte, 'dat de jufvrouw zou toetreden en door

een groet of een zacht vermaan dien terugkeer beloonen', doch MARIA was te fier en te streng om dien stap te doen. ''t Zal hem nu toch onverschillig zijn', zei ze tot GEERTE, die meende een goed woord voor den schilder te moeten spreken, 'de overeenkomst is voor goed gebroken, ik kan mij niet laten aftrekken van mijn werk door op hem te achten!

- Niet laten aftrekken van haar werk! Ze vergat dat zij zelve uren lusteloos zat zonder naar haar werk om te zien; ze vergat dat GEERTJE wel merkte dat het met schilderen zoo lustig niet ging als voormaals, als in die dagen dat meester WILLEM nog eens even kwam binnenloopen voòr zijne wandeling, om de juffer eens een zetje te helpen of zijn gevoelen te zeggen over haar werk of haar iets te laten zien van het zijne; dan kwam hij stillekens aanloopen binnenshuis door, en verraste MARIA, die verrukt was van zijn 'eêle konst' en vluggen arbeid. Dat was nu voorbij; VAN AELST kwam niet meer, zelfs niet al had hij twee dagen aaneen in zijne werkplaats doorgebragt. Wachtte hij op de noodiging van MARIA om terug te keeren? Mogelijk wel, maar de schilderes vertoonde zich nooit meer aan 't venster als hij er was; alleen als hij er n i e t was, als GEERTE'S waakzame zorge haar daarvan de zekerheid had gegeven, dan stond zij soms plotseling op, trad als onwillekeurig aan het raam en bleef lange, lange staren op de ledige werkplaats daarover, in diep en somber gepeins verloren.....

- Hebt ge VAN AELST den zak gegeven, MARIA? dat we hem nooit meer hier zien, vroeg dominé VAN OOSTERWIJK op zekeren avond dat ze alleen zaten.

- Wel neen, grootvader! er is nooit verkeering tusschen ons geweest, het was alleen maar..... eene aardigheid, eene weddingschap..... antwoordde MARIA, die al haar moed noodig had om dit antwoord met oogenschijnlijke kalmte te geven.

- Eene weddingschap, zoo! en wie heeft verloren?

- Ik geloof..... hij, was het antwoord.

- Ik moet dien cirkel uit! sprak MARIA op zekeren dag, bij het afloopen van het voorjaar, toen zij na een ganschen nacht doorwaakt te hebben, zich doffer en lusteloozer gevoelde dan ooit. Zij was ontstemd tegen GEERTJE, die nooit meer iets te berigten had van VAN AELST, en wie ze toch op een gemelijken toon verboden had ‘altijd naar de buren te spieën’ en wier bewegingen zij toch zelve bespiedde, als om uit hare gebaren, uit hare trekken iets nieuws te lezen.

- Ik moet dien cirkel uit! herhaalde zij half luide en thans zich wendende tot GEERTE; ik ga de reis naar Uitdam ondernemen om te zien hoe mijne zuster het maakt! Ik ga heden afscheid nemen van mijn vader en zien hoe nicht BARBARA alles meent te schikken tegen de overkomst van de jongelui met het kind. Weet gij ook GEERTE, of de schilder VAN AELST t'huis zou kunnen zijn van daag?

- t' Huis is mogelijk, juffer, maar niet in zijne werkplaats.....

- Dat maakt geen verschil. De laatste reis dat hij hier was, heeft hij zijn schetsboek laten liggen. 't Is niet denkelijk dat hij het zal komen terughalen, zoo als hij gezegd heeft.

- Neen, jufvrouw, dat's niet denkelijk! herhaalde GEERTJE met een bedrukt gelaat.

- Daarom moest uwe moeder het even aanreiken als ik..... te Nootdorp zal zijn, ging MARIA voort.

- Laat ik het liever zelve doen, jufvrouw, moeder valt wel eens wat bits uit..... en..... en.....

- Dat zou ook beter zijn kind, maar..... meester VAN AELST mogt u aanspreken, u lastig vallen met vragen....

- Dat heeft geen nood, lieve beste juffer, want hij is.... ik geloof ten minste dat het zoo is.....

- Nu nu! wat is er dan met hem? hij is toch niet ziek? en MARIA voelde zelve dat zij verbleekte, en hield haar zakdoek tegen 't gelaat om dat te verbergen.

- Neen, juffer, neen! ziek is hij niet, ten minste zoover ik weet, alleen..... hij heeft Delft verlaten!

- Delft verlaten! hoe weet gij dat?

- De werkplaats is een week lang achtereen gesloten geweest en nu zijn ze bezig die op te ruimen; ik heb er van ochtend de schoonmaakster met de meid bezig gezien; al het schildergereedschap is er al uit en het wordt weêr een gewone kamer.

Het was toch nog mogelijk dat hij zijne werkplaats elders in Delft had gezocht, de nabuurschap was hem welligt te lastig geworden, dacht MARIA, terwijl zij luid aan GEERTE te kennen gaf, dat deze dan maar zelve het schetsboek zou terugbrengen.

Dit geschiedde, en de gissingen van GEERTJE bleken nu waarheid, WILLEM VAN AELST had Delft verlaten, wel niet voor het buitenland zoo als MARIA onderstelde, maar toch

om er niet weêr terug te keeren; hij was naar Amsterdam vertrokken om zich daar te vestigen.

Toen MARIA van haar kort verblijf te Nootdorp terugkwam vond zij het schetsboek op hare tafel liggen. Het was haar uit Amsterdam toegezonden door VAN AELST zelv'. 'Hij had geen moed gehad om het terug te halen, bekende hij, zijn schuldenlast was te groot dan dat hij op MARIA'S vergefelijkheid durfde rekenen. Slechts hoopte hij dat zij dit aandenken van den kunstenaar niet versmaden zoude uit al te bittere gramschap tegen den onverbeterlijken mensch'.....

- Gramschap! herhaalde MARIA met een smartelijk hoofdschudden, als hij wist..... maar toch..... waartoe zou dat geleid hebben, het is zòò beter!

Door GEERTE vergezeld ondernam MARIA den togt naar Noord-Holland, een onweêrstaanbare onrust dreef haar naar het kleine dorpje, waar ADRIANA woonde, waar HENDRIK kwijnde. In vele weken had men niets van hen gehoord. Haar voorgevoel had haar niet bedrogen, zij vond hare zuster magteloos van smart tusschen de wieg van haar kind en de stervenssponde van haren echtgenoot, de zwakke had niet eens beraad genoeg gehad om aan MARIA te schrijven. HENDRIKS slepende kwaal was door de scherpe voorjaarslucht in een doodelijke krankte veranderd. Onuitsprekelijke blijdschap lichtte uit zijn kwijnend oog toen hij MARIA weêrzag. MARIA voelde zich door deze groote smart als opgeheven boven de kwellingen die zij pas had geleden. Zij voelde iets als gewetenswroeging dat zij de reine teêre vriendschap door de stem van den hartstogt eene wijle had laten overschreeuwen.

- Zorg g i j voor mijn kind, de moeder is..... zoo zwak! had HENDRIK met stervende lippen gefluisterd.

- Wees er zeker van, wat ik u te kort deed zal ik aan uw zoon vergoeden! beloofde zij, hare hand voor het laatst in de zijne leggende.

En zij hield woord, zoo als wij gezien hebben. Zij sterkte de radelooze weduwe, die bij de smart om den echtgenoot vergat dat zij moeder was. MARIA, moest in alles voor haar handelen, met liefde bijgestaan door de wakkere GEERTJE PIETERS, die hare leermeesteres en weldoenster diende op iedere wijze. ADRIANA beweerde dat zij geen lust of kracht meer had om te leven, MARIA vreesde maar al te zeer dat ze evenmin bereid was om te sterven, al riep zij gedurig de tusschenkomst van den dood, ter ontheffing van hare smart. Eerst wilde zij de Uitdamsche pastorie niet verlaten; toen MARIA haar deed inzien dat blijven ondoenlijk was, kon zij niet besluiten naar Nootdorp terug te keeren, te smartelijke herinneringen wachtten haar daar. Gelukkig kon het ruime huis van den grootvader te Delft moeder en minne met het jeugdige kind schuilplaats geven. Niet lang echter had ADRIANA die noodig. Eer het jaar om was bezweek zij onder de smarte waarvan zij niet getroost wilde zijn.

Bijna gelijktijdig kwam de oude dominé VAN OOSTERWIJK tot rust van zijn langen levensdag. Zijn zoon besloot toen zijn emeritaat te nemen om meer ongestoord aan zijn geleerd werk te kunnen arbeiden, en om nader bij de schatkamer der kennis te zijn, verplaatste hij zich naar Delft, en ging wonen in het huis dat zijn vader hem als erfenis had nagelaten. Zonder dat hij veel veranderde in zijne studieuse ge-

woonten, was het hem toch goed te leven in de nabijheid zijner dochter en van het kleinkind, waaraan deze zich volkomenlijk had toegewijd.

Toch niet met verzaking van hare kunst - integendeel, die bleef zij beoefenen met verdubbelde vlijt, maar altijd met de bijgedachte aan het weesje, dat op later leeftijd behoefte kon hebben aan de stoffelijke hulpmiddelen, die zij zorgzaam wist te vergaren.

Hoewel nog in de volle kracht des levens en in den frisschen bloei harer schoonheid, had zij van nu aan gebroken met alle wenschen, alle uitzigten voor zich zelve, die strijdig konden zijn met de belangen van den kleinen JACOBUS. Waarom zou ze nu trouwen, zij had immers een zoon! Men was zoó overtuigd dat het MARIA VAN OOSTERWIJK ernst was met dit besluit, dat het niemand meer inviel haar het hof te maken, of met een huwelijks aanzoek onnutte kwelling aan te doen. Waarheid is het ook dat zij zich zoò kalm, zoò vast en zoò vrij op den voet had weten te stellen waarop zij voortaan in 't maatschappelijk leven wilde geplaatst zijn, op den voet eener onafhankelijke vrouw, die niets wacht van de wereld, maar er ook niets meer van vreest, dat zij zich met het meeste gemak bewoog overal waar zij verscheen, en door elk werd beschouwd als een exceptioneel wezen, welks handel en wandel boven alle opspraak verheven waren, dat niemands verwondering wekte en waarvoor zelfs de laster den mond sloot.

Men had MARIA VAN OOSTERWIJK de vestale van Delft kunnen noemen, zooveel eerbied werd haar gewijd, waar zij eenzaam haar weg ging. Ook als eene vestale hield zij eene

lampe brandende, de vlamme der kunst; doch waartoe een beeld te nemen uit de heidensche oudheid, voor de christelijke jonkvrouw? Veel meer was ze gelijk aan de wijze maagd uit de evangelische gelijkenis, waakzaamheid oefenende en hare lampe brandende houdende voor betere dan aardsche behoeften en genietingen tegen de komst van den Hemelschen Bruidegom, den Eenigen dien zij nog wenschte en wachtte. Van hare ongemeene vroomheid, met blijmoedigheid gepaard, getuigt ons HOUBRAKEN. En niet vreemd was die vereeniging. Zij had het groote geheim des levens vroeg gevat:

Levenslust d o o r stervensmoed

zoo als ik laatst een vriend het versje van DE GÉNESTET hoorde varieeren. Zij was niet aan het stof geketend door de vele banden der zinnelijkheid en der zelfzucht. Zij was los van alles wat ze niet mogt vasthouden, en daarom voelde zij zich zoo vrij en zoo sterk, dat zij den glimlach op de lippen en den blos der frissche gezondheid op de wangen hield, te midden van den rouw over alle geledene verliezen, de innerlijke die zij alleen droeg, als de uiterlijke waarbij anderen met haar treurden. Als kunstenares herrees ze weldra krachtiger en met meer zelfbewustheid dan te voren. Zij had veel van WILLEM VAN AELST geleerd, en daarbij..... de heiligende smart had zelfs haar talent gelouterd, haar smaak verfijnd en veredeld. Zij leerde het schoon der natuur begrijpen in den diepsten verhevensten zin. Bloemen beteekenen gansch wat anders voor het oog dat geschreid heeft onder stille smarten, dan voor den lagchenden blik van eene die ze dartelende en achteloos plukt.

Men vlecht de geurigste bloemkransen ter eere eener vrolijke bruid, maar deze ziet ze naauwelijks aan, ze heeft wel op wat anders te denken..... breng ze den kranke, den lijdende, den gevangene, en gij zult uit den stralenden blik die het matte oog op eens doet glanzen, een teêrheid lezen voor de gift, die u mijne bedoeling zal doen verstaan.

MARIA VAN OOSTERWIJK was nu de eenige bloemschilderes te Delft, en werd geacht de voornaamste te zijn in haar g e n r e in de geünieerde provinciën. Haar werk werd zeer begeerlijk geacht en ruim betaald in den vreemde, maar in Holland bleven weinige van hare schilderijen; ze zijn er in onzen tijd zoo goed als onbekend. Dat schijnt zonderling, en het is toch ligt te verklaren. Zij werkte uiterst langzaam, en kon niet besluiten hare stukken af te leveren voor ze zich zelve volkomen had voldaan. Zij moest dus hooge prijzen maken uit aanmerking van de zeldzaamheid harer schilderijen; maar, bij den benarden toestand des lands, gedurende het eerste stadhouderlooze tijdvak, het verloopen van handel en nijverheid, onder den druk van buitenlandschen oorlog en binnenlandsche tweedragt, waren de beurzen der Hollandsche kunstliefhebbers niet zoo wijd geopend dat zij konden opbieden tegen vreemde kunstkoopers, die in last hadden met de juweelen der Hollandsche schilderkunst de kabinetten en galerijen der Europesche vorsten en vorstinnen te verrijken. In later rustiger tijd verkocht zij een bloemstuk aan koning WILLEM III voor negen honderd gulden, naar de toenmalige waarde van het geld een zeer hoogen prijs.

Zoo geraakten hare bloemstukken, hetzij door regtstreeksche bestelling, hetzij door latere aankoop in 't bezit van

keizer LEOPOLD van Oostenrijk, van zijne gemalin, van den koning van Polen, en zelfe van LODEWIJK XIV, de schrik van de republiek, maar de beschermer der kunsten.

Van die allen ontving zij niet zelden in kostbare geschenken de blijken van gunst en welgevallen. Uitnoodigingen om aan hunne hoven te komen (onder anderen van keizer LEOPOLD en zijne gemalin) kwamen wel tot haar, maar de zedige kunstenares wist wel dat daàr hare plaats niet was; daarbij, 'als ik reizen ging, wie zou dan voor mijn JACOBUS zorgen?' was haar antwoord aan wie haar kwelden om zich zulke noodiging te laten welgevallen. Zij voedde den stillen wensch dat zich in haren pleegzoon liefde en vaardigheid voor hare kunst mogt ontwikkelen; maar die wensch werd teleurgesteld. Reeds vroeg toonde hij aanleg voor de studie, en hoe meer hij zich bewust werd, des te vaster en meer bestemd voelde hij in zich de roeping tot het ambt van zijn vader en grootvader, en MARIA was de laatste em zulke roeping te miskennen of zijne neiging te dwingen. Toen hij rijp was voor de vrijheid van het akademieleven, liet zij hem alleen naar Utrecht trekken. Het kostte haar allerlei opoffering, niet het minst die van zijn bijwezen, maar zij oordeelde dat zij zijne onafhankelijkheid niet moest bekorten door die soort van voogdij, die de vrouwelijke teêrheid haars ondanks zou oefenen over den geliefden pleegzoon. Zèker waren de gevaren voor zijne jonkheid vele, maar zij wist dat het beginsel van alle wijsheid: de vreeze Gods, hem diep in het harte was gelegd, zijn geest, zijn karakter moesten zich zelfstandig ontwikkelen, het moest..... gewaagd worden, al oogde zij hem na met

een betraanden blik; zij zou hem ook volgen met hare gebeden, en de Heer zou het haar doen gelukken! En die hope werd niet beschaamd.

Hij keerde terug na volbragten studietijd, zijner roeping waardig, en ook zijner weldoenster waardig.

Toen dacht zij er over de reize naar Duitschland te ondernemen in zijn gezelschap; maar..... aandoenlijke toevalligheid! het kleine dorpje Uitdam had een nieuwen leeraar noodig, en aan JACOBUS VAN ASSENDELFT werd te kennen gegeven, dat men hem daar wenschte uit herinnering aan zijns vaders liefderijke herderzorge. Die roepstem uit zijne geboorteplaats, als van uit het graf zijns vaders, kon de gemoedelijke jongman niet weêrstaan. MARIA ook gaf met vreugd hare reisplannen op en trok met hem mede naar het stille dorpje. Sinds ook haar vader den tol van de natuur had betaald (zonder tot de voltooijing van zijn werk te zijn gekomen), bond niets haar meer aan Delft, dat telkens armer werd aan ware kunstenaars, en aan liefhebbers te gelijk. Men was toen te midden van den fellen Franschen oorlog, DE WITT was gevallen en WILLEM III stadhouder geworden, de hoop op betere toekomst voor den bloei der kunst mogt gevoed worden, maar dat vergezigt baatte niet veel voor 't oogenblik.

Het nederige dorpje bood onder al die onrust en spanning eene veilige wijkplaats. Daar is zij gebleven, zoo als wij reeds gezegd hebben, tot aan haren dood.....

En wat ligt daar tusschen? wat is er verder met haar voorgevallen? vraagt welligt de eene of andere lezeres. Er is geen verder, er gebeurde niets meer dat voor anderen

belangrijk kan zijn, dat voor vreemden werd opgeschreven. De neef en de moei leefden te zamen en voor elkander zoo als reeds is voorgesteld; zij waren gelukkig, zoò gelukkig als die twee het konden zijn, en het geluk, d i e s o o r t van geluk die hun deel werd, laat zich alleen voelen, niet beschrijven. Wie 't kan medevoelen, dien wenschen wij geluk, zij hebben dan meer gevat, meer in zich zelven dan onze pen hun kan te genieten geven. En VAN AELST? Hoe liep het af met VAN AELST? hoor ik vragen..... Met uw welnemen, het was dominé JACOBUS VAN ASSENDELFT dien wij navertelden, en deze sprak alleen van den schilder VAN AELST in zooverre deze in betrekking had gestaan tot zijne moei, en ‘uit hare papieren’ was te lezen.

En na zijn vertrek naar Amsterdam kwam zij niet meer met hem in aanraking. Mogelijk zoeken wij later nog den levensweg na te sporen waar langs hij voortholde. Zeker is het dat hij zich te Amsterdam dezelfde toonde, die hij in Delft was geweest, en dat hij welhaast zijne zwerftogten in den vreemde hervatte. Hij vormde éene merkwaardige leerlinge, RACHEL RUISCH, wier vermaard talent den kunstroem van MARIA VAN OOSTERWIJK nog bij dier leven overschitterde. Doch MARIA VAN OOSTERWIJK had gestreefd naar een onvergankelijken lauwer, waarbij ze dien der kunst met een kalm glimlachje kon zien verdorren.

28 April 1862.